

SFG2276 REV

RAPORT

**Projekti për Zhvillimin e Integruar Urban dhe Turizmin
Kuadri i Menaxhimit Mjedisor dhe Social**

Përgatitur nga

Dr. Zef PREÇI, Ekspert i Mbrojtjes Sociale

Prof. Dr. Seit SHALLARI, Ekspert i Mjedisit

Rishikuar nga:

Njësia Mjedimore dhe Sociale e FSHZH-së

Korrik 2020

LISTA E SHKURTESAVE

ACER	Qendra Shqiptare për Kërkime Ekonomike
FSHZH	Fondi Shqiptar i Zhvillimit
FSH	Financim Shtesë
SMB	Strategjia për Menaxhimin e Bregdetit
NJMS	Njësia Mjedisore dhe Sociale
VKM	Vendim i Këshillit të Ministrave
VNM	Vlerësimi i Ndikimit Mjedisor
KMMS	Kuadri i Menaxhimit Mjedisor dhe Social
PMMS	Plani i Menaxhimit Mjedisor dhe Social
QSH	Qeveria e Shqipërisë
MSHA	Mekanizmi i Shqyrtimit të Ankesave
IMK	Instituti i Monumenteve të Kulturës
ZRPP	Zyra e Regjistrimit të Pasurive të Paluajtshme
KVA	Komisioni Vendor i Ankesave
NJQV	Njësi e Qeverisjes Vendore
AKM	Agjencia Kombëtare e Mjedisit
AKZM	Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura
SKZHT	Strategjia Kombëtare për Zhvillimin e Territorit
MIE	Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë
MTM	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit
MZHU	Ministria e Zhvillimit Urban
POM	Plani Operacional i Menaxhimit
ZM	Zonë e Mbrojtur
PPP	Persona të Prekur nga Projekti
NJKP	Njësi Koordinuese e Projektit

PZHIUT	Projekti për Zhvillimin e Integruar Urban dhe Turizmin
PVR	Plani i Veprimit për Risistemimin
KPR	Kuadri i Politikave të Risistemimit
BB	Banka Botërore

Përmbledhje Ekzekutive

Qeveria e Shqipërisë, përmes Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, kërkon Fonde Shtesë (FSH) nga Banka Ndërkombëtare për Rindërtim dhe Zhvillim (Banka) për të mbështetur zgjerimin e Projektit aktual për Zhvillimin e Integruar Urban dhe Turizmin (PZHIUT), për financimin e zhvillimit të integruar urban dhe turizmit, si dhe zgjerimin e tregut të turizmit dhe zhvillimin e produkteve në vendndodhje të reja në jug të Shqipërisë. Investimet për zgjerim do të përqendrohen në Ksamil dhe Orikum, të cilat lidhen me bashkitë pjesëmarrëse në Projektin mëmë. FSH-ja tregoi nevojën për të përditësuar raportin e KMMS-së, me qëllim mbulimin e objektit të zgjeruar.

Objektivi i Kuadrit të Menaxhimit Mjedisor dhe Social (KMMS) është përgatitja për të vlerësuar, për të analizuar, dhe për të shqyrtuar ndikimin mjedisor dhe social të aktiviteteve në lidhje me zhvillimin, në suazën e komponentëve të zgjeruar të PZHIUT-së. Rrjedhimisht, KMMS-ja përcakton masa zbutëse të përshtatshme duke shmangur, duke eliminuar ose duke ulur ndikimin e mundshëm negativ mjedisor dhe social. Krahas kësaj, KMMS-ja përcakton dispozita për përlogaritjen dhe buxhetimin e kostove të masave alternative, si pjesë e zbatimit të udhëzimeve për zbutjen.

Qasja ndaj KMMS-së përfshin rishikimin dhe përditësimin e raportit të mëparshëm të KMMS-së për PZHIUT-në, duke ndërthurur objektin e zgjeruar. Për këtë arsye, aktivitetet kyçe parashikojnë rishikimin e dokumenteve të mëparshme të projektit dhe literatura të ndryshme, krahas angazhimit të palëve të interesit me disa aktorë të tjerë të identifikuar të projektit. Aktivitete të tjera përfshijnë përgatitjen e formularëve me lista kontrolli për shqyrtimin mjedisor dhe social.

Objektivat e zhvillimit të projektit janë:

- përmirësimi i infrastrukturës urbane;
- përmirësimi i aseteve turistike; dhe
- forcimi i kapacitetit institucional për të mbështetur zhvillimin ekonomik vendor në lidhje me turizmin, në zonat e përzgjedhura në jug të Shqipërisë.

Komponentët fillestarë të Projektit janë si vijon:

- Komponenti 1. Përmirësimi i Urbanistikës dhe Infrastrukturës – 44.3 milionë euro)
- Komponenti 2 (Përmirësimi i Zonave Turistike – 8.4 milionë euro)
- Komponenti 3 (Tregu i Turizmit dhe Zhvillimi i Produkteve – 7.7 milionë euro)
- Komponenti 4 (Mbështetje në Zbatim – 3.2 milionë euro)

FSH-ja do të përdoret për të mbështetur aktivitetet e mëposhtme, që përmbushin objektivin e zhvillimit të Projektit:

- Komponenti 1: Përmirësimi i Urbanistikës dhe Infrastrukturës (27.05 milionë euro – 30.52 milionë amerikanë nga FSH-ja). Zgjerimi i investimeve në përmirësimin e urbanistikës dhe infrastrukturës në dy vendndodhje të reja në jug të Shqipërisë, përkatësisht Ksamili dhe Orikumi.
- Komponenti 3: Tregu i Turizmit dhe Zhvillimi i Produkteve (1.3 milionë euro – 1.46 milionë amerikanë nga FSH-ja). FSH-ja do të përdoret për t'i mbështetur bashkitë në përshtatjen me ndryshimet e kushteve të tregut, në kuadër të pandemisë së shkaktuar

nga COVID-19, si në promovim, ashtu edhe në prezantim (duke marrë parasysh distancimin fizik dhe social, kërkesat për pajisjet e mbrojtjes personale (PMP), hyrjen dhe daljen pa kontakt fizik në zonat turistike, etj.)

- Komponenti 4: Mbështetje në Zbatim (1.5 milionë euro – 1.6 milionë dollarë amerikanë nga FSH-ja). Krahas kësaj, FSH-ja do të përdoret për rritjen e financimit të kostove operative, duke mbajtur parasysh shtyrjen e datës mbyllëse të huasë për FSH-në.

Legjislacioni dhe rregulloret përkatëse për mbrojtjen e mjedisit në Shqipëri janë si vijon:

- Kuadri ligjor kombëtar mbi mjedisin
- Ligji për Mbrojtjen e Mjedisit
- Ligji për Zonat e Mbrojtura dhe Biodiversitetin
- Kuadri për Mbrojtjen e Mjedisit Fizik
- Ligji për Procedurën e Vlerësimit të Ndikimit Mjedisor
- Ligji dhe Rregullorja në fushën e trashëgimisë kulturore

Politikat e Mbrojtjes të Bankës Botërore, që synojnë mbështetjen e objektivave të zhvillimit të projektit, përfshijnë Vlerësimin Mjedisor (OP/BP 4.01), Habitatet Natyrore (OP/BP 4.04), Burimet e Kulturës Fizike (OP/BP 4.11), dhe Risistemimin e Pavullneshëm (OP/BP 4.12), Pylltarinë (OP 4.36), Menaxhimin e Insekteve (4.09), si dhe Udhëzimet e Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë.

Rreziqet dhe ndikimet mjedisore dhe sociale të mundshme që lidhen me aktivitetet specifike të komponentëve të projektit dhe masat zbutëse janë si vijon:

Ndikimi Mjedisor, Social dhe Shëndetësor	Masat zbutëse të propozuara
Cilësia e Ajrit	<p>Faza e ndërtimit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ngarkesat e dherave/rërës dhe çimentos gjatë transportit do të mbuloohen mirë për të reduktuar ngritjen e niveleve të pluhurit mbi ato të pranueshme. • Grumbujt e dherave të ekspozuar dhe rrugët e pashtuara të kalimit do të spërkaten me ujë për të kontrolluar nivelet e pluhurit. • Do të përdoren karburant dhe lubrifikantë cilësorë në automjete, pajisje dhe makineri. • Do të sigurohet që pirgjet me rërë që transportohen për punimet e ndërtimit të jenë të mbuluara me mushama të gomuar për të parandaluar shpërhapijen e grimcave të dheut me anë të erës dhe ujit. • Do të fiken motorët e automjeteve, makinerive dhe pajisjeve të tjera kur nuk janë në përdorim. • Do të kryhet shërbim dhe mirëmbajtje e rregullt e planifikuar e të gjitha mjeteve dhe pajisjeve për të minimizuar emetimet e gazrave. • Punimet e ndërtimit dhe ato civile do të pakësohen ose do kontrollohen për të reduktuar emetimet nga pajisjet dhe makineritë në përdorim. <p>Faza operationale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Do të vendosen shenja të përshtatshme rrugore në rrugët me pluhur për të kufizuar shpejtësinë e mjeteve • Do të vendosen rampa shpejtësie të projektuara dhe të ndërtuara siç duhet në rrugët e kalimit
Dridhja dhe Zhurma	<p>Faza e ndërtimit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gërmimet dhe veprimtaritë ndërtimore do të kryhen gjatë orëve të ditës. • Betonieria, makineritë dhe pajisjet e tjera të ndërtimit do të vendosen larg receptorëve mjedisorë të ndjeshëm. • Pajisjet dhe makineritë e ndërtimit do të mirëmbahen dhe do t'iu kryhet rregullisht shërbimi për të reduktuar prodhimin e zhurmës gjatë përdorimit. • Do të fiken motorët e mjeteve, makinerive dhe pajisjeve të tjera kur nuk janë në

	<p>përdorim.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Punimet tokësore dhe veprimtaritë e tjera ndërtimore do të pakësohen ose do të kontrollohen për të reduktuar prodhimin e zhurmës gjatë ndërtimit. • Banorët fqinjë dhe aktivitetet tregtare do të njoftohen paraprakisht lidhur me projektin, përpara përgatitjes së kantierit nga Kontraktori • Puna nuk do të kryhet gjatë orareve/periudhave të ndjeshme të ditës/vitit, me qëllim shmangien e shqetësimit të faunës. <p>Faza Operacionale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Do të vendosen shenja të dukshme në vende të posaçme, që lajmërojnë turistët për zhurma të larta të Cilat mund të shqetësojnë faunën apo aktivitete të tjera.
Ndërhyrjet Pamore	<ul style="list-style-type: none"> • Do të njoftohet publiku mbi projektin nëpërmjet shenjave dhe tabelave të posaçme përpara aksesimit të kantierëve nga ana e Kontraktorit; • Aktivitetet ndërtimore do të kryhen në seksione, me qëllim reduktimin e ndikimeve të ndryshimit dhe ndërhyrjeve pamore për publikun e përgjithshëm. • Kantieret e ndërtimit do të jenë të veçuara nga publiku. • Në kantieret e ndërtimit do të ndiqen masat e mirëmbajtjes së duhur, si pastrimi. • Do të sigurohet një kantier i pranueshëm pas ndërtimit sipas dispozitave të kontratës. • Objektet për turistët do të projektohen dhe do të ndërtohen në mënyrën e duhur për t'u përshtatur me mjedisin natyror.
Ndotja e burimeve të ujit	<p>Faza e ndërtimit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Punimet nuk do të ekzekutohen në kushte atmosferike agresive, si reshjet e shiut ose stuhitë. • Në asnjë seksion të vijave ujore nuk do të hidhen mbetje të ngurta, karburante ose naftë. • Ndërtimi do të kryhet në seksione për të minimizuar ndikimet dhe ekspozimin e dherave. • Materialet e gërmuara dhe lymi, që nuk mund të përdoren, do të hidhen në zonat e përshtatshme sipas Planit të Menaxhimit të Mbetjeve të përgatitur nga Kontraktori dhe të miratuar nga Asambleja. • Në zona të pjerrëta do të ngrihen barriera të përkohshme sedimenti për të parandaluar depërtimin e lymit në rrjedhat ujore. • Mirëmbajtja, mbushja me karburant dhe pastrimi i automjeteve dhe pajisjeve do të kryhet në punishte, jashtë kantierit, duke zbatuar masa të përshtatshme për parandalimin e rrjedhjeve. <p>Faza operacionale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Në zonat turistike do të ngrihen mjedise të përshtatshme sanitare për shmangien e shkarkimit të mbetjeve në trupat ujorë. • Komunitetet pritëse do të pajisjen me tualete të mjaftueshme dhe do të sensibilizohen për përdorimin e tyre, me qëllim shmangien e kryerjes së nevojave në publik.
Prodhimi dhe hedhja e mbetjeve	<p>Duhet të zbatohen parimet e Reduktimit, Riciklimit, Ripërdorimit dhe Rikuperimit për menaxhimin e mbetjeve nëpërmjet veprimeve të mëposhtme:</p> <p>Faza e ndërtimit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Materialet e gërmuara nga toka, në masën maksimale të mundshme, do të ripërdoren për mbylljen e gropave, me qëllim reduktimin e mbetjeve. • Mbetjet e ngurta të gërmuara nga kanalet e kullimit që janë të papërshtatshme për mbylljen e gropave do të grumbullohen në kantier, do të lihen të zbrazen dhe do të grumbullohen për t'u hedhur në landfillet e miratuara. • Do të sigurohet dorëzimi i numrit të nevojshëm të materialeve të ndërtimit në kantier, me qëllim reduktimin e gjasave për tepricë materialesh. • Do të vendosen kosha në kantier për mbajtjen e përkohshme të mbeturinave, si: mbajtësit e lubrifikantëve, pakot e ujit të pijshëm dhe çantat mbajtëse/materialet e paketimit. • Do të sigurohet përdorimi i duhur i materialeve të ndërtimit, si tubat, lateritet, rëra etj., për të reduktuar mbetjet. • Kontraktori do të punojë sipas një Plani të përgatitur dhe të miratuar për Menaxhimin e Mbetjeve të Ngurta. <p>Faza Operacionale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Në pika të posaçme do të vendosen kosha mbeturinash për përdorim nga publiku. • Në vende të përshtatshme do të vendosen shenja paralajmëruese kundër ndotjes, bashkërisht me sanksionet e mundshme. • Do të kryhen ujdi me shoqëritë e grumbullimit të mbetjeve nëpërmjet Asamblesë, me qëllim grumbullimin dhe hedhjen e rregullt të mbetjeve të ngurta.
Shëndeti Publik, Siguria	Faza e ndërtimit

dhe Mbrojtja	<ul style="list-style-type: none"> • Punimet në kanalet e ekspozuara dhe materialet nga toka, në masën maksimale të mundshme, do të përfundojnë përpara gërmimeve të reja dhe hapjes së kanaleve të reja. • Zonat e punimeve do të kufizohen në mënyrën e duhur, me qëllim shmangien e shkelësve kureshtarë, veçanërisht fëmijëve. • Përreth zonave të punimeve do të vendosen shenja paralajmëruese për të shkurajuar shkelësit. • Kontraktorët do të garantojnë sigurinë e duhur në kantieret e ndërtimit për të shmangur vjedhjen ose shkatërrimin e pronës. • Do të sigurohet shikueshmëri gjatë natës nëpërmjet ndriçimit të përshtatshëm. <p>Faza Operacionale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duhet të nxiten drejtuesit e komunitetit që të krijojnë komitete vëzhgimi për të përmirësuar sigurinë • Duhet të punohet me policinë për të ngritur pika policie në të gjitha pikat turistike kryesore • Pikat e ndihmës së parë do të jenë të disponueshme në të gjithë kantieret me përshtatjet e duhura me pikat shëndetësore vendase për të trajtuar urgjencat.
Shëndeti dhe Siguria në Vendin e Punës	<p>Faza e ndërtimit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duhet të angazhohen mjeshtër me përvojë për punimet e ndërtimit. • Të gjithë punonjësve duhet t’iu ofrohen udhëzime/orientime të përshtatshme mbi sigurinë. • Kontraktorët do të kenë Politika dhe Procedura për Shëndetin dhe Sigurinë me qëllim orientimin e veprimtarive të ndërtimit. • Pajisjeve dhe makinerive do t’iu kryhen shërbimet rregullisht për të siguruar që janë në gjendje të mirë pune. • Duhet të mundësohen kuti të ndihmës së parë në kantier, si dhe një person i trajnuar për dhënien e ndihmës së parë, duhet të mundësohen dhe të zbatohet përdorimi i pajisjeve të mbrojtjes personale (PMP) të përshtatshme, si: çizme mbrojtëse, xhaketa reflektuese, kaska, doreza për duart, tapa veshësh, maska mbi hundë, etj. • Do të kërkohet një dëshmi kompetence për të gjithë operatorët e pajisjeve/makinerive dhe kjo do të vërtetohet nëpërmjet shqyrtimit të licensave ose dokumenteve të vlefshme të drejtuesve ose operatorëve. • Do të kërkohet përmbushja e të gjitha rregullave dhe rregulloreve në kantier. • Do të vendosen sanksione në rastet e mosrespektimit të procedurave të sigurisë. ✓ Takimet në kantier duhet të rrisin ndërgjegjësimin mbi Shëndetin dhe Sigurinë në Punë. <p>Faza Operacionale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mbikëqyrësit e parkut do të pajisjen me PMP për mbrojtjen kundër kafshëve të rrezikshme • Mbikëqyrësit e parkut do të armatosen për mbrojtjen kundër gjuetarëve pa leje. • Pikat e ndihmës së parë do të jenë të disponueshme në të gjithë kantieret me përshtatjet e duhura me pikat shëndetësore vendase për të trajtuar urgjencat.
Problematikat e marrjes së tokës dhe kompensimit.	<ul style="list-style-type: none"> • Konsultimi me pronarët/përdoruesit/komunitetet e pronës në fjalë dhe marrja e miratimit të tyre në fazën e hershme të procesit të zhvillimit të projektit • Lejimi i personave të prekur që të rikuperojnë pronat e tyre (duke përfshirë të mbjellat) përpara mobilizimit të kantierit për fillimin e punës • Sigurimi i pagesës së kompensimit të drejtë dhe duhur për të gjithë personat e prekur përpara nisjes së veprimtarive të ndërtimit në përputhje me dispozitat e KPZH-së. • Marrja e lejeve të zhvillimit të kërkuara nga Asambletë përkatëse përpara fillimit të punës
Mbajtja e mjeteve të jetesës	<ul style="list-style-type: none"> • Duhet të sigurohet pagesa e kompensimeve të përshtatshme ndaj PPP-ve sipas KPZH-së. • Komuniteteve vendase do t’iu jepen mundësi punësimi dhe të tjera sa më shumë të jetë e mundur.
Rreziku natyror	<ul style="list-style-type: none"> • Zhvillimi i një Plani të Gatishmërisë dhe Reagimit në rast Emergjence (PGRE) nga ana e Njësisë Zbatuese të Projektit në përputhje me Udhëzimin e Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë. PGRE duhet të përmbajë minimalisht informacion të përcaktuar në Udhëzimin e Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë. • Duhet të vendosen fikse të zjarrit në vende të ndryshme të zonës së projektit • Duhet të kryhen përshtatje për menaxhimin e fatkeqësive në zonat me gjasa për fatkeqësi
Rreziqet e zjarrit	<ul style="list-style-type: none"> • Caktimi i një pike grumbullimi në rast zjarri

	<ul style="list-style-type: none">• Caktimi i zonave të posaçme për ndezjen e zjarreve në kampin e ndërtimit• Zhvillimi i planit të gatishmërisë dhe reagimit në rast emergjence nga ana e Kontraktorit në përputhje me Udhëzimet e Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë
--	---

Përgjegjësia e përgjithshme për zbatimin e projektit bie mbi FSHZH-në. NJKP-ja, nën Ministrinë e Infrastrukturës dhe Energjisë do të kryejë mbikëqyrjen dhe udhëzimin e NJZP-së. NJZP-ja do të jetë përgjegjëse për koordinimin dhe mbikëqyrjen e zbatimit të përditshëm të projektit.

Përgjegjësia për monitorimin mjedisor në terren të aktiviteteve të kontraktorit do të bjerë mbi NJZP-në, me mbështetjen e NJQV-ve. Një konsulent i pavarur i punësuar nga MZHU-ja do të jetë përgjegjës për monitorimin sociale, me mbikëqyrjen dhe udhëzimet e Bankës Botërore.

Krijimi i kapaciteteve do të përfshijë workshop-e trajnuese dhe hartimin e raporteve udhëzuese, si dhe zhvillimin e instrumenteve. Programet trajnuese të propozuara që do të zbatohen për krijimin e kapaciteteve të ekipit zbatues të projektit paraqiten në raportin kryesor.

LISTA E TABELAVE

Tabela 1	Legjislacioni Shqiptar për Biodiversitetin në lidhje me Projektin	13
Tabela 2:	Legjislacioni për Mbrojtjen e Mjedisit Fizik	14
Tabela 3.	Ligjet e miratuara pas ratifikimit të konventave ndërkombëtare nga Republika e Shqipërisë	20
Tabela 4	Legjislacioni për Shëndetin dhe Sigurinë	20
Tabela 5	Legjislacioni Kombëtar Përkatës	21
Tabela 6	Konventa Ndërkombëtare të Nënshkruara/Ratifikuara nga Shqipëri	22
Tabela 7	Zonat e Mbrojtura në Rajon	30
Tabela 8	Ndikimi Mjedisor dhe Social dhe Zbutja	33
Tabela 9	Plani i Propozuar i Ndërtimit të Kapaciteteve	41
Tabela 10	Monitorimi Mjedisor dhe Social	48

LISTA E FIGURAVE

Figura 1	Procedura e dhe Kohështrirja e VNM-së sipas Legjislacionit Shqiptar	18
Figura 2	Harta e Shqipërisë sipas Sesionit Hartografik të OKB-së	27
Figura 3	Hartë e Zonave të Mbrojtura në Shqipëri	31
Figura 4	Grafiku i Procesit të MSHA-së	45

1. Hyrje

1.1 Informacione paraprake

Qeveria e Shqipërisë (QSH) aktualisht po zbaton reformat e zhvillimit rajonal, që synojnë arritjen e kohezionit territorial më të madh, duke ulur pabarazitë rajonale në aksesin ndaj shërbimeve, si dhe duke mbështetur zhvillimin me anë të aseteve rajonale dhe vendore ekzistuese. Krahas kësaj, pritet që në planin afatmesëm, reforma të kontribuojë në aderimin në Bashkimin Evropian (BE) dhe përthithjen e fondeve të zhvillimit rajonal.

Turizmi është identifikuar si një ndër faktorët shtytës të rritjes ekonomike dhe krijimit të vendeve të punës në Shqipëri. Industria e turizmit ka rol madhor në ekonomi, duke dhënë një kontribut të drejtpërdrejtë prej 2.8 për qind të produktit të brendshëm bruto (PBB) në vitin 2019. Ky kontribut është edhe më i madh duke marrë parasysh efektin e tërthortë të shpenzimeve të turistëve në aktivitetet ekonomike të tjera, që në vitin 2019 arrinin 21.2%.¹ Kontributi në punësim është i madh, duke mbështetur drejtpërdrejtë 58,000 vende pune në vitin 2017, dhe përllogaritet që ky numër do të arrijë deri në 220,000 në vitin 2025.²

QSH-ja e ka identifikuar jugun e Shqipërisë, si prioritet për zhvillimin rajonal, duke marrë parasysh potencialin turistik me burime natyrore unike dhe asete të trashëgimisë kulturore. Megjithatë, ekzistojnë disa pengesa që nuk e lejojnë jugun e Shqipërisë të realizojë potencialin e plotë ekonomik dhe turistik. Këto pengesa përfshijnë infrastrukturë urbane bazë të papërshtatshme, menaxhim të pakoordinuar të aktiviteteve turistike, si dhe aktivitete turistike që nuk diversifikohen mjaftueshëm.

Vitin e kaluar, Qeveria e Shqipërisë, nëpërmjet Ministrisë së Zhvillimit Urban (MZHU), hartoi instrumente strategjike me rëndësi për zhvillimin e territorit në nivel kombëtar, duke përfshirë jugun e Shqipërisë. Instrumentet strategjike përfshijnë Strategjinë Kombëtare për Zhvillimin e Territorit (SKZHT) dhe Strategjinë për Menaxhimin e Bregdetit (SMB). Këto dokumente strategjike (SKZHT, SMB) mundësojnë një vizion të shëndoshë dhe një drejtim strategjik për zhvillimin e vendit për 15 vitet në vazhdim (2015-2030). Me deklaratën e saj mjedisore më 9 maj 2016, Ministria e Turizmit miratoi një Vlerësim Mjedisor Strategjik (VMS) të këtyre dy strategjive³.

Projekti i vazhdueshëm për Zhvillimin e Integruar Urban dhe Turizmin (PZHIUT) ndjek qasjen për zhvillimin e integruar urban dhe turizmin, duke u përqendruar te: (i) përmirësimi i infrastrukturës urbane për t'i bërë më tërheqëse dhe të qëndrueshme katër qendrat urbane në jug të Shqipërisë, përkatësisht Beratin, Gjirokastrën, Sarandën dhe Përmetin; (ii) përmirësimi i imazhit turistik dhe menaxhimi i qëndrueshëm i aseteve të përzgjedhura të trashëgimisë kulturore në jug të Shqipërisë; (iii) forcimi i kapaciteteve bashkiake për të ofruar shërbime dhe menaxhimi i destinacioneve turistike, në bashkëpunim me Qeverinë e Shqipërisë.

Qeveria e Shqipërisë kërkon Fonde Shtesë (FSH) nga Banka Ndërkombëtare për Rindërtim dhe Zhvillim (Banka) për të mbështetur zgjerimin e aktiviteteve aktuale të PZHIUT-së, për

¹Këshilli Botëror i Turizmit dhe Udhëttimeve. Raport Ekonomik për Shqipërinë 2019.

²INSTAT. Shqipëri. Turizmi në shifra. 2018, 2019.

³<http://www.mjedisi.gov.al/al/dokumenta/vleresimi-strategjik-mjedisor-vsm>

financimin e zhvillimit të integruar urban dhe turizmin, si dhe zgjerimin e tregut të turizmit dhe zhvillimin e produkteve në vendndodhje të reja në jug të Shqipërisë. Investimet për zgjerim do të përqendrohen në Ksamil dhe Orikum, të cilat lidhen me bashkitë pjesëmarrëse në Projektin mëmë.

FSH-ja do të ndjekë të njëjtën qasje për zhvillimin e integruar urban dhe turizmin. Fushëveprimi i FSH-së do të ndjekë objektivat fillestare të zhvillimit të projektit (OZHP), të cilat do të mbeten të pandryshuara. FSH-ja do të përdoret për mbështetjen e komponentëve të mëposhtëm:

- Komponenti 1: Përmirësimi i Urbanistikës dhe Infrastrukturës
- Komponenti 3: Tregu i Turizmit dhe Zhvillimi i Produkteve
- Komponenti 4: Mbështetje në Zbatim

FSH-ja nuk do të nxisë masa mbrojtëse shtesë. Projekti i PZHIUT-së klasifikohet si kategoria B, në përputhje me WB OP/BP 4.01, mbi Vlerësimin Mjedisor. Parashikohet që ky klasifikim do të përdoret edhe për FSH-në, pasi në kuadër të projektit mëmë do të ketë edhe investime të ngjashme.

1.2 Qëllimi dhe Objektivat e KMMS-së

Duke qenë se vlerësimi teknik (p.sh. studimet e fizibilitetit, projektimet e detajuara) dhe vendndodhjet e ndërhyrjeve specifike në kuadër të projektit nuk do të identifikohen dhe/ose përgatiten plotësisht, dhe ndikimi i tyre specifik nuk do të dallohet nga vlerësimi i projektit, KMMS-ja për Projektin mëmë u rishikua dhe u përditësua në përputhje me kërkesat e legjislacionit dhe rregulloreve kombëtare të Shqipërisë, dhe politikave të mbrojtjes së Bankës Botërore. KMMS-ja parashtron parimet, udhëzimet dhe procedurat për të vlerësuar ndikimet e mundshme mjedisore dhe sociale. Përcakton masat dhe planet e përshtatshme për të shmangur, për të reduktuar, për të zbutur dhe/ose për të zvogëluar ndikimet mjedisore dhe sociale, si pjesë të përgatitjes së nënprojekteve. Krahas kësaj, jep udhëzime për shëndetin dhe sigurinë e stafit, punonjësve dhe përfituesve të projektit.

KMMS-ja përvijon parimet dhe procedurat për vlerësimin dhe zbutjen e ndikimit, rregullimet institucionale, shqyrtimin e ankesave, konsultimin, pjesëmarrjen, dokumentacionin dhe raportimin, deklaratën për mospranimin e përgjegjësisë, monitorimin dhe vlerësimin, si dhe trajnimin dhe buxhetimin. Veç kësaj, ofron formate të termave të referencës (TeR) për kryerjen e VNMS-së, PMMS-së dhe vlerësimit social të projektit. KMMS-ja shërben si instrument i mbrojtjes mjedisore dhe sociale për të ofruar një kuadër që agjencitë përkatëse të përgatitin dhe të zbatojnë projektin e PZHIUT-së.

Plani i Menaxhimit Mjedisor dhe Social (PMMS) specifik për investimet e identifikuarat gjatë zbatimit të projektit mëmë do të përdoret si shembull i mirë për t'u ndjekur. Formatit për PMMS-në specifike paraqitet në Aneks. PMMS-ja dhe Kuadri i Politikës së Risistemimit (KPR), përgatitur në kuadër të Projektit të PZHIUT-së, përvijon udhëzimet dhe procedurat për të vlerësuar dhe për të zbutur ndikimet mjedisore dhe sociale, që lidhen me zbatimin e projektit, çka do të ndiqet edhe nga FSH-ja. Ky KMMS do të jetë pjesë integrale e Manualit Operacional të Projektit (MOP) dhe lidhet me të gjitha investimet e financuara në zonat e projektit, pavarësisht burimit të financimit apo agjencisë zbatuese.

2.0 Përshkrimi i Projektit

2.1 Objektivat dhe Komponentët e Projektit

Projekti i propozuar i PZHIEU-së do të jetë një katalizator për zhvillimin rajonal në Jug të Shqipërisë, duke nxitur përfitimin e fondeve nga partnerët e tjerë të zhvillimit dhe Fondi i Zhvillimit Rajonal. Projekti do të mbështesë vizionin e Qeverisë Shqiptare për të promovuar zhvillimin rajonal duke përmirësuar infrastrukturën urbane, rritjen e vlerave kulturore dhe forcimin e kapaciteteve institucionale për të mbështetur zhvillimin ekonomik vendor në zonat e përzgjedhura në Jug të Shqipërisë.

Projekti do të ofrojë një model për replikim në rajone të tjera për të përdorur një qasje të integruar për të nxitur ndihmat dhe sektorët konkurrues për një rritje të qëndrueshme ekonomike. SKZHT-ja dhe SMB-ja e identifikojnë turizmin dhe kulturën (turizmi me bazë kulturore) si një ndër faktorët shtytës kryesorë të zhvillimit ekonomik në Jug të Shqipërisë. Parashikohet që Projekti të financojë aktivitete që synojnë promovimin e zhvillimit të një ekonomike vendore të diversifikuar, konkurruese dhe të qëndrueshme, që shfrytëzon potencialin e njohur të sektorit të turizmit.

OZHP-të e Projektit mëmë janë:

- përmirësimi i infrastrukturës urbane;
- përmirësimi i asetëve turistike; dhe
- forcimi i kapacitetit institucional për të mbështetur zhvillimin ekonomik vendor në lidhje me turizmin, në zonat e përzgjedhura në jug të Shqipërisë.

Komponentët fillestarë të Projektit janë si vijon:

Komponenti 1. Përmirësimi i Urbanistikës dhe Infrastrukturës – 44.3 milionë euro financon përmirësimin e infrastrukturës në bashkitë e përzgjedhura (Berat, Përmet, Sarandë dhe Gjirokastrë), duke përfshirë përgatitjen e studimeve dhe projekteve të fizibilitetit, restaurimin e objekteve të përzgjedhura të trashëgimisë, dhe përmirësimin e hapësirave publike, rrjeteve rrugore, dhe infrastrukturës përkatëse.

Të gjitha studimet dhe punimet për rehabilitimin e infrastrukturës do të marrin parasysh rreziqet e ndryshimeve klimatike sipas vendndodhjes, dhe do t'i adresojnë përmes përgatitjes së një projekti të synuar. Krahas kësaj, përmirësimi i infrastrukturës do të rrisë efikasitetin e energjisë. Të gjitha ndërhyrjet e mbështetura nga projekti do të shpërndahen dhe do të diskutohen në publik për t'u siguruar se komentet e përfituesve dhe palëve të tjera të interesit do të merren parasysh në përzgjedhjen dhe projektimin e zonave, dhe se qytetarët do të informohen mbi rezultatet e procesit të konsultimi pas çdo workshop-i konsultimi me palët e interesit.

Komponenti 2 (Përmirësimi i Zonave Turistike – 8.4 milionë euro) financon investimet që synojnë përmirësimin e zonave turistike të përzgjedhura në korridorin turistik të Jugut të Shqipërisë, duke restauruar zonat e përzgjedhura të trashëgimisë dhe asetet kulturore, si dhe duke përmirësuar infrastrukturën turistike përkatëse, dhe përfshin përgatitjen e studimeve të fizibilitetit, planeve të menaxhimit dhe projekteve inxhinierike. Të gjitha studimet dhe punimet për përmirësimin e zonave do të marrin parasysh rreziqet e ndryshimeve klimatike sipas vendndodhjes, dhe do t'i adresojnë përmes përgatitjes së një projekti të synuar. Krahas

kësaj, përmirësimi i infrastrukturës do të rrisë efikasitetin e energjisë. Të gjitha ndërhyrjet e mbështetura nga projekti do të shpërndahen dhe do të diskutohen në publik për t'u siguruar se komentet e përfituesve dhe palëve të tjera të interesit do të merren parasysh në përzgjedhjen dhe projektimin e zonave, dhe se qytetarët do të informohen mbi rezultatet e procesit të konsultimi pas çdo workshop-i konsultimi me palët e interesit.

Komponenti 3 (Tregu i Turizmit dhe Zhvillimi i Produkteve – 7.7 milionë euro) synon forcimin e kapacitetit të bashkive për të ofruar shërbime bashkiake përmes ofrimit të sistemeve për menaxhimin e aseteve, sistemeve të informacioneve gjeografike, dhe pajisjeve për mbledhjen e mbetjeve të ngurta; si dhe krijimin e kapaciteteve për menaxhimin e zonave për të përmirësuar veprimtaritë e aseteve të rehabilituara. Krijimi i kapaciteteve do të përfshijë trajnime për ndryshimet klimatike (zbutja dhe përshtatja) që lidhen me turizmin në zonat e synuara. Masat për menaxhimin e mbetjeve do të kontribuojnë në reduktimin e emetimeve të gazeve serrë. Të gjitha aktivitetet e mbështetura nga projekti do të shpërndahen dhe do të diskutohen në publik për t'u siguruar se komentet e përfituesve dhe palëve të tjera të interesit do të merren parasysh në projektim, dhe se qytetarët do të informohen mbi rezultatet e procesit të konsultimi pas çdo workshop-i konsultimi me palët e interesit.

Komponenti 4 (Mbështetje në Zbatim – 3.2 milionë euro) ofron mbështetje për zbatimin e Projektit, duke përfshirë edhe M&V e Projektit dhe financimin e Kostove Operative të Rritura.

Financim Shtesë - korrik 2020

Në përgjigje të kërkesës zyrtare nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë (MFE) më 14 maj 2020, dhe mbështetur mbi propozimin teknike nga FSHZH-ja më 21 korrik 2020, FSH-ja do të përdoret për të mbështetur zgjerimin e investimeve në dy vendndodhje të reja në jug të Shqipërisë, për përmirësimin e urbanistikës dhe infrastrukturës, si dhe për forcimin e tregut të turizmit dhe zhvillimit të produkteve, në kuadër të ndryshimeve të objektit dhe shkallës së kërkesës, si pasojë e krizës së COVID-19. Investimet për zgjerimin do të përqendrohen në Ksamil dhe Oriku, që lidhen ngushtësisht me bashkitë pjesëmarrëse në Projektin mëmë dhe zonat e tyre turistike. Investimet në Ksamil dhe Oriku do të jenë pjesë e fushëveprimit të Komponentit 1 dhe Komponentit 3 në kuadër të Projektit mëmë, duke përfshirë një kombinim të përmirësimit të aksesit me automjete, në këmbë, dhe mënyra të tjera në qytet dhe pika turistike, duke forcuar sistemet e gjurmëve dhe kalimeve të këmbësorëve, duke përmirësuar sistemet rrugore dhe zonat/parqet rekreative, si dhe duke përshtatur ripërdorimin e strukturave të përzgjedhura, dhe duke fuqizuar tregun e turizmit dhe zhvillimin e produkteve.

Financimi Shtesë dhe Ristrukturimi do të përdoren për të mbështetur aktivitetet e mëposhtme, që iu përgjigjen objektivave të zhvillimit dhe arsyesimit të Projektit, dhe paraqiten nga Komponentët e Projektit:

Komponenti 1: Përmirësimi i Urbanistikës dhe Infrastrukturës (27.05 milionë euro – 30.52 milionë amerikanë nga FSH-ja). FSH-ja do të përdoret për të mbështetur zgjerimin e investimeve për përmirësimin e urbanistikës dhe infrastrukturës, në dy vendndodhje të reja në jug të Shqipërisë, përkatësisht Ksamil dhe Oriku, që lidhen ngushtësisht me bashkitë dhe zonat turistike të mbështetura nga Projekti mëmë. Investimet shtesë treguese në këto bashki do të përshtaten me fushëveprimin aktual të Komponentit 1 në kuadër të Projektit mëmë, dhe ngjasojnë me investimet e vazhdueshme në kuadër të Komponentit 1 të Projektit, duke përfshirë një kombinim të përmirësimit të aksesit me automjete, në këmbë, dhe mënyra të

tjera në qytet dhe pika turistike, duke forcuar sistemet e gjurmëve dhe kalimeve të këmbësorëve, duke përmirësuar sistemet rrugore dhe zonat/parqet rekreative, si dhe duke përshtatur ripërdorimin e strukturave të përzgjedhura.

Krahas investimeve në këto dy vendndodhje të reja, FSH-ja e përzgjedhur do të mbështesë investime shtesë në përmirësimin e urbanistikës dhe infrastrukturës në bashkitë e Projektit aktual, përkatësisht Berati, Përmeti, Saranda dhe Gjirokastra, për të plotësuar kërkesën për investime shtesë në kuadër të Komponentit 1, që do të kontribuojë në objektivat e zhvillimit të Projektit, por nuk mund të mbulohet nga huaja fillestare. Këto investime shtesë do të identifikohen mbështetur në rezultatet e konsulencës së vazhdueshme për projektimin e përmirësimit të integruar urban për katër bashkitë, fondin e parashikuar për secilën bashki nga huaja fillestare, si dhe buxhetin e disponueshëm nga FSH-ja pas investimeve në Ksamil dhe Orikum.

Komponenti 3: Tregu i Turizmit dhe Zhvillimi i Produkteve (1.3 milionë euro – 1.46 milionë amerikanë nga FSH-ja). FSH-ja do të përdoret për t'i mbështetur bashkitë në përshtatjen me ndryshimet e kushteve të tregut, në kuadër të pandemisë së shkaktuar nga COVID-19, si në promovim (më të synuar), ashtu edhe në prezantim (duke marrë parasysh distancimin fizik dhe social, kërkesat për pajisjet e mbrojtjes personale (PMP), hyrjen dhe daljen pa kontakt fizik në zonat turistike, etj.) të përvojave turistike. Ksamili dhe Orikumi, dy vendndodhjet e reja, lidhen ngushtësisht me bashkitë e mbështetura nga projekti mëmë. Aktivitetet treguese shtesë në këto bashki do të përshtaten me fushëveprimin aktual të Komponentit 3 në kuadër të Projektit mëmë dhe ngjasojnë me investimet e vazhdueshme në kuadër të Komponentit 3, duke përfshirë zhvillimin e produkteve të reja turistike, duke iu shtuar vlerë produkteve ekzistuese, duke forcuar zinxhirët e vlerës së turizmit, duke iu përshtatur protokolleve për COVID-19, si dhe duke synuar dhe duke i lidhur produktet në treg.

Komponenti 4: Mbështetje në Zbatim (1.5 milionë euro – 1.6 milionë dollarë amerikanë nga FSH-ja). Krahas kësaj, FSH-ja do të përdoret për rritjen e financimit të kostove operative, duke mbajtur parasysh shtyrjen e datës mbyllëse të huasë për FSH-në. Të gjitha kostot operative të rritura në mbështetje të menaxhimit të përditshëm të projektit, që do të kryhet nga agjencia zbatuese, do të financohen në kuadër të projektit. Këto shpenzime përfshijnë rogat (edhe tarifat sociale) të stafit të FSHZH-së, përgjegjës për zbatimin e projektit, si dhe shpenzimet e zyrës së doganave, krahas kostove për komunikim dhe udhëtim.

2.2 Përfituesit e Projektit

Përfituesit kryesorë të projektit të propozuar janë banorët e bashkive të përzgjedhura (Berat, Gjirokastrë, Sarandë dhe Përmet), që do të përfitojnë nga përmirësimi i infrastrukturës, objekteve, shtimi i mundësive ekonomike dhe për punësim, si rrjedhojë e fluksit të njerëzve në rajon, si dhe nga rritja e sigurisë dhe shëndetit të banorëve dhe vizitorëve. Vizitorët në jug të Shqipërisë do të përfitojnë nga përmirësimi i shërbimeve të infrastrukturës urbane dhe ofertave turistike. Në katër bashkitë jetojnë rreth 84,000 dhe jugu i Shqipërisë si i tërë vizitohet, çdo vit, nga 572,000 turistë. Qeveria do të përfitojë nga fitimet e rritura prej turizmit, shtimi i vendeve të punës si për banorët, ashtu edhe për jo banorët, si dhe përmirësimi i kapaciteteve institucionale të bashkive dhe agjencive qeveritare të përzgjedhura.

3.0 Kuadri rregullator, ligjor, dhe i politikave.

3.1 Kuadri Ligjor Kombëtar mbi Mjedisin

Kushtetuta e Shqipërisë, e cila është ratifikuar nga Parlamenti në vitin 1998, sanksionon të drejtën për një mjedis të shëndetshëm si një detyrim institucional për brezat e sotëm e të ardhshëm. Në dekadën e fundit, dhe veçanërisht që prej vitit 2001, janë hartuar dhe janë miratuar një sërë ligjesh dhe aktesh të tjera ligjore për mjedisin. Kuadri ligjor kombëtar është harmonizuar shumë me legjislacionin e BE-së. Në Shqipëri, kuadri ligjor që lidhet me çështjet mjedisore dhe socioekonomike, bazohet në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë dhe përbëhet nga ligje dhe akte nënligjore rregullatore, si: Vendimet e Këshillit të Ministrave (VKM), akte në nivel ministrie, rregullore, udhëzime dhe standarde.

3.2 Ligji për mbrojtjen e mjedisit

Kuadri ligjor në fushën e mjedisit kryesohet nga ligji “Për Mbrojtjen e Mjedisit”, Nr. 10431, datë 09.06.2011.3. Ky Ligj përcakton parimet, kërkesat, përgjegjësitë, rregullat dhe procedurat për të siguruar një nivel të lartë të mbrojtjes së mjedisit dhe përfshin dispozita për vlerësimin e ndikimit në mjedis, si një instrument për mbrojtjen e mjedisit duke identifikuar dhe duke vlerësuar efektet e mundshme të drejtpërdrejta dhe të tërthorta në mjedis dhe parandalimin e tyre.

Në nenin 6 të ligjit përcaktohet parimi i zhvillimit të qëndrueshëm ku parashikohet: “Autoritetet publike, përmes hartimit, miratimit dhe zbatimit të akteve normative, strategjive, planeve, programeve e projekteve brenda kompetencave të tyre, nxitin zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik dhe shoqëror, duke përdorur burimet natyrore në atë mënyrë që të plotësohen nevojat aktuale dhe të ruhet mjedisi, pa cenuar mundësinë e brezave të ardhshëm për të plotësuar nevojat e tyre”.

Ligji për Mbrojtjen e Mjedisit mundëson politika kombëtare dhe vendore për mbrojtjen e mjedisit, kërkesat për përgatitjen e vlerësimit të ndikimit mjedisor dhe vlerësimin të strategjisë mjedisore, kërkesat për lejimin e aktiviteteve që ndikojnë në mjedis, parandalimin dhe reduktimin e ndotjes mjedisore, normat dhe standardet mjedisore, monitorimin dhe kontrollin e mjedisit, detyrat e institucioneve shtetërore në lidhje me problematikat mjedisore, rolin e publikut, si dhe sanksionet në rast të shkeljes së ligjit.

3.3 Ligji për zonat e mbrojtura dhe mbrojtjen e biodiversitetit

Ligji Nr. 8906, datë 06.06.2002 “Për zonat e mbrojtura”, parashtron kuadrin për shpalljen, administrimin, menaxhimin dhe përdorimin e qëndrueshëm të zonave të mbrojtura dhe burimeve biologjike natyrore. Krahas kësaj, ligji formon bazën për zhvillimin dhe zbutjen e turizmit mjedisor dhe përfitime të tjera ekonomike, si dhe për ofrimin e informacioneve dhe edukimin e publikut të gjerë. Qëllimi kryesor i ligjit është ofrimi i mbrojtjes së veçantë të komponentëve më të rëndësishëm të rezervave natyrore, biodiversitetit dhe natyrës së përgjithshme, përmes zbatimit të rregullave të zonave të mbrojtura, mbështetur në sistemin e kategorive të Unionit Ndërkombëtar për Konservimin e Natyrës (UNKN)⁴. Krahas kësaj, ligji përcakton prioritetet dhe objektivat strategjike për menaxhimin e çdo kategorie të

zonave të mbrojtura.

Zona të mbrojtura në Shqipëri konsiderohen kryesisht hapësirat pyjore, të cilat administroheshin nga ish-Drejtoria e Përgjithshme e Pyjeve dhe Kullotave (DPPK), në sistemin e Ministrisë së Bujqësisë dhe Pyjeve. Në kuadër të Ligjit Nr. 8906 /2002 “Për zonat e mbrojtura”, Ministria e Mjedisit ndërmoi rolin kryesor mbikëqyrës për zonat e mbrojtura në Shqipëri dhe është përgjegjëse për:

- Propozimet për zonat që duhet të vendosen në mbrojtje.
- Përgatitjen e procedurave ligjore dhe menaxhuese për propozimin dhe shpalljen e zonave të mbrojtura.
- Hartimin e planeve për menaxhimin e zonave të mbrojtura.
- Monitorimi/Rregullimi i menaxhimit në vazhdimësi.

Sipas ligjit për zonat e mbrojtura, ndonëse rolin kryesor menaxhues e luajnë Ministria e Turizmit dhe Mjedisit dhe DPPK-ja, duhen marrë parasysh edhe interesat e ministrive të tjera. Zonat e mbrojtura në Shqipëri përfshijnë: 15 Parqe Kombëtare, 5 Peizazhe të Mbrojtura, 4 Rezervate Strikte Natyrore, 26 Rezerva Natyrore të Menaxhuara, dhe zona të tjera të mbrojtura. Shumica e zonave të mbrojtura janë pajisur me sinjalistikë, ndërsa reformat për menaxhimin, si: krijimi i qendrave të informacionit, po zbatohen gradualisht⁵. Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura (AKZM) është krijuar me vendim të Këshillit të Ministrave Nr. 102, datë 04.02.2015, dhe synon mbrojtjen, menaxhimin, zhvillimin dhe zgjerimin e sipërfaqes së zonave të mbrojtura, e cila aktualisht arrin në 16% e territorit të Shqipërisë. AKZM-ja menaxhon rrjetin e zonave të mbrojtura dhe rrjete të tjera si Natyra 2000.

Ministria e Mjedisit, përmes Drejtorisë së Biodiversitetit dhe Zonave të Mbrojtura, në Drejtorinë e Përgjithshme të Politikave Mjedisore dhe Jetësimit të Prioriteteve, mbulon çështjet në lidhje me hartimin e politikave për mbrojtjen e natyrës dhe dokumenteve strategjike në këtë fushë. Bashkëpunimi shtrihet në departamente të tjera të Ministrisë dhe me institucionet e mëposhtme zbatuese:

- Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura (AKZM);
- Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM);
- Drejtoritë Rajonale të Shërbimit Pyjor;
- Inspektorati Shtetëror i Mjedisit dhe Pyjeve.

Legjislacioni shqiptar për mbrojtjen e diversitetit që lidhet me Projektin përmbledhet në Tabelën 1 më poshtë:

³ Ky ligj është përafuar me Direktivën 2004/35/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, datë 21 prill 2004 për detyrimet mjedisore, referuar parandalimit dhe korrigjimit të dëmtimit të mjedisit. Fletorja Zyrtare L 143 , 30/04/2004 P. 0056 - 0075

Tabela 1 Legjislacioni Shqiptar për Biodiversitetin në lidhje me Projektin

Legjislacioni	Vështrim i përgjithshëm
Ligji Nr. 9587 (20.07.2006)	“Për mbrojtjen e biodiversitetit” (i ndryshuar) - Ky ligji parashikon kërkesa për ruajtjen dhe mbrojtjen e diversitetit biologjik, duke përfshirë zonat e mbrojtura, habitatet dhe speciet e ndjeshme. Ligji kërkon vlerësimin biologjik, si pjesë e vlerësimit mjedisor dhe mbledhjes së të gjitha të dhënave përkatëse për procesin e vendimmarrjes.
Ligji Nr. 81/2017, datë 04.07.2017	“Për zonat e mbrojtura” - Ky ligj i qeveris të gjitha çështjet në lidhje me Zonat e Mbrojtura në Shqipëri. Përcakton kategoritë e zonave të mbrojtura në Shqipëri, rregullat e menaxhimit dhe rolet në procesin e vendimmarrjes. Kërkon përputhshmërinë me rregulla specifike gjatë aksesit, punës dhe kryerjes së aktiviteteve pranë dhe/ose brenda zonave të mbrojtura.
Urdhër Nr. 1280, datë 20.11.2013	“Për miratimin e listës së kuqe të florës dhe faunës së egër” (i ndryshuar) - Ky urdhër rendit statusin e konservimit të florës dhe faunës në Shqipëri.

Ligji Nr. 81/2017 “Për zonat e mbrojtura” përcakton kategoritë e ndryshme dhe mënyrat e menaxhimit të ZM-ve në Shqipëri. Ligji Nr. 81/2017 për ZM përcakton 7 kategori të ZM-ve, ku secila kërkon shkallë të ndryshme të mbrojtjes, që janë konstatuar në fushën e studimit:

- Rezervë strikte natyrore/rezervat shkencor (kategoria I)
- Park kombëtar (kategoria II)
- Monument natyror (kategoria III)
- Rezervat natyror i menaxhuar/park natyror (kategoria IV)
- Peizazh i mbrojtur (kategoria V)
- Zonë e mbrojtur e burimeve të menaxhuara (kategoria VI)
- Zona të mbrojtura me interes ndërkombëtar (asnjë kategori specifike e mbrojtjes)

Ligjet kyçe në lidhje me mbrojtjen e mjedisit dhe zonat e mbrojtura janë si vijon:

- Ligji Nr. 5/2016, datë 04.02.2016 “Për shpalljen e moratoriumit në pyje në Republikën e Shqipërisë”.
- Ligji Nr. 11/2015, datë 19.2.2015 “Për aderimin e Republikës së Shqipërisë në marrëveshjen shumëpalëshe ndërmjet vendeve të Evropës Juglindore për zbatimin e konventës “Për vlerësimin e ndikimit mjedisor në kontekst ndërkufitar””
- Ligji Nr. 68/2014 “Për disa shtesa dhe ndryshime në Ligjin Nr. 9587, datë 20.7.2006, “Për mbrojtjen e biodiversitetit”, të ndryshuar”
- Ligji Nr. 7/2014 “Për shpalljen e moratoriumit të gjuetisë në Republikën e Shqipërisë”.
- Ligji Nr. 10234, datë 18.2.2010 “Për aderimin e Republikës së Shqipërisë në Protokollin “Për integrimin e menaxhuar të zonës bregdetare në Mesdhe”, të konventës së Barcelonës “Për mbrojtjen e mjedisit detar dhe të rajoneve bregdetare të Mesdheut”.
- Ligji nr. 9867, datë 31.01.2008 “Për përcaktimin e rregullave dhe të procedurave për tregtimin ndërkombëtar të llojeve të rrezikuara të faunës dhe florës së egër”

- Ligji Nr. 10 006, datë 23.10.2008 “Për mbrojtjen e faunës së egër”
- Ligji Nr. 9587, datë 20.07.2006 “Për mbrojtjen e biodiversitetit”
- Ligji Nr. 8905, datë 06.06.2002 “Për mbrojtjen e mjedisit detar nga ndotja dhe dëmtimi” • Ligji Nr. 8906, datë 06.06.2002 “Për zonat e mbrojtura”
- Ligji Nr. 8294, datë 02.03.1998 “Për ratifikimin e Konventës së Bernës “Për ruajtjen e florës dhe faunës së egër dhe mjedisit natyror të Evropës”
- VKM Nr. 31, datë 20.01.2016 “Për miratimin e dokumentit të politikave strategjike për mbrojtjen e biodiversitetit”.
- VKM Nr. 102, datë 04.02.2015 “Për krijimin dhe mënyrën e organizimit e të funksionimit të inspektoratit shtetëror të mjedisit dhe pyjeve”.

3.4 Kuadri për mbrojtjen e mjedisit fizik

Shqipëria ka hartuar legjislacionin për mbrojtjen e mjedisit fizik, duke përfshirë udhëzime, si dhe pragje dhe kufi emetimesh. Legjislacioni në lidhje me ujin, ajrin, emetimet e pajisjeve dhe automjeteve, cilësinë e karburanteve, mbetjet dhe ujin e ndotur, përmbledhet në Tabelën më poshtë:

Tabela 2: Legjislacioni për mbrojtjen e mjedisit fizik

Legjislacioni	Vështrim i përgjithshëm
Ligji Nr. 111/2012, i ndryshuar me Ligjin Nr. 6/2018	“Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore”, ndryshuar me Ligjin Nr. 6/2018 “Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore”, mbështetur në Direktivën Kuadër të Ujit 2000/60/KE. Qëllimi i ligjit përqendrohet në: (i) mbrojtjen dhe përmirësimin e mjedisit ujor, të ujërave sipërfaqësore, qofshin të përkohshme apo të përhershme, të ujërave të brendshme detare, të ujërave territoriale, zonave ekonomike ekskluzive, shelfit kontinental, të ujërave ndërkuftare, të ujërave nëntokësore, si dhe të statusit të tyre; (ii) sigurimin, ruajtjen, zhvillimin dhe shfrytëzimin sa më racional të burimeve ujore, mbrojtjen e burimeve ujore nga ndotja, etj. Ky ligj parashikon përkufizimin e trupave ujore dhe përcakton disa kufizime të përdorimit dhe mbrojtjes, si dhe kërkon që të tjerët të miratohen nga disa akte nënligjore. Ky ligj përcakton brigjet e burimeve ujore, kufizimet e aktiviteteve të caktuara ndërtimore të dëmshme në brigje ⁴ dhe zonat e mbrojtura ujore.
VKM Nr. 177 (31.03.2005)	“Për normat e lejuara të shkarkimeve të lëngëta dhe kriteret e zonimit të mjedisve ujore pritëse” - parashikon normal e lejuara për derdhjet në mjedis, për zonat e mbrojtura ujore.
VKM Nr. 379 (25.05.2016)	“Për miratimin e rregullores ⁵ “Cilësia e ujit të pijshëm”” - Objektivi është mbrojtja e shëndetit të njeriut nga efektet negative të kontaminimit të ujit për konsum nga njerëzit, duke u siguruar që ofrohet i pastër dhe me shumicë. Rregullon disa çështje në lidhje me testimin e ujit të pijshëm dhe zonat e mbrojtura përreth burimit të ujit ose depozitës së ujit nëntokësor komunitar. Rregullorja përcakton tri zona të mbrojtjes (zona buferike) nga uji nëntokësor ose depozitat e ujit në sipërfaqe. Zona imediate e mbrojtjes luhet nga 15 në 100 m nga fillimi i pusit ose depozitës. Distanca e saktë përcaktohet mbështetur në vlerësimin e formacioneve gjeologjike nga eksperti hidroekologjik. Zona e dytë dhe e tretë buferike rrethojnë zonën e parë. Për këto zona, rregullorja nuk përcakton kriteret e distancës, por kufizon aktivitetet që mund të

4 “Brigjet” janë rripat anësore të tokës përgjatë deteve, liqeneve, rezervuarëve, lagunave dhe pellgjeve, si dhe përgjatë rrjedhës së shtratit të lumenjve e përrrenjve që, në funksion të përdorimit, përfshijnë të paktën dy zona: i. me gjerësi 5 m në drejtim normal me tokën nga brinja e sipërme e shtratit natyror në brigjet e pjerrëta dhe 20 m nga vija e nivelit maksimal të plotave me probabilitet përsëritjeje, një herë në 25 vjet, të ujit në brigjet e sheshta, që përdoret për qëllime publike me dispozita të veçanta; me gjerësi 100 m në drejtim normal me tokën nga brinja e sipërme e shtratit natyror në brigjet e pjerrëta dhe 200 m nga vija e nivelit maksimal të plotave me probabilitet përsëritjeje një herë në 25 vjet të ujit në brigjet e sheshta, në të cilën çdo veprimtari e zhvilluar përcaktohet nga organet e administrimit të menaxhimit të burimeve ujore.

5 Mbështetur në Direktivën e Këshillit 98/83/KEE më 3 nëntor 1998, mbi cilësinë e ujit të synuar për konsum nga njerëzit) lidhet me cilësinë e ujit për konsum nga njerëzit.

Legjislacioni	Vështrim i përgjithshëm
	ndikojnë në cilësinë e ujit, si: derdhja ose groposja e mbetjeve, gërmimi, etj.
VKM Nr. 416, datë 15/03/2015 (ANEKSI C)	“Për Miratimin e Kushteve të Përgjithshme e të Posaçme, Dokumenteve shoqëruese, Afatit të Vlefshmërisë, Formularëve të Aplikimit për Autorizim dhe Leje, Procedurave të Shqyrtimit e Vendimmarrjes dhe Formateve të Autorizimit e Lejes për Përdorim të Burimeve Ujore”
Ligji Nr. 162 (04.12.2014 zbatuar në janar 2018)	“Për mbrojtjen e cilësisë së ajrit në mjedis”, përafuar plotësisht me Direktivën 2008/50/KE “Për cilësinë e ajrit në mjedis dhe një ajër më të pastër në Evropë”, si dhe Direktivën 2004/107/KE “Për arsenikun, kadmiumin, merkurin, nikelin dhe hidrokarburet aromatike policiklike në ajrin e ambientit”. Ky Ligj hyri në fuqi më 1 janar 2018 dhe parashikon kuadrin institucional, rregulloret, rolet dhe penalitetet për të garantuar përputhshmërinë. Ligji parashikon se personat fizikë dhe juridikë, publikë ose privatë, vendas ose të huaj, kanë detyrimin të mbajnë ajrin e pastër dhe ta mbarojnë nga ndotja e shkaktuar prej aktiviteteve, që kryejnë në territorin e Republikës së Shqipërisë.
Udhëzimi Nr. 6527 (24.12.2004)	Ministri i Mjedisit dhe Ministri i Transportit “Mbi vlerat e lejueshme të elementeve ndotës të ajrit në mjedis nga shkarkimet e gazrave dhe zhurmave shkaktuar nga mjetet rrugore, dhe mënyrat e kontrollit të tyre”, ndryshuar me Udhëzimin Nr. 12, datë 15.06.2010 “Për disa ndryshime dhe shtesa në Udhëzimin Nr. 6527, datë 24.12.2004 shoqëruar nga Manuali i Kontrollit të Automjeteve.
Urdhër i Ministrit të Transportit dhe Infrastrukturës Nr. 149 (07.04.2014)	“Mbi përcaktimin e rregullave implementuese për vlefshmërinë ajrore dhe certifikimin mjedisor të avionëve, produkteve, pjesëve dhe pajisjeve të ngjashme me to, gjithashtu dhe për certifikimin e organizatave projektuese dhe prodhuese”, i përafuar plotësisht me Rregulloren e BE-së Nr. 748/2012, datë 3 gusht 2012, që përcakton rregullat zbatuese për certifikimin e vlefshmërisë ajrore dhe mjedisore të avionëve dhe produkteve, pjesëve dhe pajisjeve të lidhura me të, si dhe për certifikimin e organizatave të projektimit dhe prodhimit.
Udhëzimi Nr. 6527 (24.12.2004)	“Mbi vlerat e lejueshme të elementeve ndotëse të ajrit në mjedis nga shkarkimet e gazrave dhe zhurmave shkaktuar nga mjetet rrugore dhe mënyrat e kontrollit të tyre”- Ky udhëzim përfshin kërkesat për inspektimin e përvitshëm të automjeteve dhe emetimet e lejueshme në ajër. Të gjitha automjetet duhet t'i respektojnë këto norma.
VKM Nr. 613 (07.09.2011)	“Për miratimin e rregullit teknik për kërkesat thelbësore dhe vlerësimin e konformitetit të pajisjeve në mjedise të hapura në lidhje me emetimin e zhurmave”. Përcakton normat për emetimin e zhurmave nga pajisje të caktuara që emetojnë zhurma, si gjeneratorët e energjisë elektrike, traktorët, kompresorët, etj. Rregullorja rendit pragje të caktuara.
Udhëzimi Nr. 10 (30.05.2015)	“Në lidhje me miratimin e llojit të traktorëve bujqësorë ose pyjorë, rimorkiove dhe makinerive të tyre të ndër-këmbyeshme, bashkë me sistemet, komponentët dhe njësitë teknike të ndara”, mbështetur në Direktivën e BE-së 2003/37/KE, datë 26.05.2003.
Ligji Nr. 9774, datë 12.07.2007, ndryshuar me Ligjin Nr. 39/2013	“Për vlerësimin dhe administrimin e zhurmës në mjedis” - përcakton kërkesat për mbrojtjen mjedisore nga zhurma, shmangien, parandalimin, reduktimin dhe eliminimin e efekteve të dëmshme të ekspozimit ndaj tyre, duke përfshirë edhe shqetësimet nga zhurmat. Ky ligj synon mbrojtjen e shëndetit të njeriut nga efektet negative të shkaktuara nga emetimet e zhurmave, dhe përcakton rregulla të përgjithshme, autoritete, inspektive, etj.
VKM Nr. 587, datë 07.07.2010	“Për monitorimin dhe kontrollin e nivelit të zhurmave në qendrat urbane dhe turistike” - përcakton rregullat dhe rregulloret për mbrojtjen nga gjenerimi i zhurmave dhe administrimi i nivelit të zhurmave në zonat urbane dhe turistike.
VKM Nr. 1063 (23.12.2015)	“Për miratimin e rregullit teknik për kërkesat thelbësore dhe vlerësimin e konformitetit të pajisjeve në mjedise të hapura në lidhje me emetimin e zhurmave” - parashikon normat për emetimin e zhurmave nga pajisje të caktuara që emetojnë zhurma, si

Legjislacioni	Vështrim i përgjithshëm
	gjeneratorët e energjisë elektrike, traktorët, kompresorët, etj.
Udhëzimi Nr. 8 (27.11.2007)	Ministria e Mjedisit dhe Ministria e Shëndetësisë “Për nivelet kufi të zhurmave në mjedise të caktuara” - përcakton vlerat numerike të zhurmave në zona specifike dhe synon garantimin e mbrojtjes së shëndetit të njeriut nga ekspozimi ndaj zhurmave.
Udhëzimi Nr. 6527 (24.12.2004)	“Mbi vlerat e lejueshme të elementeve ndotës. të ajrit në mjedis nga shkarkimet e gazrave”, i ndryshuar - Përfshin kërkesa për inspektimin e përvitshëm të automjeteve dhe emetimeve të lejuara në ajër. Të gjitha automjetet duhet t’i respektojnë këto norma.
VKM Nr. 147 (21.03.2007)	“Për cilësinë e lëndëve djegëse, benzinë dhe diezel”.
VKM Nr. 781 (14.11.2012)	“Për cilësinë e lëndëve të djegshme, të lëngshme, për përdorim teknik, civil e industrial, si dhe për përdorim në mjetet e transportit ujor (detar, lumor dhe liqenor)”.
Ligji Nr. 10463 (22.09.2011), i ndryshuar	“Për menaxhimin e integruar të mbetjeve” (i ndryshuar) - synon mbrojtjen e shëndetit të njeriut dhe të mjedisit, si dhe garantimin e menaxhimit mjedisor të shëndoshë të mbetjeve përmes menaxhimit të integruar.
VKM Nr. 99 (18.02.2005), i ndryshuar	“Katalogu shqiptar i mbetjeve” (i ndryshuar) - bën klasifikimin e mbetjeve, mbështetur në llojin e industrisë dhe kriteret për vlerësimin e rrezikshmërisë së mbetjeve. Rregullorja kodifikon llojet e mbetjeve sipas Katalogut Evropian të Mbetjeve.
VKM Nr. 229 (23.04.2014)	“Për miratimin e rregullave për transferimin e mbetjeve jo të rrezikshme dhe të dokumentit të transferimit të mbetjeve jo të rrezikshme” - Kjo rregullore e zbatuar së fundmi kërkon transferimin e mbetjeve në shoqëri të licensuara dhe garantimin e depozitimit përfundimtar në objekte të miratuara. Ky akt kërkon dokumentimin e transferimit të mbetjeve dhe ofrimin e certifikatës së depozitimit përfundimtar te AKM-ja. Rregullorja kërkon që të gjitha shoqëritë që gjenerojnë mbetje të regjistrohen pranë AKM-së dhe të marrin një numër personal për gjenerimin e mbetjeve.
VKM Nr. 371 (11.06.2014)	“Për miratimin e rregullave për dorëzimin e mbetjeve të rrezikshme dhe të dokumentit të dorëzimit të tyre” - Kjo rregullore e zbatuar së fundmi kërkon transferimin e mbetjeve në një shoqëri të licensuar dhe garantimin e depozitimit përfundimtar në objekte të miratuara. Ky akt kërkon dokumentimin e transferimit të mbetjeve dhe ofrimin e certifikatës së depozitimit përfundimtar te AKM-ja. Rregullorja kërkon që të gjitha shoqëritë që gjenerojnë mbetje të regjistrohen pranë AKM-së dhe të marrin një numër personal për gjenerimin e mbetjeve.
Ligji Nr. 9115/2003 (24/07/2003)	“Për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura” - ofron rregullore që parashtrajnë nevojën për trajtimin e ujërave të ndotura përpara depozitimit të tyre. Neni 6 parashikon detyrime e personave fizikë dhe juridikë, veprimtaritë e të cilëve shkarkojnë ujëra të ndotura. Personat fizikë e juridikë, veprimtaria e të cilëve shkarkon ujëra të ndotura, detyrohen të marrin masat që: a) të ulin në vijimësi sasinë e ujërave të përdorura, që shkarkojnë në mjedisin pritës; b) të pakësojnë shkallën e ndotjes së ujërave që shkarkojnë, sidomos të ndotjeve me lëndë e mbetje të rrezikshme; c) të administrojnë dhe të trajtojnë ujërat e ndotura Për plotësimin e këtyre detyrimeve, personi fizik ose juridik, veprimtaria e të cilit shkarkon ujëra të ndotura, harton programin e masave teknike, teknologjike e organizative të trajtimit të tyre, i cili kontrollohet nga Inspektorati që mbulon fushën e mbrojtjes së mjedisit, organi që e ka licencuar veprimtarinë dhe nga organet e qeverisjes vendore të zonës.

3.5 Ligji për Vlerësimin e Ndikimit Mjedisor dhe procedurën e VNM-së

Të gjitha projektet e lidhura me ndikimin e mundshëm mbi mjedis janë objekt i VNM-së përpara fillimit të zbatimit. Raporti i VNM-së dhe dokumente të tjera të nevojshme i

paraqiten Ministrisë së Turizmit dhe Mjedisit (MTM), që do të transferojë dosjet e projektit tek AKM-ja për rishikim. Projekti miratohet me Vendim/Deklaratë Mjedisore nga AKM-ja dhe MTM-ja. Procedura e VNM-së detajohet në VKM Nr. 686, datë 29.07.2015 “Për miratimin e rregullave, të përgjegjësive e të afateve për zhvillimin e procedurës së vlerësimit të ndikimit në mjedis dhe procedurës së transferimit të vendimit e deklaratës mjedisore”, i ndryshuar.

Grafiku i procedurës së VNM-së ilustron në Figurën 1 më poshtë: Mbështetur në kërkesat ligjore të Ligjit Nr. 10440/ 2011, “Për vlerësimin e ndikimit mjedisor”, i ndryshuar, Aneksi II, Pika 10 Projekte infrastrukture, b) projekte të zhvillimit urban, duke përfshirë ndërtimin e qendrave tregtare dhe parkimeve.

Sipas Ligjit Nr. 10440/ 2011 (Neni 11), në përfundim të procesit të VNM-së, AKM-ja do të vendosë nëse do të lëshojë një Deklaratë Mjedisore ose nëse kërkohen studime të mëtejshme (nëse kërkohet VNM “e thelluar”). Është parashikuar që në fund të procesit të VNM-së, MTM-ja do të lëshojë një Deklaratë Mjedisore, përmes një procesi aplikimi online, pra një aplikim për Deklaratë Mjedisore do të bëhet pranë MTM-së. Dokumentet kryesore që kërkohen nga kuadri ligjor dhe duhen paraqitur te MTM-ja për të marrë Deklaratën Mjedisore janë:

- Raport paraprak i VNM-së (i nënshkruar elektronikisht nga një Ekspert Mjedisori);
- Përmbledhje teknike dhe DWG (e nënshkruar elektronikisht nga një Arkitekt i licensuar);
- Dokumente ligjore në lidhje me statusin e pronësisë së zonës së projektit;
- Dosje e plotë me dokumente zyrtare të Ekspertit të Mjedisit, të angazhuar me procedurën e VNM-së;
- Një kopje e skanuar e tarifës së shërbimit, sikundër përcaktohet në legjislacionin përkatës.

Njësia dhe agjencitë kombëtare, rajonale dhe bashkiake që luajnë rol në procesin e VNM-së janë si vijon:

- Ministria e Turizmit dhe Mjedisit
- Agjencia Kombëtare e Mjedisit
- Drejtoria Rajonale e Mjedisit
- Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura (AKZM)
- Administrata Rajonale e Zonave të Mbrojtura (ARZM)
- Bashkitë

Krahas legjislacionit që lidhet konkretisht me nevojën për VNM, ekzistojnë edhe politika, ligje dhe rregullore kombëtare që zbatohen për Projektin e propozuar dhe aspektet e tij mjedisore dhe sociale. Veç kësaj, Shqipëria ka zhvilluar standarde mjedisore, që bazohen kryesisht te Direktivat e Komisionit Evropian. Standardet ekzistuese përfshijnë mbrojtjen e biodiversitetit, trashëgimisë kulturore, emetimet në ajër, nivelet e zhurmës, cilësinë dhe derdhjen e ujit, si dhe menaxhimin e mbetjeve.

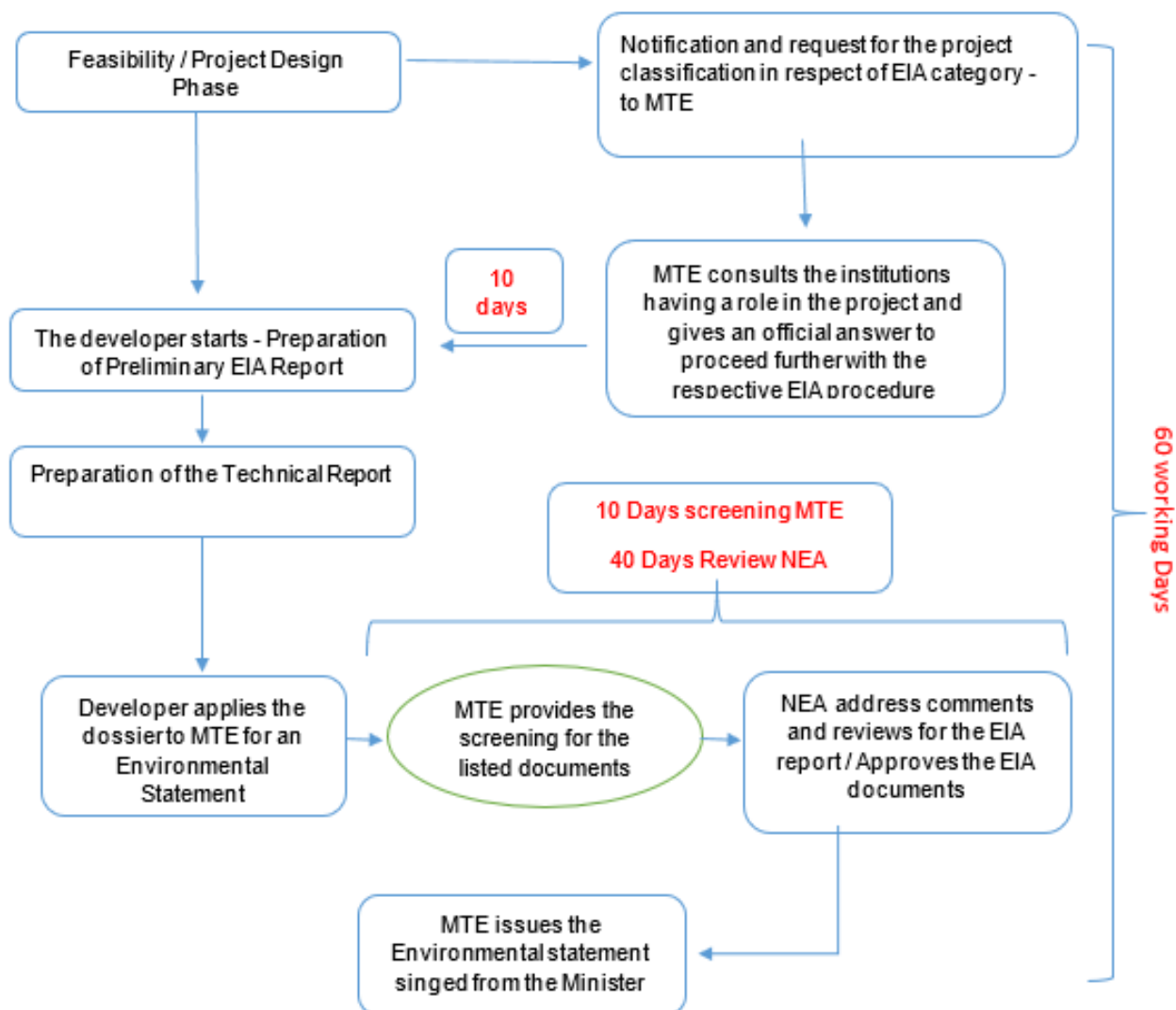

Figura 1 Procedura dhe Kohështrirja sipas Legjislacionit Shqiptar

3.6 Ligjet dhe Rregullorja në Fushën e Trashëgimisë Kulturore dhe Gjetje Rastësore

Projektet për të gjitha llojet e godinave mbi dhe nën tokë, si dhe projektet infrastrukturore inxhinierike në mbarë vendin bazohen në standardet dhe kërkesat teknike të akteve ligjore në fuqi. Ligji Nr. 10119/09 “Për planifikimin e territorit”, ndryshuar me ligjin Nr. 10258, datë 21.04.2010 dhe Ligjin Nr. 10315, datë 16.09.2010, është rregullatori kryesor ligjor në Shqipëri që lidhet me planifikimin urban, dhe synon të përfshijë kuadrin ligjor të planifikimit urban në një ligj të vetëm.

Ligji Nr. 10119/09 ka hyrë në fuqi më 30 shtator 2011. Qëllimi kryesor i këtij ligji është të sigurojë një zhvillim të qëndrueshëm të territorit nëpërmjet përdorimit racional të tokës dhe burimeve natyrore. Ky ligj përfshin konceptet e mbrojtjes së trashëgimisë natyrore dhe kulturore, mbrojtjen e shëndetit dhe të sigurisë të komunitetit. Krahas kësaj, ligji përmend instrumente të integruara të planifikimit, të konceptuara për zonat bregdetare, për trashëgiminë kulturore, natyrore dhe peizazhet, si dhe për fusha të tjera me rëndësi ose interes të përbashkët.

Mbrojtja e trashëgimisë kulturore në Shqipëri trajtohet nga Ministria e Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve dhe disa institucione të specializuara në kuadër të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës. Nën varësinë e Ministrisë, Departamenti i Trashëgimisë Kulturore mbikëqyr Institutin e Monumenteve, nëntë Muzetë Kombëtarë, dhe Qendrën e Regjistrimit të Pasurive Kulturore. Trashëgimia kulturore përfshin: vendet arkeologjike, ndërtesat historike (të izoluara dhe në rrethe), varrezat dhe vendet e investuara në kuptimin tradicional me natyrë historike, kulturore ose fetare.

Ligji Nr. 9048 ("Akti për Trashëgiminë Kulturore"), miratuar më 7 prill, 2003 (ndryshuar me Ligjin Nr. 9592, datë 27.07.2006; Ligjin Nr. 9882, datë 28.02.2008) është kuadri ligjor kryesor, që rregullon menaxhimin e pasurive kulturore materiale dhe jomateriale në Shqipëri. Ligji Nr. 9048 përfaqëson përpjekjen e parë për të zgjeruar mbrojtjen ligjore në fushën e trashëgimisë kulturore jomateriale. Këtu përfshihen: Kategoritë e trashëgimisë kulturore shqiptare për t'u mbrojtur (p.sh. materiale, jomateriale, të luajtshme, të paluajtshme); përkufizime dhe shembuj të trashëgimisë materiale dhe jomateriale; përgjegjësitë e institucioneve përkatëse dhe organeve qeveritare; penaltetet për personat që dëmtojnë trashëgiminë kulturore; dhe procedurat lehtësuese.

Neni 4 rendit pasuritë e paluajtshme, materiale për t'u mbrojtur, që përfshijnë, por nuk kufizohen në: Vende arkeologjike; struktura historike (duke përfshirë vendet e adhurimit); qytetet dhe lagjet historike; varrezat dhe varret, si dhe peizazhe historike. Ligji Nr. 9048 u ndryshua me Ligjin Nr. 9592, datë 27.07.2006. Ndryshimet përfshinin: 1) prezantimin e Komitetit Kombëtar të Trashëgimisë Kombëtare, si organ këshillues, dhe 2) krijimin e Komitetit Kombëtar për Trashëgiminë Jomateriale (KKTJ). Ligji Nr. 9048 u ndryshua përsëri me Ligjin Nr. 9882, datë 28.02.2008. Ndryshimet e vitit 2008 përfshinë nene për rindërtimin e rrjetit të institucioneve të specializuara të trashëgimisë kulturore dhe nene që kanë të bëjnë me krijimin e Këshillit Kombëtar të Arkeologjisë dhe institucioneve të specializuara, si Shërbimi Arkeologjik Shqiptar.

Sipas ligjit, nëse diçka e pazakontë gjendet gjatë procesit të gërmimeve, kontraktori e ndalon punën menjëherë, informon urgjentisht autoritetet vendore, Institutin e Monumenteve të Kulturës dhe Ministrinë e Kulturës. Ata dërgojnë arkeologë dhe specialistë të fushës për të verifikuar dhe për të vlerësuar objektin arkeologjik të supozuar dhe punimet rifillojnë vetëm pas dhënies së lejes zyrtare nga Instituti i Monumenteve të Kulturës. Krahas kësaj, Shqipëria respekton detyrimet ndërkombëtare të parashikuara nga konventat dhe marrëveshjet e ratifikuara nga Shqipëria në fushën e trashëgimisë kulturore.

Tabela 1. Legjislacioni për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore

Legjislacioni	Vështrim i përgjithshëm
Trashëgimia Kulturore	
Ligji Nr. 27/2018 (17.05.2018)	"Për Trashëgiminë Kulturore dhe Muzetë" - Të gjitha çështjet në lidhje me trashëgiminë kulturore në Shqipëri qeverisen nga ky ligj. Ligji përcakton ruajtjen dhe procedurat e gjetjeve rastësore (objekte ose sende arkeologjike me vlerë të trashëgimisë kulturore, që zbulohen rastësisht), që do të përdoren gjatë zbatimit të Projektit.
Neni 146	Iu kërkon dhe i ngarkon personat, të cilët gjatë punimeve bujqësore apo ndonjë fakti çfarëdo ndeshin gjetje rastësore, të pezullojnë punimet menjëherë dhe të informojnë autoritetet vendore përkatëse brenda tri ditëve. Autoritetet përkatëse përbëhen nga zyra e qeverisjes vendore (bashkia), Drejtoria e Policisë dhe Drejtoria Rajonale e Trashëgimisë

	Kulturore (DRTK). DRTK-ja verifikon situatën/gjetjet dhe raporton tek Instituti i Monumenteve të Kulturës (IMK). Këto institucione janë përgjegjëse për vlerësimin e vlerës arkeologjike të objekteve të gjetura, dhe për përcaktimin nëse punimet mund të vijojnë ose të vazhdojnë të jenë të pezulluara derisa të jenë kryer hetime të mëtejshme në terren.
Neni 5, pika 64 dhe Neni 31	Përcakton konservimin e trashëgimisë kulturore jomateriale përmes masave që synojnë ruajtjen afatgjatë të këtyre pasurive kulturore.

Tabela 3. Ligjet e miratuara pas ratifikimit të konventave ndërkombëtare nga Republika e Shqipërisë

Emri i konventës	Ratifikuar nga Shqipëria
Ligji Nr. 9490, datë 13.03.2006 "Për ratifikimin e Konventës për Ruajtjen e Trashëgimisë Kulturore Jo-Materiale", Paris 2003	2006
Ligji Nr. 9806, datë 17.09.2007 "Për Ratifikimin e Konventës Evropiane "Për Mbrojtjen e Trashëgimisë Arkeologjike""	2007
Ligji Nr. 10 027, datë 11.12.2008 "Për aderimin e Republikës së Shqipërisë në Konventën për Mbrojtjen e Trashëgimisë Kulturore Nënujore", Paris 2001	2008

Burimi: <http://www.kultura.gov.al/al/baza-ligjore>

3.7 Kuadri i shëndetit dhe sigurisë

Ligji Nr. 10237/2010 "Për sigurinë dhe shëndetin në punë" garanton sigurinë dhe mbrojtjen e shëndetit përmes parandalimit të rreziqeve profesionale, duke eliminuar faktorët që përbëjnë rrezik dhe aksidente, si dhe duke informuar, duke këshilluar, duke ekuilibruar pjesëmarrjen, në përputhje me ligjin. Ky ligj aplikon direktivat në vijim:

- Direktiva e Këshillit Evropian 89/391/KEE, datë 12 korrik 1989, "Për zbatimin e masave që inkurajojnë përmirësime të sigurisë dhe shëndetit të punonjësve në punë";
- Direktiva e Këshillit Evropian 94/33 KEE, datë 22 korrik 1994, "Për mbrojtjen e të rinjve në punë", Neni 6; dhe
- Direktiva e Këshillit Evropian 92/85 KEE, "Mbi paraqitjen e masave për të inkurajuar përmirësimet në sigurinë dhe shëndetin në punë të punëtoreve shtatzëna dhe punëtoreve, të cilat sapo kanë lindur ose janë me fëmijë në gji".

Legjislacioni shqiptar për shëndetin dhe sigurinë dhe rëndësia e tij për projektin theksohen në tabelën më poshtë:

Tabela 4 Legjislacioni për Shëndetin dhe Sigurinë

Legjislacioni	Vështrim i përgjithshëm
Ligji Nr. 10237/2010	"Për sigurinë dhe shëndetin në punë" - Ky ligj rregullon kuadrin e shëndetit dhe

Legjislacioni	Vështrim i përgjithshëm
(18/02/2010)	sigurisë në vendin e punës dhe përcakton rolet e secilës palë, objekt i ligjit.
Ligji Nr. 9863/2008	Inspektorati Sanitar Shtetëror synon mbrojtjen e punonjësve nga ndikimi i kushteve negative të punës, si ekspozimi ndaj substancave toksike, rrezatimit, zhurmave jopraktike, dridhjeve, mikroklimës së pafavorshme, dhe kontrollit të nivelit të sëmundjeve profesionale dhe aksidenteve në punë, si pasojë e kushteve negative.
Ligji Nr. 9863/2008 (28/01/2008)	“Për ushqimin” - specifikon rregullat e sigorisë së ushqimit në Shqipëri
Ligji Nr. 10433/2011 (16/06/2011)	“Për Inspektimin në Republikën e Shqipërisë”
VKM Nr. 562/2013 (03/07/2013)	Vendim i Këshillit të Ministrave në lidhje me miratimin e rregullores për kërkesat minimale të sigorisë dhe shëndetit në vendin e punës.
VKM Nr. 312/2010 (05/05/2010)	“Për sigurinë në kantier” - parashikon rregullat e sigorisë për aktivitetet ndërtimore.
Vendimi Nr. 692/2001 (13/12/2001)	“Për masat e veçanta të sigurimit dhe mbrojtjes së shëndetit në punë”
VKM Nr. 842/2014 (03/12/2014)	“Për mbrojtjen e sigorisë dhe shëndetit të punëmarrësve nga risqet e lidhura me zhurmën në vendin e punës” - iu kërkon punëdhënësve të vlerësojnë nivelet e zhurmës në vendin e punës dhe të sigurojnë mbrojtjen e punonjësve të tyre

3.8 Legjislacioni kombëtar përkatës

Rregulloret kombëtare përkatëse në lidhje me PZHIUT-në paraqiten në Tabelën 6.

Tabela 5. Legjislacioni kombëtar përkatës

Legjislacioni	Vështrim i përgjithshëm
Ligji Nr. 107/2014	“Për Planifikimin dhe Zhvillimin e Territorit” - Ky ligj synon integrimin e kuadrit legjislativ të planifikimit urban në një ligj të vetëm, dhe përfshin konceptin e mbrojtjes së trashëgimisë kulturore dhe natyrore, si dhe shëndetin dhe sigurinë e komunitetit për planifikimin e territorit.
VKM Nr. 408 (13.05.2015 ndryshuar me VKM Nr. 231/2017)	Rregullorja për zhvillimin territorial.
Ligji Nr. 9244/2004	“Për mbrojtjen e tokës bujqësore” - përcakton statusin e mbrojtjes të fushave bujqësore.

Legjislacioni	Vështrim i përgjithshëm
Ligji Nr. 8752/2001 (26/03/2001), i ndryshuar disa herë	"Për krijimin dhe funksionimin e strukturave për administrimin dhe mbrojtjen e tokës", ndryshuar me Ligjin Nr. 10257/2010 rregullon çështjet e përdorimit të tokës, dhe përputhshmërinë e tyre me Planifikimin Rajonal.

3.9 Konventat dhe marrëveshjet ndërkombëtare

Shqipëria është palë nënshkruese e disa konventave dhe marrëveshjeve ndërkombëtare për konservimin e biodiversitetit, mbrojtjen e mjedisit, dhe zhvillimin e qëndrueshëm. Konventat dhe marrëveshjet kryesore që lidhen me projektin janë si vijon:

Tabela 6: Konventa dhe Marrëveshje Ndërkombëtare të Nënshkuara/Ratifikuara nga Shqipëria

Konventa/Marrëveshja	Vështrim i përgjithshëm	Ratifikuar
Konventa Aarhus për Aksesin në Informacion, Pjesëmarrjen Publike në Vendimmarrje dhe Aksesin në Drejtësi në Çështjet Mjedisore (1998)	Konventa përcakton një sërë të drejtash të publikut në lidhje me mjedisin, duke përfshirë aksesin në informacione mjedisore, pjesëmarrjen publike në vendimmarrjen mjedisore dhe aksesin në drejtësi ⁶ .	26 tetor 2000
Konventa kuadër e OKB-së për ndryshimet klimatike (UNFCCC) (1992) hyri në fuqi në vitin 1994	Organizata e Kombeve të Bashkuara Konventa Kuadër për Ndryshimet Klimatike (UNFCCC) ka qenë kyçe për adresimin e ndryshimeve klimatike dhe nevojën për reduktimin e emetimeve të gazeve serrë. Objektivi përfundimtar i Konventës është stabilizimi i përqendrimit të gazeve serrë (GS) në atmosferë, në një nivel që parandalon ndërhyrjen e rrezikshme nga njerëzit në sistemin klimatik.	01 dhjetor 1994
Marrëveshja e Parisit në COP21 në Paris më 12 dhjetor 2015, që ka hyrë në fuqi më 4 nëntor 2016	Marrëveshja e Parisit mbështetet mbi Konventën për Ndryshimet Klimatike për të luftuar ndryshimet klimatike ⁷ .	21 shtator 2016
Protokolli i Kiotos	Protokolli i Kiotos është një marrëveshje ndërkombëtare që lidhet me Konventën Kuadër të OKB-së për Ndryshimet Klimatike; palët nënshkruese janë angazhuar për përcaktimin e synimeve ndërkombëtare për reduktimin e emetimeve ⁸	1 prill 2005
Konventa për Mbrojtjen dhe Përdorimin e Rrjedhave Ujore	Shmangia ose minimizimi i efekteve negative mbi burimet ujore dhe cilësinë e	5 janar 1994

⁶ <http://ec.europa.eu/environment/aarhus/index.htm>

⁷ http://unfccc.int/files/paris_agreement/application/pdf/qa_paris_agreement_entry_into_force.pdf

⁸ <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-kyoto-protocol/what-is-the-kyoto-protocol>

Konventa/Marrëveshja	Vështrim i përgjithshëm	Ratifikuar
Ndërkufitare dhe Liqeneve Ndërkombëtare (1992)	ujit.	
Konventa për Diversitetin Biologjik (KDB) (1992)	Shmangia ose minimizimi i efekteve negative mbi habitatet dhe species e rëndësishme, zonat natyrore të konservimit, të caktuara natyrshëm ose ndërkombëtarisht; konservimi, përdorimi i qëndrueshëm dhe i drejtë i biodiversitetit.	5 prill 1994
Konventa për Mbrojtjen e Florës dhe Faunës së Egër dhe Habiteteve Natyrore në Evropë (Konventa e Bernës) (1976)	Konventa synon garantimin e konservimit të specieve të florës dhe faunës së egër dhe habiteteve të tyre. Vëmendje e veçantë iu është kushtuar specieve në rrezik dhe të cenueshme, duke përfshirë speciet migratore në rrezik dhe të cenueshme ⁹ ; shmangia ose minimizimi i efekteve negative mbi habitatet dhe speciet e rëndësishme, zonat natyrore të konservimit, të caktuara natyrshëm ose ndërkombëtarisht.	2 mars 1998
Konventa për Ruajtjen e Specieve Migruese të Kafshëve të Egra (Konventa e Bonit) (1979)	Shmangia ose minimizimi i efekteve negative mbi speciet migratore	1 shtator 2001
Marrëveshja mbi Ruajtjen e Shpendëve Ujorë Shtegtarë Afrikano-Euroaziatikë (1995)	Marrëveshja mbi Ruajtjen e Shpendëve Ujorë Shtegtarë Afrikano-Euroaziatikë (MRSHUSHAE) mbulon 254 specie shpendësh, që varen ekologjikisht në ligatina për të paktën një pjesë të ciklit të tyre vjetor. Të gjitha speciet e përfshira në këtë Marrëveshje i kalojnë kufijtë ndërkombëtarë gjatë shtegimit të tyre dhe kërkojnë habitate cilësore për çiftëzim, si dhe një rrjet zonash të përshtatshme për të mbështetur udhëtimet e tyre vjetore ¹⁰ . Shmangia ose minimizimi i efekteve negative mbi speciet e shpendëve ujorë migratorë.	1 shtator 2001
Konventa për tregtinë ndërkombëtare të specieve të rrezikuara të faunës dhe florës së egër (CITES) (1975)	CITES është një marrëveshje ndërkombëtare midis qeverive. Ajo synon të garantojë se tregtia ndërkombëtare e ekzemplarëve të kafshëve dhe bimëve të egra nuk kërcënon mbijetesën e tyre ¹¹ .	27 qershor 2003
Konventa për Mbrojtjen e Trashëgimisë Kulturore dhe Natyrore Botërore (1989)	Shmangia e efekteve negative mbi zonat e Trashëgimisë Kulturore Botërore dhe Shqiptare; minimizimi i efekteve negative mbi zonat e trashëgimisë kulturore jomateriale dhe të panjohur, aseteve materiale dhe infrastrukturës.	10 korrik 1989
Konventa e ILO-s 29Konventa për	Objekti dhe qëllimi i saj është eliminimi i	25 qershor

⁹ <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/104>

¹⁰ <https://www.cms.int/en/legalinstrument/aewa>

¹¹ <https://www.cites.org/eng/disc/what.php>

Konventa/Marrëveshja	Vështrim i përgjithshëm	Ratifikuar
Punën e Detyruar (1930) dhe Konventa e ILO-s Nr. 105 për Eliminimin e Punës së Detyruar (1957))	punës së detyruar në të gjitha format, pavarësisht natyrës së punës ose sektorit të aktivitetit ku mund të zhvillohet.	1957 27 Shkurt 1997
Konventa e ILO-s 87 Liria e grumbullimit dhe Mbrojtja e të Drejtës për t'u Organizuar (1948)	Mbron të drejtat e punëmarrësve dhe punëdhënësve për t'iu bashkuar organizatave të zgjedhura nga vetë ata, pa autorizim paraprak.	3 qershor 1957
Konventa e ILO-s 98E drejta e organizimit dhe marrëveshjes kolektive	Kjo konventë parashikon të drejtën e punonjësve për t'iu bashkuar sindikatave dhe për t'u angazhuar me marrëveshje kolektive.	3 qershor 1957
Konventa e ILO-s 100E drejta për shpërblim të barabartë (1951)	Çdo anëtar, me anë të mjeteve të përshtatshme me metodat që përdoren për përcaktimin e përqindjeve, promovon dhe, për aq kohë sa bashkërendohet me këto metoda, garanton zbatimin e shpërblimit të barabartë për të gjithë punonjësit dhe punonjëset për punën me vlerë të barabartë.	03 qershor 1957

3.10 Politikat Mbrojtëse të Bankës Botërore

Në këtë pjesë paraqiten Politikat Mbrojtëse që lidhen me projektin e PZHIUT-së dhe përshkruhet shkurtimisht përmbajtja e tyre.

- **OP 4.01 Vlerësimi mjedisor**

Banka Botërore kërkon vlerësim mjedisor (VM) për projektet e propozuara për financim nga Banka, për të garantuar se janë të qëndrueshme dhe të shëndosha nga pikëpamja mjedisore, si dhe për të ndihmuar në vendimmarrje. OP-ja përcakton procesin e VM-së dhe lloje të ndryshme të instrumenteve të VM-së. Ky projekt i PZHIUT-së klasifikohet si “Kategoria B”, në përputhje me WB OP/BP 4.01, mbi Vlerësimin Mjedisor. Ndikimet kanë gjasa të jenë në shkallë të vogël, të lokalizuara dhe të një natyre të pakthyeshme. Duke qenë se natyra dhe vendndodhja e saktë e nënprojekteve të propozuara nuk janë identifikuar, KMMS-ja është përgatitur në përputhje me OP 4.01, që e përcakton KMMS-në si “Një instrument që shqyrton çështjet dhe ndikimet shoqëruese kur një projekt përbëhet nga një program dhe/ose një sërë nënprojektesh, dhe ndikimet nuk mund të përcaktohen derisa të jenë identifikuar detajet e programit ose të nënprojektit.

KMMS-ja përcakton parimet, rregullat, udhëzimet dhe procedurat për vlerësimin e ndikimeve mjedisore dhe sociale. Përmban masat dhe planet për të reduktuar, për të zbutur dhe/ose për të zvogëluar ndikimet negative dhe për të përmirësuar ndikimet pozitive, dispozitat për përlllogaritjen dhe buxhetimin e kostove të këtyre masave, dhe informacionet për agjencinë/të përgjegjëse për adresimin e ndikimeve të projektit. Nëse shqyrtimi i projektit që përdoret nga

agjencitë zbatuese konstaton se kërkohet planifikim më i detajuar, Planet e Menaxhimit Mjedisor dhe Social (PMMS) mund të përgatiten.

- *Projekte që përfshijnë nënprojekte*

Për projektet që përfshijnë përgatitjen dhe zbatimin e planeve vjetore të investimit ose nënprojekteve, identifikuar dhe zhvilluar gjatë projektit ose gjatë përgatitjes së secilit nënprojekt të propozuar, subjekti koordinues i projektit ose institucioni zbatues kryen VM-në e përshtatshme, sipas kërkesave kombëtare dhe të kësaj politike. Banka vlerëson, dhe nëse është e nevojshme, përfshin në komponentët e Nivelit të Integritetit të Sigurisë, forcimin e kapaciteteve të subjektit koordinues ose institucionit zbatues

- a) shqyrtimin e nënprojekteve,
- b) përfitimin e ekspertizës së nevojshme për të kryer VM-në,
- c) rishikimin e të gjitha gjetjeve dhe rezultateve të VM-së për nënprojekte individuale,
- d) garantimin e zbatimit të masave zbutëse (duke përfshirë, ku gjen zbatim, një PME), dhe
- e) monitorimin e kushteve mjedisore gjatë zbatimit të projektit.

Nëse Banka çmon se nuk ekziston kapacitet i mjaftueshëm për kryerjen e VM-së, të gjitha nënprojektet e Kategorisë A, dhe sipas nevojës, nënprojektet e Kategorisë B, duke përfshirë raportet për VM-në, i nënshtrohen rishikimit dhe miratimit paraprak nga Banka.

- **OP 4.04 Habitatet natyrore**

Konservimi i habitateve natyre, si masat e tjera që mbrojnë dhe përmirësojnë mjedisin, është kyç për zhvillimin e qëndrueshëm afatgjatë. Ndaj, Banka mbështet mbrojtjen, mirëmbajtjen, dhe rehabilitimin e habitateve natyrore dhe funksioneve të tyre. Ky OP aktivizohet për të mbështetur mbrojtjen, mirëmbajtjen, dhe rehabilitimin e habitateve natyrore dhe funksioneve të tyre.

- **OP 4.09 Menaxhimi i insekteve:**

Objektivi i kësaj OP-je është mbështetja e strategjisë që promovon përdorimin e metodave të kontrollit biologjik ose mjedisor, dhe redukton mbështetjen mbi pesticide kimike sintetike.

- Reduktimi i ekspozimit të njeriut dhe rreziqeve shëndetësore
- Reduktimi i kontaminimit mjedisor
- Ndihma për të zhvilluar kapacitetet kombëtare për MII-në dhe rregullimin/monitorimin e insekteve.

- **OP 4.11 Burimet fizike dhe kulturore**

Kjo politikë mbron zonat e trashëgimisë kulturore, fizike ose arkeologjike, ndihmon në ruajtjen dhe shmang eliminimin e tyre. OP-ja aktivizohet pasi disa nga ndërhyrjet e projektit do të kryhen në ose pranë zonave të njoftuara të trashëgimisë kulturore, fizike ose arkeologjike dhe monumenteve të Swat.

- **OP 4.12 Risistemimi i pavullnetshëm**

OP 4.12 – Risistemimi i pavullnetshëm mbulon ndikime direkte ekonomike dhe sociale, që vijnë si rrjedhojë e përvetësimit të tokës për zhvillimin, zhvendosjen ose humbjen e strehës, aseteve ose aksesit në asete, si dhe humbjen e të ardhurave ose mjeteve të jetesës. Politika gjen zbatim të gjithë personat e prekur, pavarësisht titullit/pronësisë dhe seriozitetit të ndikimeve, qofshin të drejtpërdrejta ose të tërthorta. Politika kërkon vëmendje të veçantë ndaj nevojave të grupeve të cenueshme, sidomos të atyre nën vijën e varfërisë, personave pa tokë, të moshuarve, grave dhe fëmijëve, grupeve indigjene, pakicave etnike, jetimëve, dhe personave të tjerë të pafavorizuar. Kuadri i Politikave të Risistemimit (KPR) do të adresojë çdo çështje të mundshme të përvetësimit të tokës. Kjo OP aktivizohet pasi ndërhyrjet e projektit mund të kërkon tokë nga mbajtësit publikë ose privatë të tokës.

- **OP 4.36 Pylltaria**

Objektivi i kësaj politike është t'i ndihmojë huamarrësit në shfrytëzimin e potencialit të pyjeve për të reduktuar varfërinë në mënyrë të qëndrueshme, për t'i integruar pyjet me efektshmëri në zhvillimin ekonomik të qëndrueshëm, dhe për të mbrojtur shërbimet mjedisore jetike vendore dhe botërore dhe vlerën e pyjeve. Nëse për përmbushjen e këtyre objektivave nevojitet restaurimi i pyjeve dhe zhvillimi i plantacioneve, Banka i ndihmon huamarrësit me aktivitete të restaurimit të pyjeve, që mirëmbajnë ose përmirësojnë funksionalitetin e ekosistemit dhe biodiversitetit. Krahas kësaj, Banka i ndihmon huamarrësit me ngritjen dhe menaxhimin e qëndrueshëm të plantacioneve pyjore, që janë të përshtatshme nga pikëpamja mjedisore, sjellin përfitime sociale, dhe mund të zhvillohen nga pikëpamja ekonomike, për të ndihmuar në përmbushjen e kërkesave në rritje për të mira dhe shërbime pyjore

- **Siguria e digave (OP 4.37)**

Kjo Politikë kërkon garantimin e ndërmarrjes së masave të përshtatshme, dhe ofrimin e burimeve të mjaftueshme për sigurinë e digave në projektin e financuar nga BB-ja. OP-ja aktivizohet kur projektet e BB-së financojnë ndërtimin dhe rehabilitimin e digave, dhe kur kryerja e një projekti të financuar nga BB-ja varet nga një digë ekzistuese. Kjo politikë kërkon mbrojtjen e popullsisë dhe ekosistemeve të rrjedhës së poshtme nga pasojat e problemeve me digat. Politika kërkon që një panel i pavarur nga diga të vlerësojë projektimin/ndërtimin; planet e detajuara për ndërtimin/sigurimin e cilësisë; tërësinë e instrumenteve, operacionet & mirëmbajtjen, si dhe kërkesat e gatishmërisë ndaj emergjencave në kuadër të kujdesit të duhur.

- **Udhëzimet e Grupit të Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin, dhe Sigurinë**

Udhëzimet për Mjedisin, Shëndetin, dhe Sigurinë (MSHS) janë dokumente referuese teknike me shembuj të përgjithshëm dhe specifike, sipas industrisë, të Praktikave të Mira të Industrisë Ndërkombëtare (PMIN). Kur një ose më shumë anëtarë të Grupit të Bankës Botërore përfshihen në projekt, këto Udhëzime MSHS zbatohen, sipas kërkesave të politikave dhe standardeve përkatëse. Këto Udhëzime MSHS të Përgjithshme janë konceptuar për t'u përdorur së bashku me Udhëzimet MSHS të Sektorit të Industrisë, që ofrojnë udhëzime për përdoruesit mbi çështjet MSHS në sektorët specifike të industrisë. Për projekte komplekse, mund të nevojitet përdorimi i disa udhëzimeve sipas sektorit të industrisë.

4.0 Përshkrimi i Mjedisit Ekzistues

4.1 Hyrje

Shqipëria ndodhet në rajonin jug-perëndimor të gadishullit të Ballkanit. Sipërfaqja e përgjithshme e vendit është 28,748 km², çka e bën atë një nga vendet më të vogla në Evropë. Vendet fqinje janë Mali i Zi në veriperëndim, Serbia në verilindje, Ish-Republika Jugosllave e Maqedonisë në veri dhe lindje dhe Greqia në jug dhe juglindje. Shqipëria ka një vijë bregdetare prej 487 km që ndahet ndërmjet detit Adriatik dhe atij Jon.

Klima ndryshon sipas topografisë. Rajonet klimatike kryesore në vend janë ultësitat bregdetare me klimë tipike Mesdhetare dhe rajonet malore me një klimë Mesdhetare-kontinentale. Këto rajone të përgjithshme klimatike ndikohen kryesisht nga gjerësia gjeografike dhe ndryshimet në lartësi. Mbi 70 për qind e vendit përbëhet nga terren i thyer dhe male kryesisht të paarrtshëm. Për shkak të bashkimit të rrymave të ajrit nga Deti Mesdhe dhe masave ajrore kontinentale, niveli mesatar i reshjeve është i lartë. Niveli mesatar vjetor i reshjeve në male mund të arrijë vlera deri në 3,000 mm, ndërsa në zonën bregdetare, niveli mesatar është rreth 1,000 mm. Shumica e reshjeve shkarkohen në lumenj dhe derdhen në Detin Adriatik. Temperaturat mesatare në muajin gusht, që është muaji më i nxehtë, variojnë nga 17° në 31°C. Në muajin janar, që është muaji më i ftohtë, temperaturat mesatare variojnë nga 2° në 12°C. Shqipëria ndahet në 12 njësi administrative të quajtura qarqe, të cilat përbëhen nga 36 rrethe.

Projekti i propozuar pritet të përqendrohet në jug të Shqipërisë duke përfshirë zonën ndërmjet Vlorës dhe Sarandës duke mbuluar bregdetin dhe pjesën në brendësi (duke përfshirë Beratit, Përmetin dhe Gjirokastrën). Bregdeti Jonian i Shqipërisë konsiderohet si burimi më i rëndësishëm nga varet zhvillimi i ardhshëm i vendit.

Peizazhi i rajonit bregdetar jugor është i karakterizuar nga një topografi e thyer e cila përcakton kuadrin për zhvillimin natyror të habitateve dhe ndikimin e njeriut në këto habitate gjatë kohës. Rezultati është një rajon i ndikuar nga dy forma të peizazhit, konkretisht peizazhet natyrore (relieve, zonat natyrore dhe habitate të zhvilluara natyrshëm); dhe peizazhet kulturore (ndërtesat tradicionale me veçoritë e tyre, pasuri të tjera të trashëgimisë me veçoritë e tyre, së bashku me bujqësinë, pemëtarinë dhe forma të tjera të përdorimit të tokës).

FSH do të përdoret për të mbështetur rritjen e investimeve për përmirësimin urban dhe infrastrukturor në dy vendndodhje të reja në jug të Shqipërisë, konkretisht në Ksamilit dhe Orikum, që janë të lidhura ngushtësisht me bashkitë dhe shtetet turistike të mbështetura nga Projekti mëmë.

Ksamili është një qytezë bregdetare në jug të Shqipërisë nën administrimin e Bashkisë së Sarandës. Kjo qytezë ndodhet në bregun jugor të Detit Mesdhe pranë kufirit grek dhe sitit UNESCO të Butrintit, dhe është një destinacion i preferuar i turizmit veror pasi kombinon vendet kulturore me ato natyrore. Parku Kombëtar i Butrintit, ishujt e Ksamilit, Liqeni i Butrintit dhe Kanali i Vivarit janë pasuritë kryesore në Ksamilit dhe përreth. Qyteza e Ksamilit ka rreth 10,000 banorë të regjistruar, por përllogaritet që vetëm 3,141 prej tyre jetojnë në zonë përgjatë vitit, dhe në periudhën e verës, numri i njerëzve në qytezë mund të arrijë deri në 70,000 së bashku me turistët, çka përbën ngarkesë të konsiderueshme për

infrastrukturën.

Qyteza e Orikut ndodhet në pjesën jugore të Rivierës Shqiptare dhe në afërsi të qytetit të Vlorës. Orikumi njihet për bregdetin e jashtëzakonshëm dhe ullishtat kodrinore, si dhe për afërsinë me Parkun Kombëtar të Llogarasë, gadishullin e Karaburunit dhe Lagunen e Orikut. Gjithashtu, kjo qytezë që ndodhet në një plazh ranor pranë një lagune të qetë, ofron pasuri arkeologjike, historike dhe kulturore, për shkak të afërsisë me pjesën arkeologjike të Qytetit Antik të Orikut, bazën ushtarake të Pashalimanit si dhe kishën e Marmiroit.

Figura 2. Harta e Shqipërisë e bazuar në Seksionin Kartografik të OKB-së

Burimi: Seksioni Kartografik i OKB-së

(Harta e Shqipërisë e bazuar në Seksionin Kartografik të OKB-së: Zonat bregdetare dhe tokësore që do të ndikohen nga projekti)

4.2 Mjedisi Fizik

Cilësia e Ajrit. Aktualisht, në vend kryhet një monitorim shumë i kufizuar i ajrit. Sipas Komunikatës së Parë Kombëtare (KPK), Shqipëria ka një nivel relativisht të ulët të emetimeve neto të gazrave serrë (GS), me emetim relativisht të ulët të dioksidit të karbonit (CO₂) për frymë, kryesisht për shkak se mbi 90% e energjisë së përdorur në vend prodhohet nga hidrocentralet.

Hidrologjia dhe ujërat sipërfaqësore. Cilësia e ujërave sipërfaqësore nuk njihet mirë për shkak të monitorimit të vazhdueshëm shumë të kufizuar të emetimeve të ujërave të ndotura dhe cilësisë së ujërave. Në përgjithësi, cilësia e ujërave shpesh përbën problem për shkak të ndotjes që vjen nga shkarkimi i ujërave të ndotura të patrajuara nga vendbanimet urbane, si dhe nga industritë me teknologji të vjetruara. Shkarkimi i ujërave të ndotura në trupat ujorë, veçanërisht në zonat turistike bregdetare dhe ekosistemet delikate, është një shqetësim mjedisor madhor për Qeverinë, komunitetin e biznesit dhe publikun.

Cilësia e ujërave, bazuar në matjet e kryera nga Agjencia Kombëtare e Mjedisit, të raportuara në Raportin Kombëtar të Gjendjes së Mjedisit, 2015, duket se është përmirësuar me 50% në plazhin e Sarandës. Në vitin 2015, u vendos një impiant i ri i trajtimit të ujërave për Sarandën, që përmirësoi më tej cilësinë e ujërave në bregdetin e Sarandës.

Degradimi i tokës, ujërave nëntokësore dhe erozioni i tokës janë një nga problematikat mjedisore kryesore në vend. Ngarkesa e madhe ndotjes në ujërat sipërfaqësore po çon drejt përkeqësimit të cilësisë së ujërave nëntokësore dhe ka prekur veçanërisht zonat e ulëta, ku jeton shumica e popullsisë dhe zhvillohet pjesa më e madhe e veprimtarive industriale dhe bujqësore. Kullotja e pakontrolluar e kafshëve në kullota dhe prerja e drurëve për ngrohje janë disa nga faktorët kryesorë të degradimit të tokës dhe erozionit. Raporti i Gjendjes së Mjedisit 2009-2010 tregon se erozioni i tokës vazhdon të jetë i konsiderueshëm dhe se sasi sedimenti deri në 8-24 ton/ha në vit transportohen nga ujërat lumore.

Ndryshimi klimatik. Shqyrtimi i literaturës tregon se efektet e ndryshimeve klimatike në Shqipëri përfshijnë karakteristikat dhe kohëzgjatjen e stinëve (dimri është më i butë dhe i shkurtër, vera më e gjatë dhe e nxehtë); thatësira në verë dhe ndonjëherë edhe në vjeshtë, dhe më pas përmbajtje të menjëhershme, erozionin bregdetar përgjatë gjithë Adriatikut si pasojë e rritjes së nivelit të detit; shkatërrimin e pyjeve dhe bimësisë bregdetare; rritjen e kripësisë në lagunat dhe fushat pranë brigjeve; dhe shtimin e zjarreve në pyje.

4.3 Meteorologjia

Kantieri i projektit ndodhet në zonë mesdhetare të ulët qendrore, që mbulon thuajse të gjithë ultësirën bregdetare të Shqipërisë. Kjo klimë mesdhetare karakterizohet nga vera të nxehta dhe të thata, dhe dimra të ftohtë dhe të lagësht. Sasia mesatare vjetore e reshjeve është rreth 950 - 1,200 mm/vit, dhe shumica e reshjeve ndodhin gjatë periudhës tetor-mars (70-80%). Për shkak të bashkimit të rrymave të ajrit nga Deti Mesdhe dhe masave ajrore kontinentale, niveli mesatar i reshjeve është i lartë. Temperatura mesatare vjetore është ndërmjet 15° -18° C. 29 vlerat më të larta të temperaturave maten gjatë periudhës qershor-gusht, me vlera maksimale 30°-35° C. Temperaturat më të ulëta janë në muajin janar, me vlera 6.5°-7.5° C. Faktorët që karakterizojnë klimën në këtë zonë janë: a) Pozita gjeografike (afërsia me detin); b) Ndikimi i cikloneve dhe anticikloneve që e rregullojnë atë, dhe c) Morfologjia e rajonit (nga VNM

Paraparak për Naim Frashëri 2016).

4.4 Mjedisi Biologjik

• Flora

Rajoni Bregdetar Jugor i Shqipërisë karakterizohet nga një diversitet i konsiderueshëm i florës, habitateve dhe shoqërimeve bimore me një rëndësi të veçantë kombëtare. Një sërë specimesh të bimësisë së zonës shfaqen në listën kombëtare të specieve të rralla, një numër i konsiderueshëm i bimëve dallohen për interesin e tyre të veçantë shkencor, ndërkohë që shumë prej tyre janë me vlera të veçanta ekonomike si bimë mjekësore, vajore, industriale ose bimë dekorative etj. Bregdeti Jugor i Shqipërisë përfaqëson një udhëkryq të rëndësishëm të rrugëve migratore të florës në rajonin e Ballkanit. Zona është shumë e pasur me pothuajse 1,400 specie të bimëve vaskulare (që përfaqësojnë më shumë se 40% të totalit të florës së Shqipërisë). Llojet kryesore të habitateve me bimësi natyrore që gjenden në zonat Bregdetare Jugore janë¹⁰:

- Bimësia e ultësirave ose pyje me gjelbërim të përhershëm dhe shkurre,
- Pyjet mesdhetare me pisha (Shoq. *Pistacio- Pinetum halepensis*), që nuk janë indigjene për zonën,
- Komunitete bimore të mbizotëruara nga *Euphorbia dendroides*, *Pistacialentiscus-Allianca oleo*
- *Ceratonion*(Shoq. *Pistacxio – Euphorbietum dendroides*),
- Bimësi Frigana (Shoq. *Chrysopogono – Phlometum fruticosae*, Shoq. *Ericetum manipuliflorae*),
- Bimësia pseudo-stepë e mbizotëruar nga *Brachypodium ramosum* (Shoq. *Brachypodium ramosi*),
- Pyje me lisa gjetherënës (Shoq. *Quercetum frainetto*),
- *Quercus ithaburensis subsp. macrolepsis*,
- Pyjet halore malore (Shoq. *Pineto – Abietetum borissi-regis*), dhe
- Pyje që mbizotërohen nga *Pinus leucodermis* (Shoq. *Pinetum leucodermis typicum*).

Një numër i madh i specieve të rralla dhe të rrezikuara të Shqipërisë gjenden në këtë zonë. Shumë specie bimore endemike dhe relikte gjenden brenda zonës së studimit.

• Fauna

Bregu i Jugut të Shqipërisë ka një diversitet të pasur të faunës. Në veçanti, zona ka një faunë shumë të pasur me insekte (jo vertebrorë). Krahas kësaj, 11 lloje amfibësh (nga 15 specie të njohura në vend), 30 specie zvarranikësh (nga 37 specie të njohura në vend) mund të gjenden në këtë zonë. Rreth 250 specie zogjsh janë raportuar nga zona, nga 330 lloje të njohura në vend, duke e bërë rajonin e Bregdetar Jugor një zonë shumë të rëndësishme për zogjtë. Zona është një vend i rëndësishëm për shpendët grabitqarë me skifterin kthetrazi dhe hutën egjiptiane. Shpendët këngëtarë po ashtu kanë një diversitet të lartë falë larmisë së konsiderueshme të topografisë dhe habitateve. Zogjtë ujqorë janë të rëndësishëm në pjesën jugore të zonës, ku Liqeni i Butrintit është përcaktuar së fundmi si një zonë Ramsar, për shkak të numrit të madh të zogjeve ujqorë.

Zona e studimit është shumë e pasur me gjitarë. Rreth 55 specie nga 71 specie të njohura në Shqipëri mund të hasen përgjatë Bregdetit Jugor të Shqipërisë. 17 lloje gjitarësh renditen në Listën e Kuqe të Gjitarëve të Kërcënuar Botërisht.

¹⁰ nga: MedWedCoast 2005: Management Plan. Complex: Llogara - Rrëza e Kanalit - Dukat - Orikum - Tragjas Radhimë - Karaburun. Final Draft. [Drafti Përfundimtar i Planit të Menaxhimit. Kompleksi: Llogara - Rrëza e Kanalit - Dukat - Orikum - Tragjas Radhimë - Karaburun] GEF/UNDP-MM Conservation of Wetland and Coastal Ecosystem in the Mediterranean Region [Konservimi i Ekosistemeve të Ligatinave dhe Bregdetare në Rajonin Mesdhetar].

• Zonat e Mbrojtura

Një gamë e gjerë habitatesh gjenden në zonën e studimit të tilla si: ekosistemet e maleve të larta (deri në 2,000 m); kullota alpine dhe sub-alpine; lloje të ndryshme të pyjeve (halore të përziera dhe gjethegjërë, gjethegjërë të përzierë të mbizotëruar nga pemë me gjelbërim të përherëshëm, shkurre dhe makiet, pyjet aluviale); kullota fushore; rërë dhe shkëmbinj bregdetare; ligatinat bregdetare si ajo e liqenit të Butrintit, Liqeni i Bufit (Rreza) dhe Laguna e Orikumit; përrrenjtë dhe burimet karstike; shpella, etj.

Përmbledhja në Aneksin Nr. 3 paraqet statusin dhe të dhënat gjeografike të zonave të mbrojtura natyrore të cilat janë në zonën e influencës së projektit. Një tabelë e zonave të mbrojtura në zonën e projektit është paraqitur më poshtë referuar Agjencisë së Zonave të Mbrojtura.

http://akzm.gov.al/qgis2web_2019_05_13-09_58_25_161000/index.html.

Tabela 7. Zonat e Mbrojtura në Rajon

Nr.	Emri i Zonave të Mbrojtura	Vendndodhje	Shënime
1	Vjosë-Nartë	Vlorë	Peizazh i mbrojtur
2	Karaburun	Vlorë	Rezervë natyrore e mbrojtur dhe Park Natyror
3	Karaburun-Sazan	Vlorë	Park Kombëtar
4	Llogara	Vlorë	Park Kombëtar
5	Porto Palermo	Vlorë	Peizazh i mbrojtur
6	Butrinti	Saranda	Park Kombëtar, Zonë e Trashëgimisë Kulturore UNESCO, dhe zonë

4.5 Socio-ekonomike

Përgjithësisht, grupet e cënueshme dhe të disavantazuara në Shqipërinë e jugut ku do të zbatohet projekti së bashku me FSH përfshijnë të moshuarit, personat me aftësi të kufizuara, personat me sëmundje kronike, migrantët, familjet me prind të vetëm, banorët në zonat malore me akses të kufizuar dhe komuniteti Rom dhe egjiptian. Grupet e cënueshme dhe të disavantazuara që mund të ndikohen nga ose që kanë gjasë të përfitojnë nga ndërhyrjet e projektit do të identifikohen si pjesë e procesit të vlerësimit M & S të nivelit të nënprojektit, dhe do të merren masa për të siguruar që ata nuk do të hasin ndikime negative në nivel të konsiderueshëm dhe se do të marrin përfitimet nga nënprojekti.

Bazuar në Censurin e viti 2011, popullsia e bashkisë Sarandë ka pasur një rritje me 18% gjatë 10 viteve të fundit. Në këtë bashki ka gjithashtu një mbizotërim të vogël të meshkujve. Sektorët ekonomikë kyç përfshijnë shërbimet publike, arsimin, ndërtimin, shërbimet financiare dhe biznesin, transportin, telekomunikacionin, prodhimin, turizmin dhe argëtimin, industrinë kulturore, bujqësinë dhe blegtorinë. Në territorin e vet, bashkia përfshin Liqenin e Butrintit (rreth 14 km larg), që është një zonë me rëndësi për prodhimin e midhjeve dhe peshkimit në lagunë.

Papunësia përbën problem në Sarandë, sikurse dhe në mbarë vendin. Numri zyrtar i të papunësuarve është i lartë, por duhet të përmendet se një pjesë e rëndësishme e forcës punëtore punon në mënyrë joformale, megjithëse janë ndërmarrë hapa nga qeveria qendrore për të reduktuar joformalitetin. Shumica e popullsisë është e punësuar në ndërmarrje private, por edhe në zyra shtetërore.

4.6 Trashëgimia Kulturore

Qendra urbane e Sarandës konsiderohet dhe miratohet si një zonë arkeologjike e kategorisë A dhe B. Zona e kategorisë A ka mbrojtje më të lartë. Zona të rëndësishme të identifikuara në këtë bashki përfshijnë

- segmentin nga fillimi i shëtitores “Hasan Tahsini” deri në zonën e Limanit ku gjendet dhe rrënoja më me vlerë dhe e ruajtur, ajo e “Portës së hyrjes së Onhezmit”.
- Zona përreth Hotel Republikës ku ndodhen rrënojat e Depozitave Romake
- Zona përreth Shkallares E ku mendohet se ndodhen muret hipotetike të Kështjellës së Onhezmit.

Site të tjera në këtë bashki që janë me interes të veçantë për sa i përket trashëgimisë arkeologjike, janë parku arkeologjik i Butrintit dhe objekte të tjera të rëndësishme si Manastiri i 40 Shenjtorëve, Kalaja e Lëkurësit, Manastiri i Shën Gjergjit, rrënojat e fortesës së qytetit (nga VNM Paraparak për Naim Frashëri 2016).

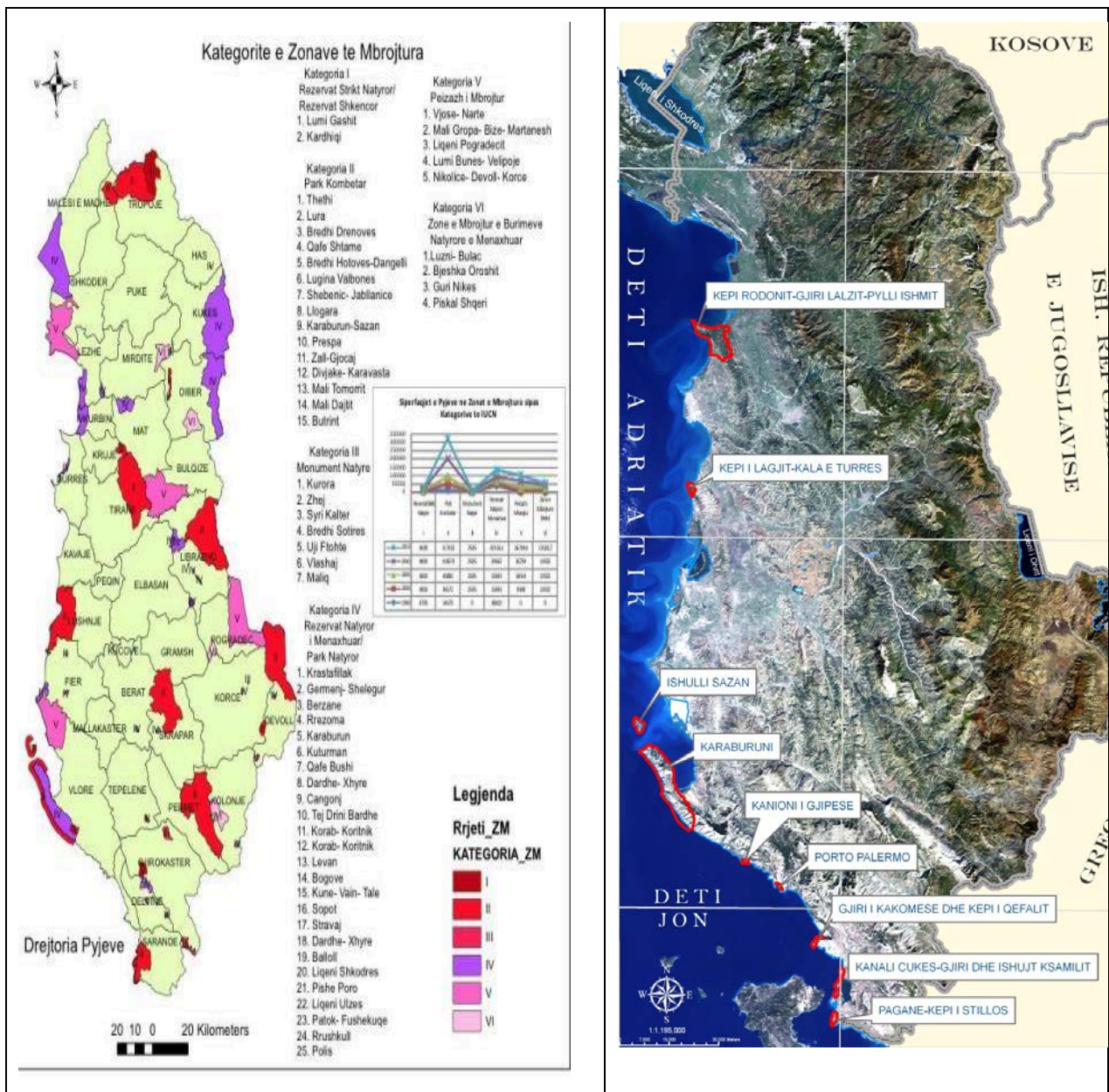

Figura 3. Harta e Zonave të Mbrojtura të Shqipërisë

5.0 Ndikimet e Parashikuara Mjedisore dhe Sociale dhe Masat Zbutëse

Ky seksion paraqet ndikimet e parashikuara mjedisore dhe sociale të projektit të propozuar dhe gjithashtu paraqet dhe masat e përgjithshme zbutëse për të minimizuar, e pse jo eliminuar, ndikimet e mundshme negative, me qëllim sigurimin që ndërhyrjet sipas projektit të propozuar të mos shkaktojnë ndikime mjedisore dhe/ose sociale përtej nivelit të pranueshëm.

5.1 Rreziqet e Përgjithshme Mjedisore dhe Sociale

PZHIUT-ja e vazhdueshme përqendrohet në përmirësimin e infrastrukturës urbane për të rritur tërheqjen dhe banimin në katër qendra urbane në jug të Shqipërisë, konkretisht Berat, Gjirokastrë, Sarandë dhe Përmet; në rritjen e tërheqjes turistike dhe menaxhimin e qëndrueshëm të pasurive të përzgjedhura të trashëgimisë kulturore në jug të Shqipërisë; në ngritjen e kapacitetit të bashkisë për të ofruar shërbime dhe për menaxhimin e destinacioneve turistike, në bashkëpunim me Qeverinë kombëtare. FSH-ja do të ndjekë të njëjtën qasje sikurse PZHIUT-ja e vazhdueshme dhe do të rrisë investimin në dy vendndodhje të reja në jug të Shqipërisë (Ksamil dhe Orikum).

Veprimtaritë në Komponentët 1, 2 dhe 3 do të përfshijnë përmirësimin e shërbimeve infrastrukturore (punimet civile, veprimtari të rehabilitimit dhe ndërtimit) në këto qytete të përzgjedhura.

5.2 Ndikimet Pozitive të Projektit

Projekti i propozuar parashikohet të ketë ndikime pozitive në ekonomi dhe në marrëdhëniet shoqërore të zonave të projektit dhe të vendit. Disa nga ndikimet pozitive përfshijnë:

- Akses më i lehtë në destinacionet turistike
- Numër më i lartë turistësh
- Struktura turistike të përmirësuara
- Fuqizim i sektorit turistik
- Rritje ekonomike
- Mundësi punësimi/biznesi
- Përmirësim të stilit të jetesës së komunitetit vendas
- Mbrojtje mjedisore e siteve turistike/të trashëgimisë
- Pjesëmarrja e grave në industrinë e turizmit mund të krijojë më shumë mundësi për turistet femra

5.3 Ndikimet e Parashikuara të Projektit

Ky KMMS është përgatitur për të përcaktuar udhëzimet për agjencinë e zbatimit të FSHZH-së për të përgatitur më tej PMM-të/PVZH-në për të zbutur ndikimet e mundshme mjedisore dhe sociale për shkak të nënprojekteve gjatë fazës së ekzekutimit. Më poshtë renditen ndikimet e mundshme mjedisore dhe sociale të veprimtarive të projektit të propozuar:

➤ Erozioni i tokës dhe Kontaminimi

Janë parashikuar ndikimet e mëposhtme në cilësinë e dherave si rezultat i ndërhyrjeve të projektit të propozuar:

- Operacionet e gërmimit/prerjes së tokës, pastrimi i bimësisë dhe veprimtaritë e nivelimit të tokës mund të destabilizojnë sipërfaqen e tokës përreth.
- Materialet e papërdorura dhe mbeturinat e prodhuara nga materialet e shfrytëzuara, nëse lihen siç janë dhe lejohen të përzihen me dherat nëntokë, mund të përkeqësojnë cilësinë e dherave ekzistues.
- Rrjedhjet e naftës, lubrifikantëve, lëndëve kimike dhe lëndëve të tjera të ngjashme nga vendet e depozitimit të tyre dhe nga motorët e gjeneratorëve, makinerive, pajisjeve dhe mjeteve mund të dëmtojnë dherat ekzistues dhe mund të cenojnë aftësinë e dherave të dëmtuar për të mbështetur rritjen e bimësisë dhe bimëve.

Zbutja:

- Gërmimet duhet të jenë të kufizuara në përputhje me skicat inxhinierike dhe shtresa e sipërme pjellore e dherave duhet të veçohet dhe të plugohet sërish pas përfundimit të detyrave.
- Të gjithë dherat e dëmtuar do të flaken në zonat e përcaktuara dhe zona do të rikthehet sërish në gjendjen fillestare.
- Duhet të shmanget përdorimi i makinerive të rënda në dhera të lagësht për të parandaluar dëmtimin e strukturës së tokës.
- Nafta, lubrifikantët, lëndët kimike dhe materialet e tjera të rrezikshme të përcaktuara duhet të ruhen në mënyrë të sigurt në vendet e caktuara, depot ose magazinat, që duhet të jenë të mbrojtura nga reshjet dhe larg burimeve të mundshme të zjarrit. Duhet të zbatohet Udhëzimi i Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë mbi Rreziqet Kimike.
- Të gjithë materialet e papërdorura dhe të tepruara duhet të hiqen plotësisht nga kantieri pas përfundimit të ndërtimit dhe zona do të rikthehet në gjendjen fillestare ose thuajse fillestare.

➤ **Ndotja e Ajrit**

- Cilësia e ajrit do të ndikohet nga emetimet e punimeve nga kantieri i ndërtimit nëpërmjet makinerive, impianteve të asfaltit, rrugëve të kalimit, guroret dhe qarkullimit të mjeteve etj.
- Emetimet mund të përshkojnë distanca të gjata në varësi të shpejtësisë dhe drejtimit të erës, temperaturës së ajrit dhe qëndrueshmërisë atmosferike. Ndotja e ajrit mund të shkaktojë sëmundje të rrugëve të frymëmarrjes.

Zbutja:

- Emetimet dhe cilësia e ajrit të ambientit do të menaxhohen në bazë të Udhëzimeve të Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë për Emetimet e Ajrit dhe Cilësinë e Ajrit të Ambientit.
- Teknikat e pakësimit të pluhurit, si për shembull spërkatja e rregullt me ujë, duhet të kryhen për të pakësuar emetimet e tepërta të pluhurit.
- Mjetet që përdoren për ndërtim duhet të përshtaten si duhet dhe rregullisht për të

kontrolluar emetimet e gazrave.

- Punëtorët e ndërtimit duhet të pajisjen me maska për t'u mbrojtur ndaj thithjes së tymit.
- Shpejtësia e mjeteve në zonën e projektit duhet të jetë më e ulët se sa 20 km/orë dhe të kontrollohet zbatueshmëria.

➤ **Ndotja Akustike**

- Zhurmat parashikohen të prodhohen nga kampet e ndërtimit, makineritë e rënda si buldozerët, eskavatorët, stabilizuesit, makinat e përzierjes së betonit, çekiçet pneumatikë dhe pajisjet e tjera.
- Zhurma që prodhohet nga makineritë e ndërtimit ka gjasa të ndikojë receptorët e ndjeshëm të vendosur brenda një rrezeje prej 500 metrash nga zona e projektit.
- Rreziqet shëndetësore që lidhen me ekspozimin ndaj niveleve të vazhdueshme të zhurmës përfshijnë rritjen e presionit të gjakut, hipertensionin, bezdisjen dhe shqetësimet e gjumit etj.

Zbutja:

- Pajisja e punëtorëve të ndërtimit me mbrojtje të përshtatshme të dëgjimit si tapat e veshëve ose veshoret dhe trajnimi i punëtorëve mbi përdorimin e tyre.
- Përdorimi i pajisjeve me nivele më të ulëta të zhurmës
- Instalimi i mbytësve të zhurmës për ventilatorët
- Instalimi i mbytësve të zhurmës të përshtatshëm në marmitën e motorit dhe komponentët e kompresorit
- Kufizimi i orëve të përdorimit të pajisjeve të caktuara ose veprimeve me to, veçanërisht mjeteve që përbëjnë burim ndotjeje që përdoren në zonat komunitare
- Caktimi i pikave të përzierjes së betonit dhe depozitimit të materialeve të paktën 2 km larg zonave të banuara, veçanërisht shkollave dhe qendrave shëndetësore
- Përzgjedhja e impianteve ose pajisjeve moderne dhe të mirëmbajtura me nivele të ulëta zhurme të mundësuar nga teknika të integruara të reduktimit të zhurmës ose pajisje të posaçme për mbytjen e zhurmës;
- Makineritë e rënda si çekiçet me perkusion dhe pneumatikë nuk duhet të përdoren gjatë natës
- Zbatoni Udhëzimet e Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë mbi Menaxhimin e Zhurmës

➤ **Kontaminimi i Burimeve të Ujërave Sipërfaqësore**

- Veprimtaritë e përfshira në këtë projekt mund të dëmtojnë dhe kontaminojnë burime të rëndësishme ujore në zonat e projektit. Burimet e ndotjes së ujërave sipërfaqësore përfshijnë
- rrjedhjet nga kantieret e ndërtimit me ngarkesë të lartë sedimentesh, derdhja e karburanteve, lëndëve kimike dhe lubrifikantëve dhe ujërave të ndotura nga punimet e ndërtimit.
- Megjithatë, ndikimi do të jetë i përkohshëm dhe vetëm për kohëzgjatjen e ndërtimit dhe rehabilitimit.

Zbutja:

- Shmangia e shkarkimit të ujërave të ndotur nga punimet e ndërtimit në trupat ujore
- Shmangia e erozionit të tokës në zonat ujëndarëse për të mbrojtur burimet ujore
- Devijimi i shkarkimeve nga kantieri i ndërtimit në një mjedis pritës
- Mundësimi i rezervuarëve septikë për kampet e ndërtimit
- Shmangia e hedhjes së materialeve të rrezikshme veçanërisht pranë lumenjve dhe përrrenjve sezonalë.
- Përgatitja nga ana e Kontraktorit e Planit të Reagimit në rast Emergjence për adresimin e derdhjes aksidentale të karburanteve dhe materialeve të rrezikshme.
- Zbatoni Udhëzimin e Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë për shkarkime të ndotësve të prodhuar nga veprimtaritë e lidhura me projektin.

➤ **Pastrimi i Bimësisë/Prerja e Pemëve**

- Disa aspekte të nënprojekteve mund të kërkojnë prerjen e pemëve, duke ndikuar pamjen e zonës dhe duke reduktuar përhithjen e karbonit.
- Prerja e pemëve mund të shkaktojë humbjen e habitateve të disa specieve të gjallesave të egra. Disa nga pemët në zonë mund të jenë me rëndësi ekologjike dhe të shërbejnë si identifikuese të ekosistemit përkatës.

Zbutja:

- Përshtatja dhe projektimi i kantierit për të minimizuar prerjen e pemëve.
- Shmangia e zonave kritike të çiftimit të kafshëve.
- Mbjellja e një numri të caktuar pemësh të së njëjtës specie me ato të prera për t'i kompensuar në raport me 1 pemë të cenuar.
- Politikat Operacionale të Bankës Botërore mbi Habitatet Natyrore (OP/BP 4.04) dhe Pyjet (OP/BP 4.36) duhet të zbatohen rreptësisht.

➤ **Shqetësimi i Habitatit Natyror**

Ndërhyrjet e projektit do të kryhen në zona me prani të biodiversitetit dhe habitateve natyrore. Veprimtaritë e projektit mund të shkaktojnë shqetësim të këtyre habitateve natyrore gjatë ndërtimit dhe veprimeve. Duhet të tregohet kujdes për të mbrojtur veçoritë natyrore kryesore duke përfshirë pemët dhe bimët.

Zbutja:

- Zhvillimi i një plani të posaçëm menaxhimi për kantierin për çdo zonë të mbrojtur
- Politikat Operacionale të Bankës Botërore mbi Habitatet Natyrore (OP/BP 4.04) dhe Pyjet (OP/BP 4.36) duhet të zbatohen rreptësisht.

➤ **Shëndeti dhe Siguria në Vendin e Punës**

- Aksidentet në vendin e punës mund të shkaktojnë lëndime dhe vdekje.
- Punëtorët mund të ekspozohen ndaj një mjedisi pune të pasigurt dhe/ose të pafavorshëm për shkak të ruajtjes, trajtimit dhe transportit të materialeve të rrezikshme ndërtimore.

- Veprimtaritë ndërtimore dhe lëvizja e mjeteve në kantieret e ndërtimit dhe rrugët e shërbimit mund të shkaktojnë aksidente rrugore që prekin veçanërisht komunitetet vendase që nuk janë të mësuar me praninë e pajisjeve dhe makinerive të rënda.

Zbutja:

- Zbatimi i rreptë i Udhëzimeve të Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë nga ana e Kontraktorit
- Sigurimi i shërbimeve të Shëndetit dhe Sigurisë në Punë (ndihma e parë, pika e shpëlarjes së syve)
- Shkrimi i procedurës së emergjencave për kantieret në zona të largëta
- Mundësimi i trajnimit bazë të punëtorëve mbi Shëndetin dhe Sigurinë në Punë
- Sigurimi nga ana e Kontraktorit që punëtorët të përdorin PMP-të
- Njoftimi publik në kohën e duhur mbi punimet e planifikuara të ndërtimit.

➤ **Rreziqet e zjarrit**

- Zjarret mund të shkaktohen si pasojë e zjarreve të ndezura për qëllime të ndryshme dhe nga burime ose veprimtari të tjera, dhe kjo mund të përbëjë rrezik serioz për shëndetin dhe sigurinë.

Zbutja:

- Caktimi i një pike grumbullimi në rast zjarri
- Caktimi i zonave të posaçme për ndezjen e zjarreve në kampin e ndërtimit
- Zhvillimi i planit të gatishmërisë dhe reagimit në rast emergjence nga ana e Kontraktorit në përputhje me Udhëzimet e Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë

➤ **Problematikat e Trafikut**

- Projekti parashikohet të rrisë numrin e turistëve në zonat e përzgjedhura, prandaj, pritet që trafiku të rritet pas zbatimit të projektit
- Pritet një rritje e mundshme në lëndimet dhe vdekjet e shkaktuara nga aksidentet rrugore

Zbutja:

- Sigurimi i zonave të përshtatshme të parkimit
- Zbatimi i opsioneve më të mira të sigurisë gjatë transportit për të parandaluar aksidentet rrugore
- Përdorimi i pajisjeve të kontrollit të shpejtësisë (ngadalësuesit)
- Mirëmbajtja e rregullt e mjeteve dhe pajisjeve
- Zbatimi i udhëzimeve të Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë

➤ **Rreziqet Natyrore**

- Reziqet natyrore si përmytjet, zjarret, tërmetet, rëniet e strukturave ndërtimore, strukturat e vjetra monumentale mund të jenë fatale dhe të shkaktojnë lëndime serioze të forcës punëtore ose turistëve.

Zbutja:

- Zhvillimi i një Plani të Gatishmërisë dhe Reagimit në rast Emergjence (PGRE) nga ana e Njësisë Zbatuese të Projektit në përputhje me Udhëzimin e Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë. PGRE duhet të përmbajë minimalisht informacion të përcaktuar në Udhëzimin e Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë.
- Vendosja e fiksive të zjarrit në vende të ndryshme të zonës së projektit
- Kryerja e përshtatjeve për menaxhimin e fatkeqësive në zonat me gjasa për fatkeqësi

➤ **Marrja e Tokës dhe Zhvendosja**

- Ndërhyrjet e nënprojekteve mund të kërkojnë hapësirë të caktuar toke që mund të shkaktojë shqetësime sociale, humbje të mjeteve të jetesës dhe mund të përshkallëzojë konfliktet sociale dhe kulturore ndërmjet njerëzve.

Zbutja:

- Trajtimi i problematikave të Marrjes së Tokës dhe Zhvendosjes në përputhje me rregulloret kombëtare dhe politikën e Bankës Botërore mbi Zhvendosjen e Pavullnetshme (OP/BP 4.12)
- Rihartimi i projektit kur është e mundur për të minimizuar marrjen e tokës
- Konsultimi me pronarët/përdoruesit/komunitetet e pronës në fjalë dhe marrja e miratimit të tyre në fazën e hershme të procesit të zhvillimit të projektit
- Lejimi i personave të prekur që të rikuperojnë pronat e tyre (duke përfshirë të mbjellat) përpara mobilizimit të kantierit për fillimin e punës
- Sigurimi i pagesës së kompensimit të drejtë dhe të duhur për të gjithë personat e prekur përpara nisjes së veprimtarive të ndërtimit në përputhje me dispozitat e KPZH-së.
- Marrja e lejeve të zhvillimit të kërkuara nga Asambletë përkatëse përpara fillimit të punës

- **Ndikimet e tërthorta**

- Projekti mund të ketë disa ndikime të tërthorta në veçoritë e ndjeshme mjedisore dhe sociale të zonave të projektit.

Zbutja:

- Zhvillimi i planit të menaxhimit për mbrojtjen e liqeneve në zonat e projektit, në rast se ndonjë nga veprimtaritë e projektit ndodhet pranë trupave ujore, veçanërisht liqeneve.
- Zhvillimi dhe zbatimi i planit të menaxhimit për nënprojektet që mund të ndikojnë habitatet e ndjeshme.

Ndikimi i përgjithshëm dhe udhëzimet e zbutjeve të propozuara për adresimin e ndikimeve të konsiderueshme paraqiten në tabelën 8.

Tabela 8: Ndikimi Mjedisor dhe Social dhe Zbutja

Ndikimi Mjedisor, Social dhe Shëndetësor	Masat Zbutëse të Propozuara
Cilësia e Ajrit	<p>Faza e ndërtimit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ngarkesat e dherave/rërës dhe çimentos gjatë transportit do të mbulohen mirë për të reduktuar ngritjen e niveleve të pluhurit mbi ato të pranueshme. • Grumbujt e dherave të ekspozuar dhe rrugët e pashtruara të kalimit do të spërkatën me ujë për të kontrolluar nivelet e pluhurit. • Do të përdoren karburant dhe lubrifikantë me cilësi të mirë në mjetet, pajisjet dhe makineritë. • Do të sigurohet që pirgjet me rërë që transportohen për punimet e ndërtimit të jenë të mbuluara me mushama të gomuar për të parandaluar shpërhapjen e grimcave me anë të erës dhe ujit. • Do të fiken motorët e mjeteve, makinerive dhe pajisjeve të tjera kur nuk janë në përdorim. • Do të kryhet shërbim dhe mirëmbajtje e rregullt e planifikuar e të gjitha mjeteve dhe pajisjeve për të minimizuar emetimet e gazrave. • Punimet e ndërtimit dhe ato civile do të pakësohen ose kontrollohen për të reduktuar emetimet nga pajisjet dhe makineritë në përdorim. <p>Faza operationale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Do të vendosen shenja të përshtatshme rrugore në rrugët e pashtruara për të kufizuar shpejtësinë e mjeteve • Do të vendosen ngadalësues shpejtësie të projektuar dhe ndërtuar siç duhet në rrugët e kalimit
Dridhja dhe Zhurma	<p>Faza e ndërtimit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gërmimet dhe veprimtaritë ndërtimore do të kryhen gjatë orëve të ditës. • Përzierësi i betonit dhe makineritë dhe pajisjet e tjera të ndërtimit do të vendosen larg receptorëve mjedisorë të ndjeshëm. • Pajisjet dhe makineritë e ndërtimit do të mirëmbahen dhe do t'iu kryhet rregullisht shërbimi për të reduktuar prodhimin e zhurmës gjatë përdorimit. • Do të fiken motorët e mjeteve, makinerive dhe pajisjeve të tjera kur nuk janë në përdorim. • Punimet tokësore dhe veprimtaritë e tjera ndërtimore do të pakësohen ose do të kontrollohen për të reduktuar prodhimin e zhurmës gjatë ndërtimit. • Banorët fqinjë dhe aktivitetet tregtare do të njoftohen paraprakisht lidhur me projektin përpara përgatitjes së kantierit nga Kontraktori • Puna nuk do të kryhet gjatë orëve/periudhave të ditës/vitit të ndjeshme me qëllim shmangien e shqetësimit të faunës. <p>Faza Operacionale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Do të vendosen shenja të dukshme në vende të posaçme që lajmërojnë turistët për zhurma të larta që mund të shqetësojnë faunën apo veprimtari të tjera.
Ndërhyrjet Pamore	<ul style="list-style-type: none"> • Do të informohet publiku mbi projektin nëpërmjet shenjave dhe tabelave të posaçme përpara aksesimit të kantierëve nga ana e Kontraktorit; • Veprimtaritë ndërtimore do të kryhen në seksione me qëllim reduktimin e ndikimeve të ndryshimit dhe ndërhyrjeve pamore për publikun e përgjithshëm. • Kantieret e ndërtimit do të jenë të veçuara nga publiku. • Në kantieret e ndërtimit do të ndiqen masat e mirëmbajtjes së duhur, si pastrimi. • Do të sigurohet që zona të jetë e pranueshme pas ndërtimit sipas dispozitave të kontratës. • Objektet për turistët do të projektohen dhe ndërtohen në mënyrën e duhur për t'iu përshtatur me mjedisin natyror.
Ndotja e Burimeve Ujore	<p>Faza e ndërtimit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Punimet nuk do të ekzekutohen në kushte atmosferike agresive si reshjet ose stuhitë. • Në asnjë seksion të trupave ujorë nuk duhet të hidhen mbetje të ngurta, karburante ose naftë.

	<ul style="list-style-type: none"> • Ndërtimi do të kryhet në seksione për të minimizuar ndikimet dhe ekspozimin e dherave. • Materialet e gërmuara dhe lymi, që nuk mund të përdoren, do të hidhen në zonat e përshtatshme sipas Planit të Menaxhimit të Mbetjeve të përgatitur nga Kontraktori dhe të miratuar nga Asambleja. • Në zona të pjerrëta do të ngrihen barriera të përkohshme sedimenti për të parandaluar depërtimin e lymit në rrjedhat ujore. • Mirëmbajtja, mbushja me karburant dhe pastrimi i mjeteve dhe pajisjeve do të kryhet në punishte jashtë kantierit duke zbatuar masa të përshtatshme për parandalimin e rrjedhjeve. <p>Faza operacionale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Në zonat turistike do të ngrihen mjedise të përshtatshme sanitare për shmangien e shkarkimit të mbetjeve në trupat ujorë. • Komunitetet pritëse do të pajisjen me tualete të mjaftueshme dhe do të sensibilizohen për përdorimin e tyre me qëllim shmangien e kryerjes së nevojave në publik.
<p>Prodhimi dhe hedhja e mbetjeve</p>	<p>Duhet të zbatohen parimet e Reduktimit, Riciklimit, Ripërdorimit dhe Rikuperimit për menaxhimin e mbetjeve nëpërmjet veprimeve të mëposhtme:</p> <p>Faza e ndërtimit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Materialet e gërmuara nga toka, në masën maksimale të mundshme, do të ripërdoren për mbylljen e gropave me qëllim reduktimin e mbetjeve. • Mbetjet e ngurta të gërmuara nga kanalet e kullimit që janë të papërshtatshme për mbylljen e gropave do të grumbullohen në kantier, do të lihen të zbrazen dhe do të grumbullohen për t'u hedhur në landfillet e miratuara. • Do të sigurohet dorëzimi i numrit të nevojshëm të materialeve të ndërtimit në kantier me qëllim reduktimin e gjasave për tepricë materiale. • Do të vendosen kosha në kantier për mbajtjen e përkohshme të mbeturinave si mbajtësit e lubrifikantëve, pakot e ujit të pijshëm dhe çantat mbajtëse/materialet e paketimit. • Do të sigurohet përdorimi i duhur i materialeve të ndërtimit, si tubat, lateritet, rëra etj., për të reduktuar mbetjet. • Kontraktori do të punojë sipas një Plani të përgatitur dhe të miratuar për Menaxhimin e Mbetjeve të Ngurta. <p>Faza Operacionale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Në pika të posaçme do të vendosen kosha mbeturinash për përdorim nga publiku. • Në vende të përshtatshme do të vendosen shenja paralajmëruese kundër ndotjes, bashkërisht me sanksionet e mundshme. • Do të bëhen marrëveshje me shoqëritë e grumbullimit të mbetjeve nëpërmjet Asamblesë me qëllim grumbullimin dhe hedhjen e rregullt të mbetjeve të ngurta.
<p>Shëndeti dhe Siguria publike</p>	<p>Faza e ndërtimit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Punimet në kanalet e ekspozuara dhe materialet nga toka, në masën maksimale të mundshme, do të përfundojnë përpara gërmimeve të reja dhe hapjes së kanaleve të rinj. • Zonat e punimeve do të kufizohen në mënyrën e duhur me qëllim shmangien e shkelësve kureshtarë, veçanërisht fëmijëve. • Përreth zonave të punimeve do të vendosen shenja paralajmëruese për të shkurajuar shkelësit. • Kontraktorët do të garantojnë sigurinë e duhur në kantieret e ndërtimit për të shmangur vjedhjen ose shkatërrimin e pronës. • Do të sigurohet shikueshmëri gjatë natës nëpërmjet ndriçimit të përshtatshëm. <p>Faza Operacionale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duhet të nxiten drejtuesit e komunitetit që të krijojnë komitete vëzhgimi për të përmirësuar sigurinë • Duhet të punohet me policinë për të ngritur stacione policie në të gjitha pikat turistike kryesore • Pikat e ndihmës së parë do të jenë të disponueshme në të gjithë kantieret me përshtatjet e duhura me pikat shëndetësore vendase për të trajtuar urgjencat.
<p>Shëndeti dhe Siguria në Vendin e Punës</p>	<p>Faza e ndërtimit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duhet të angazhohen mjeshtrë me përvojë për punimet e ndërtimit.

	<ul style="list-style-type: none"> • Të gjithë punëtorët duhet të udhëzohen/orientohen në mënyrën e duhur mbi sigurinë. • Kontraktorët do të kenë Politika dhe Procedura për Shëndetin dhe Sigurinë me qëllim orientimin e veprimtarive të ndërtimit. • Pajisjeve dhe makinerive do t’iu kryhen shërbimet rregullisht për të siguruar që janë në gjendje të mirë pune. • Duhet të mundësohen kuti të ndihmës së parë në kantier si dhe një person i trajnuar për dhënien e ndihmës së parë, duhet të mundësohen dhe të zbatohet përdorimi i pajisjeve mbrojtëse personale (PMP) të përshtatshme, si çizme mbrojtëse, xhaketa reflektuese, kaska, doreza për duart, tapa veshësh, maska mbi hundë etj. • Do të kërkohet dëshmi kompetence për të gjithë operatorët e pajisjeve/makinerive dhe kjo do të vërtetohet nëpërmjet shqyrtimit të licensave ose dokumenteve të vlefshme të drejtuesve ose operatorëve. • Do të zbatohen të gjitha rregullat dhe rregulloret e kantierit. • Do të vendosen sanksione në rastet e mosrespektimit të procedurave të sigurisë. ✓ Takimet në kantier duhet të rrisin ndërgjegjësimin mbi Shëndetin dhe Sigurinë në Punë. <p>Faza Operacionale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mbikëqyrësit e parkud do të pajisjen me PMP për mbrojtjen kundër kafshëve të rrezikshme • Mbikëqyrësit e parkud do të armatosen për mbrojtjen kundër gjuetarëve pa leje. • Pikat e ndihmës së parë do të jenë të disponueshme në të gjithë kantieret me përshtatjet e duhura me pikat shëndetësore vendase për të trajtuar urgjencat.
<p>Problematikat e marrjes së tokës dhe kompensimit.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Konsultimi me pronarët/përdoruesit/komunitetet e pronës në fjalë dhe marrja e miratimit të tyre në fazën e hershme të procesit të zhvillimit të projektit • Lejimi i personave të prekur që të rikuperojnë pronat e tyre (duke përfshirë të mbjellat) përpara mobilizimit të kantierit për fillimin e punës • Sigurimi i pagesës së kompensimit të drejtë dhe të duhur për të gjithë personat e prekur përpara nisjes së veprimtarive të ndërtimit në përputhje me dispozitat e KPZH-së. • Marrja e lejeve të zhvillimit të kërkuara nga Asambletë përkatëse përpara fillimit të punës
<p>Mbajtja e mjeteve të jetesës</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Duhet të sigurohet pagesa e kompensimeve të përshtatshme ndaj PPP-ve sipas KPZH-së. • Komuniteteve vendase do t’iu jepen mundësi punësimi dhe të tjera sa më shumë të jetë e mundur.
<p>Rreziqet Natyrore</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zhvillimi i një Plani të Gatishmërisë dhe Reagimit në rast Emergjence (PGRE) nga ana e Njësisë Zbatuese të Projektit në përputhje me Udhëzimin e Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë. PGRE duhet të përmbajë minimalisht informacion të përcaktuar në Udhëzimin e Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë. • Duhet të vendosen fikse të zjarrit në vende të ndryshme të zonës së projektit • Duhet të kryhen përshtatje për menaxhimin e fatkeqësive në zonat me gjasa për fatkeqësi
<ul style="list-style-type: none"> • Aksidentet nga Zjarri 	<ul style="list-style-type: none"> • Caktimi i një pike grumbullimi në rast zjarri • Caktimi i zonave të posaçme për ndezjen e zjarreve në kampin e ndërtimit • Kontraktori duhet të zhvillojë një Plan të Gatishmërisë dhe Reagimit në rast Emergjence (PGRE) në përputhje me Udhëzimet e Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë.

5.4 Strategjia për Zbutjen e Dhunës me Bazë Gjinore (DHBGJ)

Manifestimet e DHBGJ-së përfshijnë, por pa u kufizuar:

- Dhunën fizike (si goditjen me shpullë, me shqelm, të qëlluarin, ose përdorimin e

- armëve);
- Abuzimin emocional (si poshtërimin sistematik, sjelljet kontrolluese, trajtimin degradues, ofendimet dhe kërcënimet);
- Dhunën seksuale, ku përfshihet çdo formë e kontaktit seksual pa pëlqim, përfshirë përdhunimin;
- Martesën e hershme/me detyrim, që është martesë e një individi kundër dëshirës së vet dhe që shpesh ndodh përpara moshës 18 vjeç, e quajtur ndryshe dhe martesë e fëmijëve;
- Abuzimin ekonomik dhe mohimin e burimeve, shërbimeve dhe mundësive (si kufizimi i aksesit në burime financiare, shëndetësore, arsimore ose të tjera me qëllim kontrollimin ose nënshtrimin e personit); dhe
- Trafikimin dhe rrëmbimin për shfrytëzim.
- Dhuna nga partneri intim (DHPI) është dhunë e ushtruar nga një partner aktual ose i mëparshëm, që përfshin një sërë aktesh dhune.

Ndaj, PZHIUT-ja mund të ketë ndikime të mundshme të padëshiruara të disa pjesëtarë të komunitetit dhe është e rëndësishme që këto incidente të identifikohen herët dhe të sigurohet ndërhyrje në kohën e duhur. Këto problematika mund të adresohen brenda kuadrit të MSHA-së për projektin. Megjithatë, për shkak të natyrës delikate të rasteve të abuzimit seksual dhe nevojës për të respektuar privatësinë dhe dëshirat e të mbijetuarve, teknikat e shqyrtimit mund të merren në konsideratë ndryshe nga metodat e përgjithshme të MSHA-së.

- **Vlerësimi i rrezikut të DHBGJ-së**

Duke marrë parasysh zonat e shumta të projektit që mund të kenë shqetësime të ndryshme lidhur me DHBGJ-në, propozohet që në fillim të zbatimit të Projektit, të punësohet një specialist për DHBGJ-në nga NJZP-ja për të kryer vlerësimin e rrezikut të DHBGJ-së me qëllim përcaktimin e nivelit të vëmendjes dhe opsioneve dhe teknikave të zbutjes që nevojiten në secilën zonë të projektit.

- **Projektimi i MSHA-së së ndjeshme ndaj DHBGJ-së**

MSHA-ja e përgatitur për projektin do të shërbejë si baza e projektimit dhe zbatimit të mekanizmave për adresimin e çështjeve të DHBGJ-së. Natyra e ndjeshme dhe konfidenciale e DHBGJ-së do të kërkojë caktimin e një stafi të kualifikuar në terren në zonat e projektit, të cilët do të identifikojnë dhe raportojnë të gjitha rastet tek autoritetet e posaçme.

6.0 Kuadri i Menaxhimit Mjedisor dhe Social

Ky seksion i KMMS-së ofron udhëzime për Projektin lidhur me procedurat që duhet të ndiqen dhe standardet që duhet të përmbushen gjatë zbatimit të projekteve në përputhje me dispozitat kombëtare të mbrojtjes dhe ato të Bankës Botërore. Ky seksion mbulon shqyrtimin mjedisor dhe social të nënprojekteve, monitorimin dhe fuqizimin institucional për zbatimin e nënprojekteve.

6.1 Procesi i Shqyrtimit Mjedisor dhe Social

Sipas OP 4.01 të Bankës Botërore, të gjitha ndikimet e mundshme të padëshiruara në popullatat njerëzore ose në zonat me rëndësi mjedisore, ku përfshihen ligatinat, pyjet, kullotat dhe habitatet e tjera natyrore, janë specifike për zonën; të kthyeshme; dhe për to mund të zhvillohen lehtësisht masa zbutëse.

Shqyrtimi është hapi i parë në procesin e analizës së hollësishme të nënprojekteve, dhe qëllimi i tij është identifikimi i ndikimeve të mundshme të nënprojekteve të propozuara dhe përcaktimi i masave që synojnë të parandalojnë ose të minimizojnë ndikimet negative. Konkretisht, shqyrtimi identifikon rreziqet mjedisore dhe sociale që lidhen me nënprojektin e propozuar dhe përcakton llojin e dokumentacionit të nevojshëm të vlerësimit të ndikimit për zbatimin e nënprojektit. Nënprojektet e shqyrtuara si të Kategorisë A nga FSHZH-ja ose Banka Botërore do të jenë të pranueshme për financim.

Të gjitha aktivitetet e PZHIUT-së do t'i nënshtrohen një shqyrtimi mjedisor për të parandaluar ekzekutimin e projekteve me ndikime të konsiderueshme negative mjedisore. Ndikimet mjedisore vlerësohen dhe gjykohen nga shkalla dhe vlera e efekteve mjedisore të shkaktuara mbi mjedisin fizik, biologjik, ekonomik ose social. Shkallët e ulët, e mesme ose e lartë përfaqësojnë ndikimin ose nivelin e rëndësisë lidhur me një faktor të caktuar. Niveli i ndikimit varet nga kohëzgjatja, kthyeshmëria, shkalla përfitimi, rëndësia etj. Projekti do të ketë përjasjen e propozuar në vijim për adresimin e problematikave mjedisore dhe sociale dhe do të përfshijë instrumentet e mëposhtme mbrojtëse:

- Këtë Kuadër të Menaxhimit Mjedisor dhe Social (KMMS) të përgatitur para vlerësimit dhe miratimit të PZHIUT-së për të orientuar performancën e përgjithshme mjedisore dhe sociale të Projektit.
- Dy PMMS për aktivitetet që do të fillojnë vitin e parë të cilat janë identifikuar në kohën e vlerësimit: (i) rehabilitimi i kalldrëmit të rrugëve që çojnë në Kalanë e Beratit; dhe (ii) rehabilitimi i shkallareve në qytetin e Sarandës;
- Një shqyrtim paraprak për nënprojektet e identifikuar (për vitin e parë dhe vitet e mëvonshme të zbatimit të projektit) të zgjedhur në përputhje me kriteret specifike, do të identifikojë çështjet që do të përfshihen në Termat e Referencës për Studimet e Fizibilitetit dhe projektimet e detajuara. TeR-et për Studimet e Fizibilitetit do të përfshijnë dispozita për masat mbrojtëse mjedisore dhe sociale, duke përfshirë ndikimet afatgjata, në mënyrë që produktet (SF, projektimi) të përgatiten duke marrë në konsideratë ndikimet e mundshme në mjedis.
- Gjatë ose pas Studimeve të Fizibilitetit (SF), do të kryhen shqyrtime shtesë nga FSHZH-ja për nënprojektet e propozuara, për të përcaktuar nëse nevojiten Plane të Posaçme për Menaxhimin Mjedisor dhe Social ose VNMS.

- Do të përgatitet Vlerësimi i Ndikimit Mjedisor dhe Social (VNMS) dhe/ose Planet e Menaxhimit Mjedisor dhe Social (PMMS), dhe instrumente të tjera mbrojtëse sipas nevojës (p.sh. listat mjedisore të kontrollit, Planet e Veprimit për Zhvendosje (PVZH), etj.) nga konsulentë të përzgjedhur nga projektuesi për të gjitha investimet pas përfundimit të Studimeve të Fizibilitetit dhe detajet teknike do të jenë në dispozicion gjatë zbatimit të projektit në vijim të udhëzimit të përcaktuar në këtë KMMS;
- Instrumenti kryesor do të jetë PMMS-ja për të monitoruar të gjitha ndikimet që lidhen me ndërtimin. Shqyrtimi shtesë i projektit do të përcaktojë nëse janë të nevojshëm instrumente të tjerë.

Fondi Shqiptar i Zhvillimit (FSHZH) do të jetë përgjegjës për të gjitha veprimtaritë e mbrojtjes dhe gjithashtu do të kryejë shqyrtimin mjedisor dhe social paraprak kryesor të nënprojektit të propozuar duke përdorur listën e kontrollit të sugjeruar në **Aneksin 1**. NJKP-ja, nën Ministrinë e Infrastrukturës dhe Energjisë (MIE) do të kryejë mbikëqyrjen dhe udhëzimin e NJZP-së.

Në bazën e vlerësimit paraprak të veprimtarive të propozuara, përfituesi do të plotësojë një formular shqyrtimi dhe do t'ia dorëzojë atë FSHZH-së. Bazuar në formularin e shqyrtimit, specialisti mjedisor i FSHZH-së do t'i caktojë nënprojektit kategorinë (Kategoria A, B ose C) për të identifikuar llojin e dokumentit të procesit të vlerësimit mjedisor (due diligence) për secilin nënprojekt. Më konkretisht, gjatë përcaktimit të rrezikut, duhet të merret në konsideratë:

- a. lloji, vendndodhja, ndjeshmëria dhe shkalla e Projektit, duke përfshirë konsideratat fizike të Projektit; llojin e infrastrukturës, vëllimin e mbetjeve të rrezikshme dhe menaxhimin dhe hedhjen e tyre.
- b. kapaciteti dhe angazhimi i Huamarrësit për të menaxhuar këto rreziqe dhe ndikime në një mënyrë që përputhet me Politikën e Mbrojtjes, duke përfshirë politikën e vendit, kuadrin ligjor dhe institucional; ligjet, rregulloret, rregullat dhe procedurat e zbatueshme për sektorin e Projektit, duke përfshirë kërkesat rajonale dhe vendore; kapacitetin teknik dhe institucional të Huamarrësit; historikun e Huamarrësit lidhur me zbatimin e mëparshëm të Projektit; dhe burimet financiare dhe njerëzore të disponueshme për menaxhimin e Projektit;
- c. fusha të tjera rreziku që mund të ndikojnë zbatimin e masave zbutëse mjedisore dhe sociale dhe rezultatet, në varësi të Projektit konkret dhe kontekstit në të cilin zhvillohet, duke përfshirë natyrën e zbutjes dhe teknologjisë së propozuar, konsideratat lidhur me stabilitetin, konfliktin dhe sigurinë në vend dhe/ose në rajon.

6.2 Procesi i Rishikimit Mjedisor

Hapat e mëposhtëm tregojnë rrjedhën e procesit të përgatitjes së dokumenteve të procesit të vlerësimit mjedisor (due diligence):

Hapi 1: Shqyrtimi: Përfituesi (Bashkia ose shoqëria projektuese) përgatit konceptin e nënprojektit (këtu mund të përfshihet projektimi paraprak). Pas diskutimeve joformale me specialistin mjedisor të FSHZH-së, gjatë së cilave FSHZH-ja i bën me dije përfituesit kërkesat e vlerësimit mjedisor, FSHZH-ja do të ndihmojë përfituesin ose projektuesin të finalizojë formularin e shqyrtimit mjedisor në bazë të së cilit specialisti mjedisor i FSHZH-së do të përcaktojë nëse projekti është i pranueshëm për financim sipas KMMS-së.

Hapi 2: Analizimi: Pas formularit të miratuar mjedisor të shqyrtimit, specialistët mjedisorë të FSHZH-së i caktojnë nënprojektit kategorinë mjedisore (B1, B2, B3, që konsiderohen paralele të kategorive A, B dhe C të Bankës Botërore) dhe plotësojnë Raportin e Shqyrtimit dhe njoftojnë përfituesin lidhur me kujdesin e duhur të kërkuar. Megjithatë, përfituesi nuk përgatit dokumentin mjedisor të kujdesit të duhur, por është pjesë e kontratës së projektimit me FSHZH-në, por përgatitja koordinohet me përfituesin.

Në këtë kontratë, FSHZH-së mund t'i duhet të përgatisë dokumentet si më poshtë: VNMS-në paraprake dhe PMMS-në, ose t'i kërkojë MTM-së mendim nëse nevojitet VNMS-ja paraprake. Do të jetë përgjegjësia e përfituesit që të marrë lejet dhe licensat e posaçme që kërkohen nga ligji kombëtar me qëllim lehtësimin e procesit të autorizimit me MTM-në ose autoritetet e tjera përkatëse. Këto kërkesa konsiderohen të veçanta, por paralele me ato të parashtruara këtu (si pjesë e OP 4.01 dhe politikave të tjera të referuara) dhe përfituesi ka përgjegjësinë për t'i zbatuar ato.

Hapi 3: Përgatitja e Raporteve të Vlerësimit të Ndikimit Mjedisor dhe Social/Planeve të Menaxhimit Mjedisor dhe Social: Hartimi i Raporteve të Vlerësimit të Ndikimit Mjedisor dhe Social do të jetë pjesë e çdo kontrate projektimi të FSHZH-së dhe do të përgatiten në përputhje me kërkesat legjislative kombëtare për marrjen e një lejeje/autorizimi mjedisor. VNMS-ja do të përgatitet nga një ekspert i licensuar për Vlerësimin e Ndikimit Mjedisor (duke përfshirë të licensuarit nga QKL dhe ekstraktin e QKR). VNMS-ja paraprake do të zbatohet edhe Udhëzimet OP 4.01, OP 4.04 të Bankës Botërore për Mjedisin, Shëndetin dhe Sigurinë.

Në rastin e B3, përfituesi do t'i kërkojë MTM-së brenda një kohe të caktuar mendim nëse VNMS-ja paraprake është e nevojshme dhe do t'i bëjë FSHZH-së me dije vendimin. FSHZH-ja ose konsulenti i FSHZH-së do të kryejë përgatitjen e VNMS-së paraprake. Për çdo VNMS të kërkuar, MTM inspekton raportin e VNMS-së dhe të dhënat e paraqitura dhe konsultohet me ekspertët e vet dhe organe të tjera të posaçme, për shembull të trashëgimisë kulturore, Agjencinë e Zonave të Mbrojtura, etj. Më pas, në mënyrë të shkruar, përgatit një vendim të rekomanduar lidhur me miratimin ose refuzimin e nënprojektit, me arsyen(t) përkatëse.

Hapi 4: Autorizimi: Specialisti Mjedisor i Bankës Botërore do të rishikojë paraprakisht të gjitha kategoritë B1 dhe disa B2 deri sa të sigurohet që cilësia e rishikimit është e përshtatshme në FSHZH. Shumica e nënprojekteve B3 do të rishikohen pas.

Hapi 4: Bërja publike dhe konsultimit: Përfituesi dhe FSHZH (duke përfshirë projektuesin) do të kryejnë publikimin dhe konsultimin (takimin) për VNMS-në dhe/ose PMMS-në, përpara ofertimit të punimeve (dhe pas miratimit të VNMS-të nga MTM-ja). Dokumentet do të publikohen në faqen e internetit të FSHZH-së si dhe në faqen e internetit të bashkisë. Pas finalizimit, projektuesi do t'i dërgojë FSHZH-së dokumentet e finalizuara për ripublikim, së bashku me minutat e konsultimit. VNMS-ja e finalizuar do të bëhet sërish publike në të dyja faqet.

Hapi 5: Aplikimi për Lejen/Autorizimin Mjedisor: Pas marrjes së autorizimit nga Banka Botërore dhe konsultimit publik, por përpara publikimit të Njoftimit për Oferta, do të nënshkruhet një Marrëveshje Investimi me përfituesin e nënprojektit. VNMS-ja dhe/ose PMMS është një pjesë thelbësore e ofertimit për nënprojektin dhe dokumentacionin e kontraktimit. Në varësi të llojit të kërkuar të VNMS-së (ose nëse nuk kërkohet), përfituesi do

të paguajë tarifën për lejen/autorizimin mjedisor ndaj Ministrisë së Turizmit dhe Mjedisit/Agjencisë Kombëtare të Mjedisit, si dhe do të aplikojë për të marrë lejen mjedisore²⁷. Leja mjedisore duhet të lëshohet përpara nënshkrimit të kontratës së punimeve. . Çdo modifikim/përmirësim i kërkuar nga autoriteti lejues do të jetë përgjegjësi e Kontraktorit të Projektimit për ta reflektuar.

7.0 Kuadri dhe Përshtatjet Institucionale

7.1 Përshtatja Institucionale

Zbatimi i Projektit do të integrohet në strukturat institucionale ekzistuese. Fondi Shqiptar i Zhvillimit (FSHZH) do të vazhdojë të jetë Njësia kryesore Zbatuese e Projektit (NJZP) me përgjegjësi që përfshijnë aspektet e besueshmërisë, menaxhimit financiar (MF) të të ardhurave nga huaja dhe prokurimi i mallrave, punimeve dhe shërbimeve për projektin; pajtueshmërinë me masat e mbrojtjes sociale dhe mjedisore; dhe sigurimin e komunikimit me qytetarët dhe konsultimin, si dhe komunikimin rutinë me Bankën Botërore. Njësia e Koordinimit të Projektit (NJKP) nën Ministrinë e Infrastrukturës dhe Energjisë (MIE) do të kryejë mbikëqyrjen dhe udhëzimin e NJZP-së.

Palët e tjera të interesit me rëndësi do të jenë Ministria e Turizmit dhe Mjedisit (MTM), Ministria e Kulturës (MK) si dhe bashki të caktuara në jug të Shqipërisë. Ministria e Turizmit dhe Mjedisit do të rishikojë vlerësimin mjedisor të veprimtarive infrastrukturore që kërkojnë leje mjedisore. Ministria e Kulturës do të jetë përgjegjëse për mbështetjen e FSHZH-së gjatë shqyrtimit të koncepteve të veprimtarisë dhe miratimit të projekteve që përfshijnë restaurimin ose përmirësimin e siteve të trashëgimisë kulturore.

Bashkitë e përzgjedhura mbështetën MZHU-në për identifikimin e zonave dhe veprimtarive specifike për mbështetjen e projektit, ndër të tjera. Ato do të vazhdojnë të jenë përgjegjëse për mbajtjen e takimeve periodike për angazhimin e qytetarëve së bashku me ofrimin e informacionit për fushatat e qytetarëve, që do t'u shpjegojnë të gjitha palëve të interesit qëllimet e projektit, përfitimet dhe ecurinë e zbatimit dhe shpërndarjen dhe adresimin e komenteve nga komuniteti si dhe mekanizmin e shqyrtimit të ankesave. Bashkitë e përzgjedhura duhet që të sigurojnë dhe pjesëmarrjen e grave në të gjitha proceset e angazhimit komunitar.

7.2 Kapaciteti Zbatues i FSHZH-së

FSHZH-së do t'i duhet të përmirësojë kapacitetin e brendshëm për zbatimin dhe monitorimin e performancës së KMMS-së dhe dispozitave të tij, dhe të ndërtojë kapacitetin specialistëve të posaçëm të mbrojtjes mjedisore dhe sociale që iu janë caktuar detyra të veçanta si: (i) Koordinimi i përgatitjes së dokumenteve të procesit të vlerësimit mjedisor (due diligence) me përfituesin; (ii) Rishikimi i dokumenteve të procesit të vlerësimit mjedisor (due diligence), (iii) Përgatitja, bashkërisht me njësitë zbatuese, e programeve vjetore të punës dhe buxheteve lidhur me PMMS-të; (iv) Monitorimi i ecurisë së projektit lidhur me pajtueshmërinë me udhëzimet e KMMS-së dhe sigurimin që zbatimi i përgjithshëm i projektit të vijojë pa probleme; (v) Kryerja e mbikëqyrjes së kantierit të ndërtimit; (vi) Mbledhja dhe menaxhimi i informacionit lidhur me projektin dhe llogaritë (për shembull, monitorimi dhe raportet mjedisore dhe sociale, shqyrtimit mjedisor dhe social); dhe (vii) Organizimi dhe ofrimi i seancave trajnuese.

Njësia Zbatuese e FSHZH-së përfshin një Specialist Mjedisor, një Specialist të Angazhimit të Qytetarëve dhe një Specialist social, me të paktën 5 vite përvojë në çështjet përkatëse. Krahas kësaj, FSHZH-ja mund të punësojë ose të vërë në dispozicion stafin mbështetës dhe konsulentët që do të punojnë sipas nevojës, bazuar në nevoja të caktuara të veprimtarive të projektit.

7.3 Përshtatjet Institucionale të Marrjes së Tokës dhe Procesi i Zhvendosjes

Ministria e Zhvillimit Urban ka përgjegjësinë më të lartë për zbatimin e të gjithë komponentëve të projektit, bashkërisht me FSHZH-në. Do të krijohet një komitet i përbërë nga PPP/Autoritetet e Projektit për të qenë përgjegjës për mbikëqyrjen e zbatimit të Procedurës së Zhvendosjes. FSHZH-ja do të bashkëpunojë me të gjitha institucionet vendore për të siguruar një zbatim të suksesshëm të Procedurës së Zhvendosjes (PVZH/PVZSH). **NJQV-të (Bashkitë, Njësitë Administrative)** janë përfituesit fundorë të zbatimit të projektit. Nga institucionet kërkohet mbështetje e vazhdueshme dhe prania përgjatë gjithë ecurisë së projektit. **Zyra e Regjistrimit të Pasurive të Paluajtshme** për çdo Rreth në zonën e Projektit, nën autoritetin e Zyrës Qendrore të Regjistrimit të Pasurive të Paluajtshme, janë përgjegjëse për identifikimin dhe verifikimin e kufijve të pronave dhe pronësisë. **Zyrat e Administrimit dhe Mbrojtjes së Tokës (ish-Zyrat Kadastrale)** në Qark, do të qartësojnë certifikatat e ndarjes së tokës për tokat bujqësore, që nuk janë regjistruar dhe transferuar zyrtarisht në Zyrat e Regjistrimit të Pasurive të Paluajtshme. **Bashkitë** dhe Qarqet do të jenë përgjegjëse për koordinimin e procedurave të zbatimit dhe ekzekutimit të kompensimit.

Specifikimet në qoftë se do të ndërmerret një PVZH për projektin janë subjekt i përditësimeve të mëtejshme, nga FSHZH-ja, në përputhje me zhvillimet e veprimtarive të projektit dhe miratimet e Bankës Botërore.

7.4 Plani i Ngritjes së Kapaciteteve dhe Trajnimit

Zbatimi i PZHIUT-së kërkon njohuri të veçanta për përfituesit dhe operatorët e angazhuar në faza të ndryshme të zbatimit të projektit. Stafi i punës do të ndjekë një sërë trajnimesh. Stafi i përcaktuar do të pajiset me trajnimin, aftësitë dhe njohuritë e nevojshme që do t'iu mundësojnë të kryejnë me efikasitet rolin e personave mbrojtës. Ngritja e kapacitetit do të përfshijë workshop-e trajnuese si zbatimi i KMMS-së, raportimi KMMS/PMMS, Udhëzimet e Bankës Botërore etj.

Stafi mjedisor dhe social i FSHZH-së, si dhe konsulentët të cilët përgatitën dhe mbikëqyrin nënprojektet, do të vazhdojnë të marrin trajnim të posaçëm mjedisor dhe social nga specialistët mjedisorë dhe socialë të Bankës Botërore. Trajnimi i parë i këtij lloji u zhvillua gjatë përgatitjes së Financimit Shtesë, dhe trajnime të ngjashme do të kryhen rregullisht më tej. Trajnimet do të kryhen nga një konsulent i jashtëm me njohuri mbi kërkesat e menaxhimit të mjedisit për Shqipërinë, duke përfshirë njohuri thelbësore për politikën mbrojtëse dhe kërkesat e Bankës. Një plan i mundshëm për ngritjen e kapaciteteve dhe trajnimin për PZHIUT-në është paraqitur më poshtë.

Tabela 9. Plani i Propozuar i Ngritjes së Kapaciteteve që do të zbatohet përpara muajit dhjetor 2020

Përshkrimi i trajnimit	Moduli i trajnimit	Përgjegjësia	Pjesëmarrja	Shpeshtësia	Kostot si Shumë e vetme (EURO)
Trajnimi për Politikën e Mbrojtjes	<ul style="list-style-type: none"> - Mobilizimi/pjesëmarrja e komunitetit dhe përfshirja sociale - Mekanizmi i Shqyrtimit të 	Konsulenti i jashtëm	Stafi i FSHZH-së, Stafi i NJQV-ve, Stafi i IMK-së,	2 ditë	800

	<p>Ankesave/Llogaridhënie Sociale</p> <ul style="list-style-type: none"> - Trashëgimia Kulturore - Masat mbrojtëse sociale (Masat mbrojtëse Mjedisore të marrjes së tokës/pasurive) 		inxhinierët e çdo niveli në këto institucione, MZHU etj.		
Trajnimi mbi Zbatimin e KMMS-së	<ul style="list-style-type: none"> - Konceptet themelore të KMMS-së - Konceptet Themelore për Kuadrin e Zhvendosjes dhe Pjesëmarrjes - Dispozitat për Kuadrin e Zhvendosjes dhe Pjesëmarrjes - Profili i PPP-ve dhe identifikimi i PPP-ve të përshtatshëm - Rolet dhe përgjegjësitë - Mekanizmat e monitorimit - Identifikimi i Problemeve Mjedisore dhe Sociale - Mekanizmat e Shqyrtimit - Metodologjia për kompensimin ose transferimin e tokës dhe disbursimi përkatës - Organizimi Institucional - Kërkesat e Raportimit 	Konsulenti i jashtëm	Stafi i FSHZH-së, Stafi i NJQV-ve, Stafi i IMK-së, inxhinierët e çdo niveli në këto institucione, MZHU	3 ditë	1,200
Udhëzimi dhe Mjetet	<ul style="list-style-type: none"> - Dokumentet e udhëzimit, Listat e kontrollit, Formularët - TeR, Udhëzimet për Planifikimin Teknik 	Konsulenti i jashtëm	FSHZH, NJZP, NJKP, MIE, MTM	1	400
Komunikimi	<ul style="list-style-type: none"> - Radio, Diskutime në televizion, reklama në gazeta mbi problematikat lidhur me KMMS/KPZH 	Konsulenti i jashtëm		1 ditë	400
Trajnim përsëritës	<ul style="list-style-type: none"> - Konceptet themelore të KMMS-së - Konceptet Themelore për Kuadrin e Zhvendosjes dhe Pjesëmarrjes - Dispozitat për Kuadrin e Zhvendosjes dhe Pjesëmarrjes - Profili i PPP-ve dhe identifikimi i PPP-ve të përshtatshëm - Rolet dhe përgjegjësitë - Mekanizmat e monitorimit - Identifikimi i Problemeve Mjedisore dhe Sociale - Mekanizmat e Shqyrtimit - Metodologjia për kompensimin ose transferimin e tokës dhe disbursimi përkatës - Organizimi Institucional Kërkesat e Raportimit 	Specialisti Mjedisor Specialist social	Stafi i FSHZH-së, Stafi i NJQV-ve, Stafi i IMK-së, inxhinierët e çdo niveli në këto institucione, MZHU	Vjetor	800
	Gjithsej				3,600

8.0 Procesi i Konsultimit mbi KMMS dhe PZHIUT³⁴

8.1 Procesi i Konsultimit mbi KMMS

Politikat e Bankës Botërore kërkojnë që raportet mjedisore për projektet të jenë të disponueshme për grupet e prekura nga projekti, OJQ-të vendase dhe publikun e gjerë. Rezultatet e procesit të vlerësimit mjedisor dhe social të Projektit do të jenë në dispozicion të publikut; kështu të gjitha palët e interesit do të konsultohen për dokumentet e masave mbrojtëse të projektit të paktën një herë (për projektet e kategorisë B) gjatë procesit. Kjo është në përputhje me Politikën e Bankës Botërore mbi Aksesin në Informacion dhe Vlerësimin Mjedisor OP 4.01. Konsultimi publik kërkohet që të kryhet për dokumentet lidhur me kujdesin e duhur ndaj projektit në përgjithësi. Për sa i përket Projektit PZHIUT, KMMS, si dhe PMMS-të ose VNMS-të specifike për kantierin që do të përgatiten për çdo veprimtari (nënprojekt) gjatë zbatimit të projektit do të bëhen publike.

Minutat e takimit për konsultimin publik do të publikohen në faqen e internetit të FSHZH-së, por do të përdoren dhe media të tjera elektronike ose të shtypura për të siguruar pjesëmarrjen e gjerë të palëve të interesit, duke përfshirë gazetave vendase, adresën zyrtare të e-mail të FSHZH-së, etj. Objektivat e konsultimeve publike ishin:

- Informimi i publikut dhe palëve të interesit në lidhje me objektivat dhe zhvillimet e projektit dhe efektet e pritshme sociale dhe mjedisore.
- Mbledhja e informacionit dhe të dhënave nga publiku dhe / ose nga komunitetet që do të preken nga projekti
- Sigurimi i pjesëmarrjes së publikut dhe komuniteteve vendase në procesin dhe mbështetjen për projektin

U mbajtën takime me zyrtarët kryesorë dhe ndikuesit e opinionit për të vlerësuar nivelin e dijenisë dhe përfshirjes në projekt, shqetësimet lidhur me zbatimin e projektit, dhe për marrjen e dokumenteve të posaçme ose informacionit bazë. Minutat e Takimit të konsultimit gjenden në **Aneksin 8**. Shkurtimisht, pikat kryesore të diskutimit të takimit u fokusuan në prezantimin e draft dokumentit dhe informacionit në Anekset e KMMS-së.

8.2 Konsultimi me Popullatat e Prekura

Konsultimi është procesi gjatë së cilit mblidhet informacion për të marrë vendime që ndikojnë komunitetin. Pjesëtarët e komunitetit informohen, lidhen dhe përfshihen në shërbimet dhe veprimtaritë që lidhen me ta, dhe ndihen se kanë një rol për të luajtur. Në mënyrë që të ndodhë konsultim efikas, komunitetet duhet të informohen dhe të angazhohen. Kjo ndodh kur aksesin në informacion është i barabartë, kur ka shkëmbim informacioni të vazhdueshëm, konsultim dhe pjesëmarrje të mirë ndërmjet palëve të interesit.

Për të siguruar angazhimin efikas të qytetarëve dhe për të siguruar që interesat e personave të prekur janë plotësisht të përfshira në proces, do të kryhen një grup veprimtarish të përqendruara në angazhimin e qytetarëve. Niveli i konsultimit që do të kryhet në projekt diskutohet në vijim. Veprimtaritë e tjera përfshijnë vlerësimin e nevojave të pjesëmarrjes, workshop-e konsultimi të palëve të interesit, monitorimin pjesëmarrës dhe mekanizmin e shqyrtimit të ankesave.

³⁴ (Ky seksion do të rishikohet në mënyrë përfundimtare pas procesit të konsultimit gjatë takimit. Aneksi Nr. 10 është planifikuar të mbulojë Minutat e Takimit, që do të plotësohen pas takimit të konsultimit).

Informim: Projekti do të informojë komunitetin me informacion të balancuar dhe objektiv për t'i ndihmuar që të kuptojnë projektin PZHIUT, alternativat dhe mundësitë.

Konsultim: Njësia Zbatuese e Projektit do të marrë komente nga komuniteti lidhur me analizat, alternativat dhe vendimet. Zakonisht, këtu përfshihet zhvillimi i një qëndrimi paraprak ose të preferuar përpara bërjes publike për të marrë përshtypjet e komunitetit.

Përfshirje: Kjo mund të përfshijë komunitetin në faza të ndryshme të projektit për gjetjen e përgjigjeve të posaçme për problematikën, në vend të seancave të gjera të përgjithshme për marrjen e komenteve. Metodën mund të përfshijnë fokus grupet, workshop-et, komitetet këshillimore dhe konsultimet online.

Bashkëpunim: Bashkëpunimi komunitar mund të nxitet nëpërmjet komiteve drejtuese, tavolinave të negociimit, konsultimeve online, tryezave të rrumbullakëta të politikave, paneleve të qytetarëve, konferencave kërkimore dhe partneriteteve formale dhe joformale.

Komunikimi me personat e prekur, si dhe me pjesëtarët e tjerë të komunitetit që do të shprehin interes për projektin, do të mbahet gjatë gjithë procesit, nga hartimi i projektit, zbatimi deri në përfundim. Komuniteti do të informohet për marrëveshjet e menaxhimit të ankesave dhe të dhënat e kontakteve të personave të caktuar për të menaxhuar çështjet dhe ankesat. Gjithashtu do të jepet informacion i përditësuar që nevojitet për të siguruar informimin dhe angazhimin e publikut në veprimtaritë e projektit nëpërmjet faqes së internetit të FSHZH-së dhe medias sociale.

8.3 Mekanizmat e Shqyrtimit të Ankesave

Mekanizmi i Shqyrtimit të Ankesave (MSHA) mundëson një mekanizëm për adresimin e shqetësimeve dhe ankesave, ndërmjetësimin e konflikteve dhe shkurtimin e kohës së çështjeve ndërgjyqëse që shkaktojnë vonesë të projekteve infrastrukturore. Ky mekanizëm shërben si një mënyrë për plotësimin e kërkesave, parandalimin dhe adresimin e shqetësimeve të komunitetit, reduktimin e rreziqeve dhe asistimin e proceseve më të mëdha që krijojnë ndryshime sociale pozitive. Objektivi kryesor i MSHA-së është zbatimi dhe mbajtja e një procedure për trajtimin e shqetësimeve mjedisore dhe sociale të palëve të interesit të projektit. Kjo procedurë do të përfshijë një mekanizëm shqyrtimi të përshtatur me rreziqet e identifikuar të projektit dhe ndikimet e padëshiruara, duke u përqendruar te palët e interesit.

MSHA-ja është ngritur sipas projektit mëmë që përbëhet nga Komiteti i Shqyrtimit të Ankesave (KSHA) në NJZP-në e FSHZH-së me përfaqësues të bashkive të përzgjedhura dhe një përfaqësues të PPP-ve. KSHA-ja drejtohet nga Drejtori i Projektit në NJZP-në e FSHZH-së. Funkcioni i Mekanizmit të Shqyrtimit të Ankesave (MSHA) duhet të mbahet dhe monitorohet nga NJZP-ja e FSHZH-së gjatë zbatimit të projektit. Hapat e përgjithshëm të procesit të ankimit përbëhen nga hapat e mëposhtëm që do të përfshijnë një proces të dhënies së komenteve në mënyrë që ankuesit të marrin përgjigje brenda afateve kohore të dakordësuara:

- Regjistrimi/marrja e Ankesave.
- Përcaktimi dhe zbatimi i veprimit të shqyrtimit.
- Verifikimi i veprimit të shqyrtimit.
- Monitorimi dhe Vlerësimi; dhe
- Pakënaqësia dhe veprimi alternativ

Regjistrimi/marrja e Ankesës. NJZP-ja do të ngrejë një qendër të MSHA-së në komunitet/qtytezë si pjesë e konsultimit që do të kryhet për projektin. Qendra e MSHA-së do të jetë e aksesueshme për personat e prekur nga projekti dhe turistët dhe palët e tjera të interesit. MSHA-ja do të përcaktojë role, afate kohore, procedura dhe përgjegjësi të qarta. Ai do të ketë një mekanizëm monitorimi të integruar për të kontrolluar reagueshmërinë ndaj ankesave ose ankimeve të bëra. Format e ndryshme të marrjes së ankesave do të përshkruhen qartë bashkërisht me fazat e ndryshme që përbëjnë procesin. MSHA-ja do të punojë me Komitetin Vendor të Ankesave (KVA) për gjetjen e zgjidhjeve.

Përcaktimi dhe zbatimi i veprimit të shqyrtimit. Kur regjistrohet një ankesë/mosmarrëveshje, do të kërkohet veprimi i Komitetit të Shqyrtimit të Ankesave (KSHA), dhe do të organizohen takimet e ndërmjetësimit me palët e interesuara. Do të mbahen minutat e takimeve. KSHA-ja, fillimisht do të shqyrtojë bazën e ankesës dhe më pas do të përcaktojë veprimin e shqyrtimit gjatë konsultimit me ankuesin dhe palën përkatëse nëse nevojitet. Në të kundërt, ekipi i shqyrtimit të ankesave do t'i komunikojë ankuesit pranimin e ankesës, veprimin e propozuar të shqyrtimit dhe afatin kohor për zbatimin e veprimit.

Verifikimi i veprimit të shqyrtimit. Ekipi i shqyrtimit të ankesave do të vizitojë pronën e prekur ose do të lidhet me ankuesin për të konfirmuar zbatimin e veprimit të shqyrtimit. Nëse ankuesi është i pakënaqur me rezultatin e propozimit ose veprimit të shqyrtimit, mund të merren hapa të mëtejshëm për të zgjidhur problemin ose për të arritur një marrëveshje me mirëkuptim. Verifikimi duhet të përfundojë brenda një jave nga ekzekutimi i veprimit të shqyrtimit.

KSHA-ja do të mbajë një regjistër të ankesave të marra dhe të rezulttit të përpjekjeve për të zgjidhur ankesat dhe do ta përfshijë këtë informacion në raportin e monitorimit dhe vlerësimit. Ligji i Shpronësimit parashikon një proces apelues kundër vendimit të propozuar për kompensim. Krahas kësaj, ligjet e Planifikimit Urban dhe të Politikës së Ndërtimit lejojnë apelimet administrative kundër një vendimi për prishjen e ndërtimeve të paligjshme. Ankesat e mëtejshme mund të bëhen në gjykatat e rrethit. Zyra e Avokatit të Popullit në Tiranë merr ankesat nga qytetarët kundër veprimeve të qeverisë që prekin të drejtat e tyre. Stafi i projektit do të luajë gjithashtu një rol në zgjidhjen e ankesave. Shqipëria ka kaluar një periudhë tranzicioni në qeverinë e saj vendore, për shkak të ndryshimeve që vijnë nga Reforma Administrative-Territoriale, e cila solli ndryshime radikale në funksionimin e NJQV-ve. Duke pasur parasysh ndryshimet e pushtetit vendor dhe hapat e shpjeguar më sipër, komiteti i ankesave do të krijohet brenda bashkisë përkatëse ose çdo institucioni tjetër të zgjedhur vendor.

Sipas projektit mëmë, personat që kanë ankesa ose pyetje mbi nënprojektet nuk kishin përdorur qendrën e MSHA-së, dhe MSHA-ja zyrtare e krijuar për projektin nuk ishte vendosur në punë. Popullsia vendase zakonisht ankohet drejtpërdrejt të kontraktorit për problematikat që lidhen me ndërtimin. Stafi i FSHZH-së përgjegjës për nënprojektin, duke përfshirë dhe stafin mjedisor dhe social, zakonisht informohet për ankesat drejtpërdrejt nga ankuesi ose kontraktori, dhe mund të kryejë ndërmjetësimin midis kontraktorit dhe ankuesve nëse dhe si është e nevojshme. Për prishjen e tre kafeneve në Syrin e Kaltër, pronarët e kafeneve të prekura iu drejtuan sistemit gjyqësor në vend të MSHA-së së projektit. Regjistri i ankesës nuk ishte përgatitur për të ndjekur ankesat e paraqitura në projektin mëmë. FSHZH-ja do të përmirësojë MSHA-në për FSH-në duke krijuar një regjistër ankesash, dhe

duke caktuar një oficer ankesash që do të regjistrojë ankesat e paraqitura dhe mënyrën e zgjidhjes së tyre, nën udhëzimin e Specialistëve mjedisorë dhe socialë të Bankës Botërore.

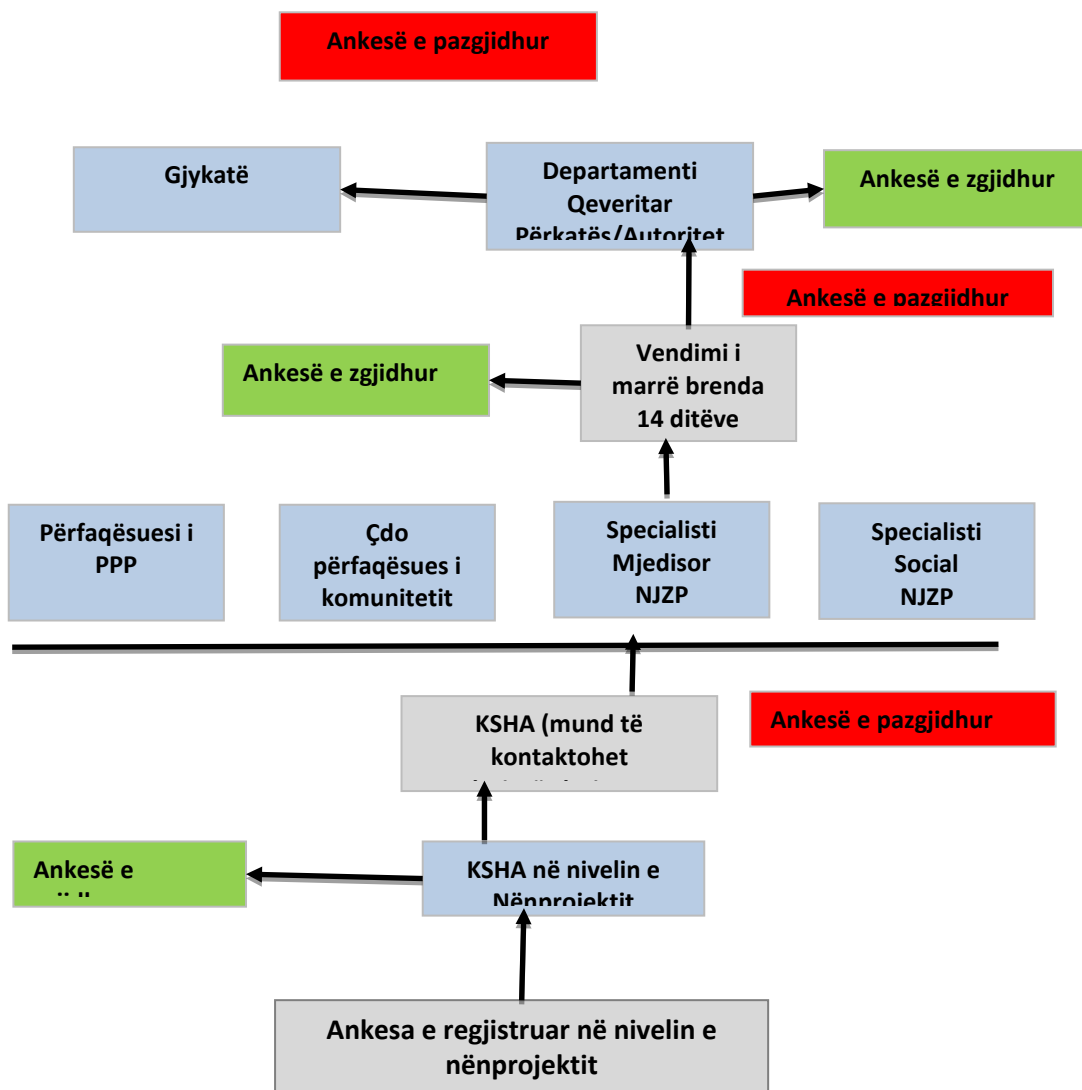

Figura 4: Grafiku i Procesit të MSHA-së

9.0 Monitorimi dhe Vlerësimi Mjedisor dhe Social

Planet e monitorimit do të zhvillohen për të ndjekur ecurinë e masave mbrojtëse në nivelin e KMMS-së dhe veprimtarisë së nënprojektit. Planet e propozuara janë paraqitur në tabelën e mëposhtme. Tabela konfirmon treguesit e verifikueshëm si dhe përgjegjësitë për veprimet e ndryshme të monitorimit. Problematikat e monitorimit në nivelin e KMMS-së përfshijnë konfirmimin e shpërndarjes së dokumentit të KMMS-së si dhe veprimtaritë e ngritjes së kapaciteteve dhe trajnimit.

Përgjegjësitë për monitorimin dhe vlerësimin janë të ndara ndërmjet FSHZH-së dhe Ministrisë së Zhvillimit Urban. FSHZH është përgjegjëse për mbajtjen e të dhënave, menaxhimin dhe monitorimin e brendshëm të MSHA-së pasi komiteti do t'i raportojë drejtpërdrejt drejtorit të FSHZH-së, ose një specialisti të caktuar. Ministria e Zhvillimit Urban është përgjegjëse për monitorimin e jashtëm dhe vlerësimin e zbatimit të projektit nëpërmjet krijimit të Njesisë së Pavarur të Monitorimit.

9.1 Monitorimi i brendshëm

- **Monitorimi Mjedisor**

Monitorimi i mjedisit fizik duhet të kryhet në faza të ndryshme të projektit për të siguruar pajtueshmëri me standardet e mjedisit fizik dhe për të shmangur dëmtime të mundshme të mjedisit fizik si rezultat i veprimtarive të projektit. Monitorimi do të identifikojë papajtueshmëritë me standardet e mjedisit dhe do të nxisë institucionet/autoritetet përgjegjëse të ndërmarrin hapat e nevojshëm për të kontrolluar/shmangur dëmtimin e mjedisit. Rezultatet e analizës duhet të krahasohen me udhëzimet dhe standardet kombëtare dhe të Bankës Botërore.

Përgjegjësia për monitorimin mjedisor në terren të veprimtarive të kontraktorit është e përfituesit (NJQV-ve) dhe FSHZH-së. NJQV-të dhe FSHZH-ja, të caktuara si përgjegjëse, do të kryejnë monitorim të rregullt mujor në terren të punimeve civile për të verifikuar zbatimin nga ana e Kontraktorit të kërkesave të përcaktuara në PMMS-të, për të identifikuar ndonjë problematikë ose rrezik mjedisor të hasur, dhe për të siguruar zbatimin e duhur të veprimeve korrigjuese të përcaktuara. Në rast të konstatimit të ndonjë papajtueshmërie me PMMS-të, FSHZH-ja do të udhëzojë kontraktorët mbi masat korrigjuese dhe do të monitorojë nga afër ecurinë e tyre të mëtejshme.

Gjithashtu, edhe bashkitë do të kryejnë monitorim për të siguruar që kushtëzimi mjedisor gjatë zbatimit do të përmbushet, bazuar në kërkesat legjislative që rrjedhin nga leja mjedisore. Ato do të duhet t'i raportojnë Ministrisë së Turizmit dhe Mjedisit/Agjencisë Kombëtare të Mjedisit siç përcaktohet në leje, gjithashtu dhe FSHZH-së.

Ekipe të Bankës Botërore do të mbikëqyrin zbatimin e masave mbrojtëse mjedisore dhe sociale për projektin në përgjithësi dhe për secilin nënprojekt. Ato do të kryejnë misione periodike të monitorimit si dhe vizita të posaçme në terren sipas nevojës. Ekipe të Bankës Botërore do të miratojnë Planin e Menaxhimit Mjedisor dhe Social (PMMS) dhe do të ndjekin zbatimin e tij sipas KMMS-së.

Roli i Ministrisë së Turizmit dhe Mjedisit si autoriteti kombëtar partner në këtë projekt lidhur me problematikat mjedisore do të jetë monitorimi i zbatimit të lejes mjedisore për secilin nënprojekt kurdo të jetë e nevojshme. Në rastet kur projekti ndodhet në një zonë të mbrojtur, Ministria e Turizmit dhe Mjedisit do të monitorojë zbatimin e punimeve për mirëmbajtjen pas përfundimit.

- **Monitorimi Social**

FSHZH do të jetë e ngarkuar me detyrën e monitorimit dhe vlerësimit të PPP-ve, dhe procedurave që lidhen me nevojat dhe ankesat e tyre. Siç u përmend më lart, FSHZH-ja do të jetë përgjegjësjë përfundimtare për dy procedura:

- Monitorimin e Komitetit të Ankesave
- Monitorimin e përgjithshëm të brendshëm të PVZH dhe PVZSH.

Procedurat e monitorimit të brendshëm lidhen me:

- Takimet e konsultimit publik.
- Censurin, inventarët e pasurive, vlerësimet dhe studimet socio-ekonomikë të përfunduara.
- Ankesat e paraqitura dhe statusi i tyre.
- Pagesat e disbursuara të kompensimit; dhe
- Raportet e paraqitur të monitorimit.

Veprimet e Monitorimit të Brendshëm nuk janë të kufizuara dhe ato mund të përfshijnë pjesëmarrjen në procese etj. Raportet e monitorimit të brendshëm do të përgatiten dhe do të paraqiten pranë përfaqësuesit të FSHZH-së dhe do të ndahen me specialistë dhe partnerë të tjerë.

9.2 Monitorimi dhe Vlerësimi i Jashtëm

Do të caktohet një Konsulent i Pavarur Monitorimi (KPM) për të monitoruar procesin e shpronësimit dhe kompensimit, si dhe zbatimin e kërkesave për të verifikuar nëse kompensimi, zhvendosja dhe rehabilitimi do të zbatohen në përputhje me PVZH-në e dakordësuar. Gjithashtu, KPM do të përfshihet në procedurat e ankimimit për t'u siguruar që shqetësimet e ngritura nga PPP-të do të adresohen. Konkretisht, KPM do të kryejë veprimet si më poshtë:

- Rishikimin e rezultateve të monitorimit të brendshëm të PVZH-së dhe shqyrtimin e pajtueshmërisë së përgjithshme.
- Kontrollin e rastësishëm në terren për të verifikuar pagesën e kompensimit dhe kohën e pagesës.
- Intervista me kampione rastësore nga njerëzit e prekur nga projekti në zona të ndryshme për të vlerësuar dijeninë e tyre dhe shqetësimet lidhur me procesin e shpronësimit dhe të drejtat e tyre pronësore.
- Kontrollin e llojeve të ankesave të bëra dhe funksionimin efektiv të mekanizmit të shqyrtimit të ankesave duke pyetur personat e prekur dhe duke rishikuar ankesat dhe ecurinë e procesit.
- Vlerësimin e efikasitetit të përgjithshëm të shpronësimit dhe nxjerrjes së mësimave për t'u përdorur si orientim në të ardhmen.
- Përcaktimin e përshtatshmërisë së përgjithshme të të drejtave për të arritur objektivat.

Monitorimi i ecurisë dhe i performancës së PVZH/PVZHSH do të mbulojë të gjitha fazat duke filluar nga përgatitja, zbatimi, deri në përfundim. Duke përdorur informacionin e hartuar me anë të monitorimit të PVZH-së, MZHU në bashkëpunim me FSHZH-në do të jetë në gjendje të vërë në dukje ndryshimet që mund të ketë ndodhur para dhe pas shpronësimit.

Tabela 10: Monitorimi Mjedisor dhe Social

Ndikimi negativ i identifikuar	Masa zbutëse e propozuar	Treguesi i performancës	Përgjegjësia për monitorimin	Mjetet e monitorimit	Shpeshësia e rekomanduar e monitorimit
Cilësia e ajrit, zhurma dhe dridhjet	<ul style="list-style-type: none"> Oraret e punës dhe programi i ndërtimit do të koordinohen në mënyrë racionale për të gjitha shoqëritë e ndryshme të ndërtimit dhe inxhinierisë që do të jenë në kantonier. Zyrat dhe komunitetet fqinje do të informohen paraprakisht për të gjitha shembjet/veprimtaritë ndërtimore. Firmat e ndërtimit dhe inxhinierike do të përzgjidhen për projektin në bazë të aftësisë së tyre për ndjekur praktika të pranueshme inxhinierike dhe disponueshmërisë së pajisjeve të përshtatshme për të siguruar nivele të ulëta zhurme dhe emetimesh që ndikojnë cilësinë e ajrit. Ngarkimi dhe transporti i mbeturinave të shembjes do të kryhet gjatë orëve të ditës dhe do të shmanget përdorimi i pajisjeve relativisht të zhurmshme gjatë natës; Grumbujt e mbeturinave do të mbulojnë për të parandaluar shpërhapjen e pluhurit në ajër; Përzjerja e çimentos në kantonier, gurëve ranorë dhe materialeve të tjera ndërtimore do të kryhet në hapësira të kufizuara dhe këto materiale do të ruhen në një zonë të mbyllur ose do të mbulojnë fort; Do të përcaktohet limiti i shpejtësisë për mjetet e ndërtimit dhe transportit si brenda dhe jashtë kantonierit të projektit për të shmangur shpërhapjen e pluhurit; dhe Do të vendoset një depozitë uji në kantonier për të lagur ose spërkatur vazhdimisht me ujë hapësirat me qëllim reduktimin e pluhurit nga punimet tokësore. Do të vendosen shenja të përshtatshme rrugore në rrugët e pashtruara për të kufizuar shpejtësinë e mjeteve Do të vendosen ngadalësues shpejtësie të projektuar dhe ndërtuar siç duhet në rrugët e kalimit 	<p>Përgatitje e programit të veprimtarive ndërtimore në kantonier</p> <p>Informimi i zyrave dhe komuniteteve fqinje</p> <p>Përzgjedhja e firmave në bazë të kriterëve të përcaktuara qartë</p> <p>Ngarkimi dhe transportimi i mbeturinave gjatë ditës</p> <p>Mbulimi i grumbullit të mbeturinave</p> <p>Hapësira të kufizuara për përzjerjen e çimentos</p> <p>Informimi i shoferëve të projektit për limitet e aplikueshëm të shpejtësisë</p> <p>Spërkatje e shpeshë me ujë për reduktimin e pluhurit Shenja rrugore në rrugët e pashtruara Ngadalësues shpejtësie</p>	NJZP, NJQV, Inxhinieri Mbikëqyrës	Raportimi	Fillimi i ndërtimit çdo muaj gjatë ndërtimit
Burimet Ujore dhe Ndotja	<ul style="list-style-type: none"> Punimet nuk duhet të ekzekutohen në kushte atmosferike agresive si reshjet ose stuhitë. Në asnjë seksion të trupave ujorë nuk duhet të hidhen mbetje të ngurta, karburante ose naftë. Ndërtimi duhet të kryhet në faza për të minimizuar ndikimet dhe ekspozimin e dherave. Materialet e gërmuara dhe lymi, që nuk mund të përdoren, do të hidhen në zonat e përshtatshme sipas Planit të Menaxhimit të Mbetjeve të përgatitur nga Kontraktori dhe të miratuar nga autoriteti përkatës. Në zona të pjerrëta do të ngrihen barrierat të përkohshme sedimenti për të parandaluar depërtimin e lymit në rrjedhat ujore. Mirëmbajtja, mbushja me karburant dhe pastrimi i mjeteve dhe pajisjeve do të kryhet në punishte jashtë kantonierit duke zbatuar masa të përshtatshme për parandalimin e rrjedhjeve. Do të ngrihen objekte të mbljedhjes dhe menaxhimit të mbetjeve për komunitetin, turistët dhe Qendrat e Zgjidhjeve për NVM-të me qëllim minimizimin e mbetjeve dhe ndotjes së ujërave 	<p>Moskryerje e punimeve gjatë motit të papërshtatshëm</p> <p>Nuk duhet të hidhen mbetje në trupat ujorë</p> <p>Kryerje e punimeve të ndërtimit në faza Hedhje e materialeve të papërdorshme në zonat e posaçme sipas</p> <p>Planit të Menaxhimit të Mbetjeve</p> <p>Ndërtimi i barrierave të përkohshme në zona të përshtatshme</p> <p>Punishte jashtë kantonierit për mirëmbajtjen e mjeteve</p> <p>Sigurimi i objekteve për mbljedhjen dhe trajtimin e mbetjeve</p>	NJZP, NJQV, Inxhinieri Mbikëqyrës	Inspektim në terren	Ditor Ditor Mujor Ditor Javor Tremujor
Ndërhyrjet Pamore	<ul style="list-style-type: none"> Do të informohet publiku mbi projektin nëpërmjet shenjave dhe tabelave të posaçme përpara aksesimit të kantonierëve nga ana e Kontraktorit; Veprimtaritë ndërtimore do të kryhen në seksione me qëllim reduktimin e ndikimeve të ndryshimit dhe ndërhyrjeve pamore për publikun e përgjithshëm. Kantonieret e ndërtimit do të jenë të veçuara nga publiku. Në kantonieret e ndërtimit do të ndiqen masat e mirëmbajtjes së duhur, si pastrimi. Do të sigurohet një kantonier i pranueshëm pas ndërtimit sipas dispozitave të kontratës. Objektet do të projektohen dhe ndërtohen për t'u përshtatur me mjedisin ekzistues. 	<p>Sinjalistika dhe tabela</p> <p>Ndarja e përshtatshme e ndërtimit</p> <p>Vende të mbyllura Kantonieret e ndërtimit të rregullta</p> <p>Zonë e pranueshme pas ndërtimit</p> <p>Përshtatja e objekteve me mjedisin ekzistues</p>	NJZP, NJQV, Inxhinieri Mbikëqyrës	Inspektim në terren	Parandërtimor Javor
Problematikat e marrjes së tokës, zhvendosjes dhe kompensimit.	<ul style="list-style-type: none"> Duhet të shmangët shpërngulja ose zhvendosja sa më shumë të jetë e mundur nëpërmjet hulumtimit të vendndodhjeve alternative, rigjurmëzimit dhe opsioneve të tjera të realizueshme të projektit. Kur shpërngulja ose zhvendosja është e pashmangshme, duhet të kryhet konsultimi me pronarët/përdoruesit/komunitetet e pronës në fjalë dhe të merret miratimi i tyre në fazën e hershme të procesit të zhvillimit të projektit. Duhet të krijohet një plan veprimi për zhvendosjen për të orientuar kompensimin e ndikimeve Duhet të lejohen personat e prekur që të rikuperojnë pronat e tyre (duke përfshirë të mbjellat) përpara mobilizimit të kantonierit për fillimin e punës Duhet të sigurohet pagesë kompensimi e drejtë dhe e duhur për të gjithë personat e prekur përpara nisjes së veprimtarive të ndërtimit në përputhje me dispozitat e KPZH-së. Duhet të merren lejet zhvillimit të kërkuara nga autoritetet përkatëse përpara fillimit të punës Do të ngrihet dhe zbatohet një mekanizëm zyrtar për shqyrtimin e ankesave 	<p>Shpërngulje/zhvendosje minimale</p> <p>Konsultime të hershme sipas planit të angazhimit të projektit</p> <p>Kompensim në përputhje me PVZH</p> <p>Rikuperim i pronave të personave të prekur</p> <p>Kompensimi i drejtë dhe i duhur i personave të prekur</p> <p>Marrja e lejeve</p> <p>Ngritja e mekanizmit të shqyrtimit të ankesave</p>	NJZP, KPM, BB	Raportet	Faza e Projektimit Parandërtimor
Problematikat e	<ul style="list-style-type: none"> Duhet të sigurohet pagesa e kompensimeve të 	Pagesa e kompensimeve	NJZP, KPM, BB	Raportet/intervista	Dy herë në vit

jetesës	<ul style="list-style-type: none"> përshtatshme ndaj PPP-ve sipas KPZH-së; Komuniteteve vendase do t'iu jepen mundësi punësimi dhe të tjera sa më shumë të jetë e mundur. Duhet të kryhen trajnime të shpeshta gjatë punës mbi kurset e mikpritjes për punonjësit e turizmit me qëllim rritjen e vizitave turistike dhe biznesit Stafi do të trajnohet për t'iu bërë trajnues mbrojtës për përfituesit 	<p>Punësimi i pjesëtarëve të komunitetit vendas</p> <p>Punonjës të trajnuar</p> <p>Staf i trajnuar</p>			
Shëndeti dhe siguria e komunitetit	<p>Faza e ndërtimit</p> <ul style="list-style-type: none"> Punimet në kanalet e ekspozuara dhe materialet nga toka, në masën maksimale të mundshme, do të përfundojnë përpara gërmimeve të reja dhe hapjes së kanaleve të rinj. Zonat e punimeve do të kufizohen në mënyrën e duhur me qëllim shmangien e shkelësve kureshtarë, veçanërisht fëmijëve. Përreth zonave të punimeve do të vendosen shenja paralajmëruese për të shkurajuar shkelësit. Kontraktorët do të garantojnë sigurinë e duhur në kantieret e ndërtimit për të shmangur vjedhjen ose shkatërrimin e pronës. Do të sigurohet shikueshmëri gjatë natës nëpërmjet ndriçimit të përshtatshëm. Punëtorët e ndërtimit do të edukohen lidhur me çështjet e shëndetit personal dhe komunitar. Do të sigurohet mbrojtje, si për shembull me anë të rezervativëve, kundër sëmundjeve seksualisht të transmetueshme dhe veçanërisht për dhunën seksuale ndaj grave dhe të miturve në komunitet Kontraktori do të mundësojë procedura për identifikimin dhe raportimin e dhunës me bazë gjinore të ushtruar nga punëtorët dhe mekanizma për trajtimin e autorëve dhe të mbijetuarve si pjesë e planit të veprimit për DHBGJ-në. Pas përfundimit të punimeve, të gjitha instalimet e përkohshme do të hiqen, të gjithë impiantet dhe pajisjet do të largohen, mbetjet dhe materialet e tepërta dhe mbeturinat do të hiqen nga kontraktori, dhe kantieri do të lihet i pastër dhe i rregullt Buldozeri, ekskavatori hidraulik, pompat, gjeneratori, mjetet dhe pajisjet e makineritë e tjera të përdorura për projektin do të shpërngulen në kantieret e reja ose të tjera të projektit në vend që menaxhohen nga Kontraktori. Duhet të nxiten drejtuesit e komunitetit që të krijojnë komitete vëzhgimi për të përmirësuar sigurinë Do të krijohen procedura për shmangien/zbutjen e rasteve të dhunës seksuale ndaj grave dhe të miturve si dhe procedura për mbështetjen e të mbijetuarve 	<p>Mbyllje e kanaleve në kohën e duhur</p> <p>Kufizim i përshtatshëm i zonave të punës</p> <p>Vendosje e shenjave paralajmëruese Ofrim i sigurisë</p> <p>Ndriçim i përshtatshëm gjatë natës</p> <p>Edukimi i punëtorëve mbi çështjet shëndetësore</p> <p>Disponueshmëri e procedurave për identifikimin dhe raportimin e DHBGJ-së</p> <p>Çmontim dhe heqje e instalimeve të përkohshme pas ndërtimit</p> <p>Shpërngulje e pajisjeve pas ndërtimit</p> <p>Krijimi i komiteeve vëzhguese</p> <p>Zbatim i procedurave për shmangien e dhunës seksuale</p>	<p>NJZP, NJQV, Inxhinieri Mbikëqyrës</p>	<p>Inspektim në terren/Raportim</p>	<p>Mujor</p>
Menaxhimi i Trafikut	<ul style="list-style-type: none"> Kontraktori do të paraqesë plane të menaxhimit të trafikut që do të miratohen nga autoritetet përkatëse dhe klienti, nëse është e nevojshme Duhet të kryhen përshtatje alternative të posaçme për minimizimin e ndikimit të shoferët dhe këmbësorët në zonat turistike ekzistuese Punimet do të kryhen në kohën e duhur për të minimizuar shqetësimin e shoferëve dhe këmbësorëve Do të vendosen shenja të përshtatshme rrugore në rrugët e kalimit për të kufizuar shpejtësinë e mjeteve Do të ndërtohen ngadalësues shpejtësie të projektuar siç duhet në rrugët e kalimit 	<p>Miratim i planeve të menaxhimit të trafikut</p> <p>Përshtatje alternative të transportit</p> <p>Përfundim i punimeve në kohën e duhur</p> <p>Shenja rrugore me limit shpejtësie Ngadalësues shpejtësie</p>	<p>NJZP, NJQV, Inxhinieri Mbikëqyrës</p>	<p>Vizual/Raportim</p>	<p>Parandërtimor</p> <p>Tremujor</p>
Dhuna me Bazë Gjinore (Shfrytëzimi dhe Abuzimi Seksual dhe Ngacmimi Seksual)	<ul style="list-style-type: none"> Stafi duhet të trajnohet rregullisht mbi Mikpritjen dhe mbrojtjen kundër dhunës, veçanërisht gratë/vajzat Për shkak të natyrës delikate të rasteve të abuzimit seksual dhe nevojës për të respektuar privatësinë dhe dëshirat e të mbijetuarve, teknikat e shqyrtimit duhet të merren në konsideratë ndryshe nga metodat e përgjithshme të MSHA-së. NJZP-ja mund të punësojë një specialist për DHBGJ-në për të kryer vlerësimin e rrezikut të DHBGJ-së me qëllim përcaktimin e nivelit të vëmendjes dhe opsioneve dhe teknikat e zbutjes që nevojiten në secilin zonë të projektit nëpërmjet hartimit të një Plani Veprimi për DHBGJ-në. Plani i Veprimit për DHBGJ-në do të përfshijë hartëzimin e ofruesve të shërbimeve, krijimin e rrugëve të qarta të referimit për reagimin ndaj DHBGJ-së, planeve të sensibilizimit dhe mbulimit për DHBGJ-në, dhe kodit të sjelljes për punonjësit e projektit etj. Kontraktori do të zbatojë Planin e Veprimit për DHBGJ-në me mbështetjen e specialistit për DHBGJ ose një ofruesi shërbimesh të identifikuar. Nëse është e nevojshme, në çdo komunitet të projektit do të vendoset staf i trajnuar në terren që do të ketë për detyrë identifikimin dhe raportimin e të gjitha rasteve të autoritetet e posaçme 	<p>Staf i trajnuar për mikpritjen Mekanizëm i ndryshëm</p> <p>shqyrtimi për rastet e DHBGJ-së</p> <p>Punësim i specialistit për DHBGJ</p> <p>Plani i zbatuar i veprimit</p> <p>Staf i trajnuar në terren në komunitetet e projektit</p>	<p>NJZP, BB, NJQV, Inxhinieri Mbikëqyrës</p>	<p>Raportet/ Intervistat</p>	<p>Tremujor</p>
Shëndeti dhe siguria në vendin e punës	<ul style="list-style-type: none"> Të gjithë punëtorët duhet të udhëzohen/orientohen në mënyrën e duhur mbi sigurinë. Kontraktorët do të kenë Politika dhe Procedura për Shëndetin dhe Sigurinë me qëllim orientimin e veprimtarive të ndërtimit. Pajisjeve dhe makinerive do t'iu kryhen shërbimet rregullisht për të siguruar që janë në gjendje të mirë pune. Duhet të siguroni që në kantier të ketë kuti të ndihmës së parë dhe një person të trajnuar për dhënien e ndihmës së parë. Duhet të mundësohen dhe të zbatohet përdorimi i pajisjeve mbrojtëse personale (PMP) të përshtatshme si çizmet mbrojtëse, xhaketat reflektuese, kaskat, dorezat e duarve, tapat e veshëve, maskat mbi hundë etj. 	<p>Trajnim i punonjësve mbi sigurinë Krijimi i politikave të shëndetit dhe sigurisë</p> <p>Pajisjet në gjendje të mirë pune</p> <p>Kuti të ndihmës së parë në kantier Sigurim dhe përdorim i PMP-ve</p> <p>Dëshmi kompetencë të operatorëve</p>	<p>NJZP, NJQV, Inxhinieri Mbikëqyrës</p>	<p>Raportet</p>	<p>Javore / Tremujore</p>

	<ul style="list-style-type: none"> Do të kërkohet dëshmi kompetence për të gjithë operatorët e pajisjeve/makinerve dhe kjo do të vërtetohet nëpërmjet shqyrtimit të licensave ose dokumenteve të vlefshme të drejtuesve ose operatorëve. Do të zbatohen të gjitha rregullat dhe rregulloret e kantierit. Do të vendosen sanksione në rastet e mosrespektimit të procedurave të sigurisë. Takimet në kantier duhet të rrisin ndërgjegjësimin mbi Shëndetin dhe Sigurinë në Punë. Punëtorët e ndërtimit do të edukohen lidhur me çështjet e shëndetit personal dhe publik. Duhet të ofrohet mbrojtje, për shembull prezervativë, kundër sëmundjeve seksualisht të transmetueshme dhe pasojave të abuzimit (veçanërisht atij seksual) ndaj pjesëtarëve të komunitetit priës 	<p>Zbatimi i rregullave</p> <p>Aplikim sanksionesh sipas rastit</p> <p>Dijeni mbi SHSP Edukimi i punëtorëve mbi çështjet shëndetësore</p>			
Trashëgimia Kulture	<ul style="list-style-type: none"> Duhet të identifikohet në mënyrën e duhur dhe të konsultohet autoriteti i zakonshëm përgjegjës për ruajtjen e faltoreve vendase dhe vendeve të trashëgimisë Duhet të dakordësohen ritet e nevojshme kulturore me komunitetin dhe të kryhen përpara aksesit në kantier dhe në periudha kohore të paracaktuara 	<p>Njohja e autoritetit të zakonshëm</p> <p>Kryerja e riteve</p>	NJZP	Raportet	Parandërtimore

Referencat

1. Albania Development Fund: Project for Rehabilitation of Regional and Local Roads [Fondi Shqiptar i Zhvillimit: Projekti për Rehabilitimin e Rrugëve Rajonale dhe Vendore], Shqipëri. KMMS. Dhjetor 2017
2. Albania Environmental Services Project: Environmental Assessment Report [Projekti i Shërbimeve Mjedisore në Shqipëri: Raport i Vlerësimit Mjedisor] 2013
3. Haki Kola & Enkeleda Pjetri Albania Country Report: FAO Forest and Climate Change in Eastern Europe and Central Asia [Raporti për Shqipërinë: OUB Pyjet dhe Ndryshimet Klimatike në Evropën Lindore dhe Azinë Qendrore], 2010.
4. VNMS paraprake për “Rigjallërimin e Shëtitores “Naim Frashëri”, Sarandë 2016
5. PMMS për rehabilitimin e shkallareve të Sarandës, Sarandë, korrik 2016
6. VNMS i Trans Adriatic Pipeline Shqipëri, Aneksi 5 - Baza referuese dhe Metodologjia e Vlerësimit të Ndikimit
7. Banka Botërore: Financimi Shtesë për Projektin për Integrimin Urban dhe Zhvillimin e Turizmit Raporti Nr: PAD3782. Korrik 2020

Anekset:

Aneksi 1: Lista e kontrollit të shqyrtimit për Problematikat e Mbrojtjes Mjedisore dhe Sociale

Informacioni i Projektit dhe Detajet e personit të kontaktit	Vendndodhja		
Emri i shqyrtuesit kryesues		Data e shqyrtimit	
Emri i rishikuesit kryesues		Data e rishikimit	

Detajet e nënprojektit: Vendosni hartën e vendndodhjes (koordinatat e gjatësisë - gjerësisë (në GPS) nëse disponohen):	
Lloji i veprimtarisë: Çfarë do të kryhet, kush do ta kryejë, cilat janë objektivat dhe rezultatet	
Kostot e përlogaritura:	
Data e propozuar e Fillimit të Punimeve:	
Data e parashikuar e Përfundimit të Punimeve:	
Skicat teknike/specifikimet e rishikuara:	Po/Jo

Të dhënat fizike	
Sipërfaqja e kantierit të nënprojektit në ha	
Zgjerim ose ndryshime në përdorimin e tokës ekzistuese	
A ka pronë ekzistuese?	
Planet për ndërtimin, lëvizjen e dherave, ndryshimet në mbulimin e tokës	

Informacioni Mjedisor Paraprak	Po/Jo	Nuk ka informacion	Detaje/Shënime
A përfshin ndërtim të ri dhe zgjerim të veprimtarisë veprimtaria e propozuar?			
A përfshin veprimtaritë e rehabilitimit veprimtaria e propozuar?			
A është veprimtaria e propozuar e përfshirë në Aneksin I të Ligjit për Vlerësimin e Ndikimit Mjedisor (lista e Projekteve për të			

cilat kërkohet VNM e plotë)?			
A kërkon veprimtaria e propozuar lloje të tjera VM-je sipas legjislacionit kombëtar?			
A do të përdorë projekti burime natyrore si toka, ujërat, materialet ose energjia, veçanërisht burime që janë të paripërtëritshme ose në sasi të kufizuar?			
A do të kryhen veprimtaritë e projektit në sitet e trashëgimisë arkeologjike ose kulturore apo mund t'i ndikojë ato?			
A krijon pluhur, ndotës ose lëndë të rrezikshme, toksike ose të dëmshme në ajër veprimtaria e projektit?			
A do të jetë burim zhurme dhe dridhesh projekti?			
A do prodhojë projekti sasi të konsiderueshme mbetjesh (të rrezikshme, të parrezikshme, inerte)?			
A do të gjenerojë projekti shkarkime të shtuara të ujërave të ndotura?			
A ka ndonjë veprimtari që do të shkaktojë ndryshime fizike të trupave ujqorë?			
A ka gjasa për ndryshime fizike të terrenit, ndotjes së tokës, ngarkesave të sedimentit, erozionit etj.?			
A ka ndonjë zonë në ose përreth vendndodhjes që përdoret nga specie të mbrojtura, me rëndësi ose delikate të faunës ose florës, për shembull për shumim, fole, ushqyerje, pushim, dimërim, migrim, që mund të ndikohen nga Projekti?			
A do të jetë Projekti në ose pranë disa zonave të ndjeshme ose të mbrojtura?			
A ka ndonjë zonë ose veçori me vlerë të lartë peizazhi ose pamore në ose përreth vendndodhjes që mund të ndikohet nga Projekti?			
A do të ndikojë ky Projekt ndonjë habitat kritik (pyll, ligatinë, moçalishte, ekosisteme ujore)?			

Informacioni Paraprak Social dhe për Tokën	Po/Jo	Nuk dihet	Detaje/Shënime
A do përfshijë ndërtime të reja fizike ndërhyrja?			
A përfshin ndërhyrja përmirësimin ose rehabilitimin e objekteve fizike ekzistuese?			

A ka gjasa që ndërhyrja të shkaktojë ndonjë dëmtim të përhershëm ose humbje të strehimit, pasurive të tjera, përdorimit të burimeve, duke përfshirë ato që mund			
A është vendi i përzgjedhur për këtë punë pa barrë dhe a ka nën zotërim tokë qeveritare/komunitare? A ka pasur përdorim të mëparshëm të tokave nga subjektet private duke përfshirë tokat publike/shtetërore? Nëse po, ju lutemi t'i nërshkruani ato			
A kërkon kjo ndërhyrje e projektit përvetësim të tokës private?			
Nëse vendi është në pronësi private, a mund të blihet kjo tokë nëpërmjet një zhvendosjeje të negociuar?			
Nëse ngastra e tokës duhet të merret, a janë madhësia aktuale e ngastrës dhe statusi i pronësisë të njohur?			
A do të humbasin pronarët e prekur të tokës më shumë se 20% të sipërfaqes së tokës së tyre / strukturës, për shkak të dhurimit?			
A ka njerëz pa titull pronësie që jetojnë/bëjnë biznes/kanë nën pronësi pasuri jo tokë (për shembull ndërtesa, gardhe etj.) në vendet e propozuara të projektit që do të përdoren për punime civile? A ka gjasa për ndikime të përkohshme?			
A duhet që persona të largohen nga toka, ose të mbyllin veprimtaritë e biznesit, tregtare/jetesës në mënyrë të përhershme ose të përkohshme (gjatë ndërtimeve)?			
A do të ketë humbje / dëmtim të tokave bujqësore, të mbjellave në rritje, pemëve?			
A do të ketë humbje të të ardhurave dhe kushteve jetesës?			
A ka ndodhur ndonjë përvetësim i mëparshëm i tokës dhe a është përvetësuar toka e identifikuar?			

Nëse iu përgjigjët me “Po” ndonjëherë nga pyetjet e mësipërme, ju lutemi t'i referoheni Kuadrit të Politikës për Zhvendosje të Projektit lidhur me masat zbutëse, dhe të njoftoni menjëherë ekipin e detyrave të Bankës.

Aneksi 2. Termat e Referencës për KMMS

Projekt

Republika e Shqipërisë
Projekti për Zhvillimin e Integruar Urban dhe Turizmin (PZHIUT)
(P155875)

Termat e Referencës për Kuadrin e Menaxhimit

Mjedisor dhe Social (TeR)

Konteksti

Qeveria e Shqipërisë (QSH) është duke zbatuar një program reformues ambicioz me qëllim përshpejtimin e rritjes ekonomike, krijimin e vendeve të punës, forcimin e besimit tek qeverisja dhe përparim në procesin e integrimit Evropian. Pjesë e kësaj përpjekje e QSH-së është avancimi drejt një përjasje për zhvillimin rajonal. Projekt Ligji për Zhvillimin Rajonal është në fazën e fundit të miratimit dhe ka për qëllim të krijojë katër Hapësira për Zhvillimin Rajonal (HZHR) dhe Agjenci të Posaçme për Zhvillimin e Rajoneve. Kjo reformë ka për qëllim të arrijë (i) efekte të dukshme përmes një përjasje të integruar dhe harmonizimit të programeve në një territor të caktuar, (ii) forcimin e kohezionit për zhvillimin e territorit përmes zbatimit të strategjive të zhvillimit rajonal dhe në një afat të mesëm (iii) krijimin e kapaciteteve për përfitimin dhe përdorimin e Fondeve Strukturore të BE dhe financime të tjera. Kjo reformë është në hapat e para së bashku me proceset e tjera që nevojiten për zhvillim në nivel rajonal.

Qeveria e Shqipërisë gjatë viteve të mëparshme nëpërmjet Ministrisë së Zhvillimit Urban (MZHU) ka zhvilluar instrumente strategjike me rëndësi për zhvillimin e territorit në nivel kombëtar duke përfshirë Jugun e Shqipërisë. MZHU sapo ka përfunduar përgatitjen e Strategjisë Kombëtare për Zhvillimin e Territorit (SKZHT) dhe Strategjinë për Menaxhimin e Bregdetit (SMB). Këto dokumente strategjike (SKZHT, SMB) demonstrojnë një vizion të shëndetshëm dhe një drejtim strategjik për zhvillimin e vendit për 15 vitet në vazhdim (2015-2030).

Në kontekstin e reformës territoriale dhe me rritjen e konkurrueshmërisë për fonde, në hapësirat e reja fiskale, QSH-ja ka vendosur që Banka Botërore të fokusohet dhe të mbështesë Jugun e Shqipërisë në kuadër të Projekti për Zhvillimin e Integruar Urban dhe Turizmin (PZHIUT). Ky rajon është konsideruar prioritet për shkak të pasurive natyrore dhe vlerave kulturore, presionit të zhvillimit i cili mund të ndikojë negativisht territorin në qoftë se planifikimi i qëndrueshëm urban nuk merr në konsideratë aspektet sociale dhe mjedisore. Projekt propozimi është parë si një mundësi për të demonstruar vlerën e një përjasje të integruar në nivel rajonal, veçanërisht me synimin e nxitjes së potencialit të kapitalit të sektorit privat. PZHIUT-ja pritet të luajë një rol të rëndësishëm dhe demonstrojë një përjasje të integruar inovative për zhvillimin rajonal në harmoni me SKZHT-në e re dhe SMB-në.

1. Informacione paraprake mbi Projektin

Objektivat e Projektit

Projekti i propozuar PZHIUT -së do të jetë një katalizator për zhvillimin rajonal në jug të Shqipërisë, duke nxitur përfitimin e fondeve nga partnerët e tjerë të zhvillimit dhe Fondi i Zhvillimit Rajonal. Projekti do të mbështesë vizionin e Qeverisë Shqiptare për të promovuar zhvillimin rajonal duke përmirësuar infrastrukturën urbane, rritjen e vlerave kulturore dhe forcimin e kapaciteteve institucionale për të mbështetur zhvillimin ekonomik vendor në zonat e përzgjedhura në jug të Shqipërisë. Projekti do të ofrojë një model për replikim në rajone të tjera për të përdorur një qasje të integruar për të nxitur ndihmat dhe sektorët konkurrues për një rritje të qëndrueshme ekonomike. Duke pasur parasysh se SKZHT-ja dhe SMB-ja kanë identifikuar turizmin dhe kulturën (turizmit i bazuar në kulturë) si një nga drejtimet kryesore të zhvillimit ekonomik në jug të Shqipërisë, projekti pritet të financojë aktivitetet që kanë për qëllim promovimin e zhvillimit të një ekonomie vendore të qëndrueshme, konkurruese dhe të larmishme duke vënë në dukje potencialin e njohur të sektorit të turizmit.

Komponentët e Projektit

Komponenti 1. Përmirësimi urban dhe përmirësimi i infrastrukturës (50 milion \$ amerikan). Ky komponent do të financojë hartimin dhe zbatimin e përmirësimit urban dhe përmirësimin e infrastrukturës komunale në qendrat e specializuara urbane të zgjedhura primare dhe zonave për rreth tyre. Ky komponent është i ndarë në dy nënkomponentë plotësues: Nënkomponenti 1A, i cili do të përqendrohet në qendrat e zgjedhura parësore dhe të specializuara me përmirësime urbane dhe investime për përmirësimin e infrastrukturës; dhe Nënkomponenti 2A, i cili do të përqendrohet në shtimin e pasurive të trashëgimisë kulturore dhe vendeve turistike përgjatë korridoreve që lidhin qendrat parësore dhe të specializuara. Investimet për përmirësimin urban dhe përmirësimin e infrastrukturës (Nënkomponenti 1A) pritet të përfshijnë përmirësimin e hapësirave publike (p.sh. parqet), rrjetet e rrugëve dhe infrastrukturën përkatëse (d.m.th. trotualet, dritat e rrugëve), rehabilitimin e infrastrukturës komunale bazë (p.sh. rrjetet e furnizimit me ujë), dhe restaurimi i fasadave dhe çatave të ndërtesave historike. Nënkomponenti A2 pritet të financojë nxjerrjen në pah të pasurive kulturore përmes restaurimit të pasurive të zgjedhura (d.m.th. muzetë, pazaret, vendet turistike) dhe përmirësimin e infrastrukturës mbështetëse, si aksesit i miljes së fundit, qendrat e vizitorëve dhe sinjalistika. Ky komponent do të financojë gjithashtu përgatitjen e studimeve të nevojshme të fizibilitetit, dizajnet inxhinierike, mbikëqyrjen e ndërtimit dhe aktivitetet e monitorimit dhe vlerësimit të projektit.

Komponenti 2. Ndërtimi i kapaciteteve institucionale (8.0 milion \$ amerikan). Ky komponent do të financojë aktivitetet për ngritjen e kapaciteteve për të përmirësuar menaxhimin komunal dhe zhvillimin ekonomik vendor me bazë turizmin. Këto aktivitete do të bazohen në vlerësimet e kryera nga Programi 36 i Partneritetit Urban i administruar nga Banka dhe qeveria Austriake. Për më tepër, në njohje të rolit që njësitë e qeverisjes vendore luajnë në mbështetjen e zhvillimit ekonomik, ky komponent do të financojë edhe aktivitete që synojnë ta shfrytëzojnë në maksimum nxitësit e rritjes vendore, siç është turizmi. Këto mund të përfshijnë hartimin dhe zbatimin e planifikimit dhe menaxhimit të destinacionit, promovimin, mbërritjen vendore dhe fushatat e ndërgjegjësimit; aktivitetet e marketingut dhe promovimit; zhvillim i forcave të afta të punës; dhe aktivitetet e monitorimit dhe vlerësimit të performancës. Ky komponent mund të mbështesë edhe aktivitete që synojnë forcimin e produktit dhe lidhjeve të tregut midis sektorit të turizmit dhe ekonomisë vendore. Projekti nuk pritet të përfshijë aktivitete që ndikojnë në

planifikimin e përdorimit të tokës, siç është zhvillimi i planeve territoriale vendore ose investime që kanë ndikime të rëndësishme në mjedis.

Komponenti 3: Mbështetja e zbatimit (2.0 milion \$ amerikan). Ky komponent do të mbështesë zbatimin e projektit, duke përfshirë: (i) kontraktimin e ekspertëve vendorë për të ndihmuar njësinë zbatuese dhe komunat pjesëmarrëse në zbatimin e nën-projekteve; (ii) mirëmbajtjen e sistemit të monitorimit dhe vlerësimit të projektit MV; (iii) kostot operative të lidhura me projektin e njësisë zbatuese përfshirë tarifat e këshillimit, shpenzimet e udhëtimit brenda vendit; (iv) trajnimin e stafit dhe personave të tjerë të lidhur me zbatimin e projektit; dhe (v) auditimin vjetor të llogarive të projektit.

Zona e propozuar e projektit

Projekti i propozuar pritet të përqendrohet në jug të Shqipërisë duke përfshirë zonën ndërmjet Vlorës dhe Sarandës duke mbuluar bregdetin dhe pjesën në brendësi (përfshirë Beratin, Përmetin dhe Gjirokastrën). Kjo zonë është te përmendur në SMB-në për turizmin e saj dhe potencialin kulturor të zhvillimit ekonomik. Projekti i propozuar pritet të mbështesë qendrat urbane parësore dhe të specializuara - siç është përcaktuar në SMB dhe SKZHT - në Jug të Shqipërisë dhe zonave për rreth tyre. Investimet pritet të përqendrohen në përmirësimin e infrastrukturës urbane në zonat e përzgjedhura urbane në jug të Shqipërisë dhe në rritjen e trashëgimisë së zgjedhur kulturore dhe pikat turistike përgjatë korridoreve lidhëse. Sipas financimit shtesë, shtohen edhe dy site të tjera, Ksamili dhe Orikumi, të cilat janë pjesë e Bashkisë Sarandë dhe Vlorë.

5. Marrëveshjet për Zbatimin e Projektit të Propozuar.

Projekti PZHIUT përgatitet nga Ministria e Zhvillimit Urban. Për më tepër, është krijuar një Grup Pune me palët kryesore të interesit, përfshirë Ministrinë e Kulturës, Ministrinë e Mjedisit, Ministrinë e Transportit dhe Infrastrukturës, Ministrinë e Ekonomisë dhe njësitë e qeverisjes vendore në zonën e projektit të propozuar. Përvoja e MMD në politikat operative të Bankës dhe zbatimin e masave mbrojtëse është mjaft e kufizuar dhe kërkon program të përzgjedhur të ngritjes së kapaciteteve gjatë përgatitjes dhe zbatimit të projektit. Marrëveshjet e zbatimit të projektit nuk janë konfirmuar.

Vlerësimi i propozuar i ndikimeve mjedisore dhe sociale të projektit. Aktivitetet e propozuara të projektit mund të gjenerojnë një sërë ndikimesh të ndryshme mjedisore dhe sociale. Këto ndikime do të shoqërohen me degradimin e biodiversitetit, zhurmën, pluhurin, ndotjen e ajrit dhe ujit, rreziqet shëndetësore dhe çështjet e sigurisë së punës, etj. Të gjitha ato pritet të jenë tipike për punët e ndërtimit / rehabilitimit në shkallë të ulët, të përkohshme për nga natyra dhe specifike për sitet, të cilat pritet të zbuten lehtësisht duke zbatuar masat më të mira praktike ndërtimore dhe zbutëse.

Për të adresuar ndikimet e mundshme të projektit, agjencia zbatuese do të përgatisë një Kuadër të Menaxhimit të Mjedisor dhe Social (KMMS) në përputhje me politikën operative të Bankës PO 4.01 për Vlerësimin e Mjedisit dhe ligjet kombëtare përkatëse, të cilat do të synojnë të përshkruajnë procesin se si ndikimet mjedisore dhe sociale do të vlerësohen, adresohen dhe menaxhohen gjatë zbatimit të projektit kur nënprojektet e propozuara për investime do të përcaktohen në aspektin teknik si dhe vendndodhjen; si dhe grupin e masave zbutëse, monitoruese dhe masave të përgjegjësisë institucionale që duhet të merren gjatë zbatimit të projektit për të eliminuar ndikimet e pafavorshme mjedisore dhe sociale,

kompensimin, ose reduktimin e tyre në nivele të pranueshme.

Një Kuadër i Politikave të Risistemimit (RPF) është zhvilluar dhe azhurnuar në Qershor 2020 dhe do të përdoret së bashku me KMMS për të vlerësuar dhe zbutur ndikimet e mundshme shoqërore të lidhura me blerjen e tokës dhe zhvendosjen ekonomike ose fizike të popullatës të nevojshme për projektin.

Objektivat e detyrës. Në përputhje me këto TeRKMS, këshilltari i përzgjedhur do të ndihmojë Qeverinë e Republikës së Shqipërisë në përgatitjen e Kuadrit të Menaxhimit Mjedisor dhe Social dhe Kuadrit të Politikave të Risistemimit për projektin PZHIUT që duhet të rishikohet nga palët kryesore të interesit (MIE; MTM), dhe ai gjithashtu duhet të shpaloet dhe diskutohet në Rajonin Jugor të Shqipërisë me të gjitha palët e interesuara. skica e KMMS-së është paraqitur në Shtojcën 1 më poshtë.

Qëllimi dhe Objektivat e KMMS-së KMMS-ja do të udhëzojë procesin e vlerësimit mjedisor dhe social të rëndësishëm për aktivitetet e propozuara të projektit dhe do të mbulojë sa vijon: rregullat dhe procedurat për kontrollimin mjedisor dhe social të investimeve / nënprojekteve; udhëzime për kryerjen e nënprojekteve Vlerësimet për ndikimin mjedisor dhe social (VNMS) dhe / ose përgatitjen e planeve të thjeshta të menaxhimit mjedisor dhe social(KMMS) si dhe listat e kontrollit të lidhur me KMMS-në (sipas rastit); masat zbutëse për ndikimet e mundshme të aktiviteteve të ndryshme të propozuara dhe llojet e granteve dhe nënprojekteve që përputhen për t'u mbështetur nga projekti; kërkesat për monitorimin dhe mbikëqyrjen e zbatimit të kërkesave të VNMS / PMMS-të, marrëveshjet e zbatimit për aspektet mjedisore dhe sociale të projektit, dhe aktivitetet përkatëse për ndërtimin e kapaciteteve. Gjithashtu KMMS-ja duhet të specifikojë aktivitete për ngritjen e kapaciteteve që do të përfshijnë forcimin e aftësive të Ministrisë së Mbrojtjes, si dhe institucioneve financiare pjesëmarrëse në zbutjen e rreziqeve të mundshme mjedisore dhe sociale dhe zhvillimin e nivelit të nënprojektit të VNMS-së.

Dokumentet themelore për kryerjen e vlerësimit mjedisor. Në kryerjen e KMMS-së dhe VNMP-së dhe PMMS-së përkatëse, dokumentet e kombëtare të mëposhtme dhe të Bankës Botërore duhet të merren në konsideratë si të zbatueshëm:

- Ligji kombëtar dhe / ose rregulloret mbi vlerësimet mjedisore dhe konsultimet publike.
- Politikat e mbrojtjes mjedisore dhe sociale të Bankës Botërore 37
- Manuali i Zbulimit të Bankës Botërore (Dhjetor 2002) 38;
- Direktivat Evropiane për Vlerësimin e Mjedisit.
- Udhëzimet e Mjedisit, Shëndetit dhe Sigurisë së Grupit të Bankës Botërore. 39
- Dokumente përkatëse të përgatitura për Projektet e Bankës Botërore të zhvilluara në Shqipëri, veçanërisht në Rajonin e Jugut.

36 Programi i Partneritetit Urban (PPU) - i financuar nga Qeveria Austriake dhe i menaxhuar nga Banka - synon të forcojë kapacitetin e qeverive vendore në rajonin e Evropës Juglindore - përfshirë Shqipërinë - dhe të pajisë administratorët vendorë të qytetit me mjete praktike për vendimmarrje. Si pjesë e PPU-së, dhe në mbështetje të projektit të propozuar, Vetëvlerësimi i Financave Komunale (VVFk) dhe Auditimet Urbane (AU) po bëhen tanimë në Berat dhe Fier. Një grup i dytë i bashkive që do të përfshihen si pjesë e PPU-së përfshijnë Gjirokastrën, Vlorën, Sarandën dhe Himarën. VVFk-ja ndihmon qeveritë vendore të vlerësojnë situatën e tyre financiare dhe të identifikojnë veprime specifike për të përmirësuar mobilizimin e burimeve vendore. AU-ja siguron një pamje të nivelit të shërbimeve dhe infrastrukturës në komunë, identifikon dhe përcakton numrin e hendeqeve, dhe përcakton një grup koherent të nën-projekteve prioritare që i përshtaten kërkesës siç shprehet në nivelin vendor.

37 Masat mbrojtëse të BB-së

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/PROJECTS/EXTPOLICIES/EXTSAFEPOL/0,,menuPK:584441~pagePK:64168427~piPK:64168435~theSitePK:584435,00.html>

³⁸ <http://siteresources.worldbank.org/OPSMANUAL/Resources/DisclosureHandbook.pdf>

³⁹

http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/ifc+sustainability/our+approach/risk+management/ehsguidelines

Qëllimi i detyrës / punës

Qëllimi i këtij Kuadri të Menaxhimit Mjedisor dhe Social (KMMS) është të sigurojë që ndikimet e pafavorshme mjedisore dhe sociale dhe masat e duhura zbutëse të integrohen në hartimin e projektit të propozuar. Një parim kyç është parandalimi dhe zbutja e çdo dëmi për mjedisin dhe njerëzit duke përfshirë shqetësimet mjedisore dhe sociale si pjesë e brendshme e menaxhimit të ciklit të projektit. Çështjet mjedisore dhe sociale do të merren në konsideratë gjatë të gjitha fazave të ciklit të nën-projektit për të siguruar që aktivitetet e mbështetura përputhen me politikat dhe udhëzimet e përcaktuara në KMMS janë një proces sistematik, të cilat vlerëson pasojat mjedisore dhe sociale të një plani të propozuar për zbatim në mënyrë që të sigurohet që ndikimet të adresohen plotësisht nga fazat e para të marrjes së vendimeve, përveç konsideratave ekonomike dhe sociale. KMMS-ja do të sigurojë një përmbledhje të politikave përkatëse të mbrojtjes së Bankës Botërore dhe do të përshkruajë procesin në lidhje me menaxhimin e çështjeve mjedisore dhe sociale, përfshirë ekzaminimin, përgatitjen, zbatimin dhe monitorimin e nën-projekteve. KMMS-ja përfshin posaçërisht procedurat për të adresuar çështjet e mbrojtjes mjedisore dhe sociale.

7. **Detyrat specifike.** Si pjesë e përgatitjes së KMMS-së, konsulenti do të ndihmojë qeverinë e Shqipërisë në zhvillimin e detyrave vijuese:

- Sigurimin e një vlerësimi të përgjithshëm për llojin e ndikimit që mund të shoqërohet me nënprojektet e ndryshme të mundshme të propozuara për investime;
- Sigurimin e procedurave dhe rregullave për procesin e VRRM në nivelin e nën-projektit, përfshirë kriteret për shqyrtimin mjedisor dhe social për identifikimin e atyre granteve dhe nën-projekteve që përputhen me të cilat kërkohet një KMMS e thjeshtë, dhe Lista e kontrollit KMMS, ose studimi më i detajuar i VNMS-së dhe një PMMS;
- Specifikimin e Udhëzimeve Mjedisore për VNMS për grantet dhe nënprojektet e propozuara që do të ofrojnë një vlerësim të ndikimeve të mundshme dhe masave lehtësuese të përgjithshme që do të ndërmerren për nënprojektet e identifikuar në të gjitha fazat, - nga identifikimi dhe përzgjedhja, përmes fazës së projektimit dhe zbatimit, deri te monitorimi dhe vlerësimi i rezultateve;
- Përgatitjen e përmbledhjes së KMMS-së dhe shpërndarjen e tij tek ministrinë e tjera të përfshira dhe institucionet shtetërore, OJQ-të dhe akademitë, për rishikim dhe komente;

Konsultimet Publike Konsulenti do të ndihmojë në kryerjen e procesit të konsultimit dhe zbulimit publik për KMMS-në (me anekse përfshirë Kuadrin e Politikës së Risistemimit) për të lejuar ndërgjegjësimin e publikut për investimet e zgjedhura të projektit dhe ndikimet mjedisore dhe sociale të parashikuara. Mbajnë procesverbal duke përfshirë pyetjet dhe përgjigjet nga takimet që do të përfshihet në raportin final. Takimi publik duhet të njoftohet përmes mass-media 2 javë përpara takimit. OJQ-të aktive, përfaqësues të mundshëm të komunitetit si dhe autoritete vendore që mund të preken nga aktivitetet e projektit duhet të ftohen. Draft dokumentet duhet të bëhen të arritshme publikisht duke i postuar ato në faqen e internetit të institucionit përkatës në gjuhët vendore përpara datës së publikimit.

Përmbledhja e takimit (eve) të konsultimit mund të jetë në formatin vijues:

<i>Vendndodhja:</i>	<i>Objektivat</i>	<i>Të ftuarit</i>	<i>Pjesëmarrësit</i>	<i>Përmbledhjet e përfundimtare</i>	<i>Përgjegjësia</i>
Projekt Vendndod	Për të aktivitetet e Përfshirë dhe Udhëzimet Mjedisore dhe të kërkojnë				

- Rishikoni KMMS-së pas takimeve për të marrë në konsideratë të dhënat nga konsultimet siç është e përshtatshme dhe dokumentoni procesin e konsultimit në raportin final të KMMS-së.

Detyrat e detajuara: Detyra përfshin detyrat kryesore të mëposhtme si pjesë e përgatitjes së KMMS-së:

Detyra 1 Skicë e shkurtër e vendndodhjes (eve) të projektit dhe përshkrimi i aktiviteteve të projektit të propozuar

Konsulenti do të ofrojë një përshkrim të shkurtër të karakteristikave tipike të zonës gjeografike të Jugut të Shqipërisë për sa i përket popullsisë aktuale, aktiviteteve sociale dhe ekonomike - veçanërisht çështjeve që lidhen me mënyrën e fitimit të jetesës, si dhe pasuritë rekreative sociale dhe publike, gjeografinë dhe mjedisin.

Detyra 2 Përshkrimi i shkurtër i kushteve ekzistuese mjedisore dhe sociale në zonën e projektit. Konsulenti do të rishikojë, vlerësojë dhe prezantojë të dhënat bazë në dispozicion, për karakteristikat përkatëse të trashëgimisë kulturore mjedisore, sociale, ekonomike dhe fizike brenda zonës së projektit të ndikimit, duke marrë parasysh aktivitetet e tanishme të rëndësishme për investimet e projektit. Në mënyrë të veçantë, kushtet fillestare duhet të përfshijnë informacion të përgjithshëm për:

- Mjedisin fizik: gjeologjia, topografia, sedimentet / tokat, hidrologjia e ujërave sipërfaqësore dhe tokësore, ndotja e tokës, cilësia e ujit, cilësia e ajrit dhe burimet e emetimeve të ajrit / zhurmës, integrimi i përmendur më sipër i kimisë së pakësimit të mjedisit (p.sh., digat ekzistuese, sistemet e furnizimit me ujë, kanalizimet).
- Meteorologjinë: modelet e erës, temperaturat mesatare mujore, reshjet, reshjet e dëborës dhe karakteristikat e rrjedhjes; ngjarje ekstreme të stuhisë dhe reshjeve;
- Mjedisin biologjik: flora ekzistuese tokësore dhe lumore dhe fauna në vendet e veçanta janë dhe specie të rrezikuara; habitatet e ndjeshme, përfshirë ligatinat, parqet ose rezervat në zonat që mund të preken nga speciet e punëve me rëndësi tregtare;

d. Efektet sociale-ekonomike: ndërtimi i komunitetit; inventarizimi i kompleksitetit të komunitetit dhe sistemet e prodhimit (p.sh. peshkimi, industria, bujqësia, bizneset e vogla); niveli i të ardhurave, çdo publikim i infrastrukturës dhe shërbimet sociale (mallra dhe shërbime); dhe një përshkrim të çdo ndikimi të drejtpërdrejtë, indirekt dhe të ndikuar të ndikimit në mënyrën e fitit të jetesës;

e. Informacion mbi grupet e pafavorizuara, pakicat etnike ose personat ndaj të cilëve mund të duhet të merrije masa të posaçme, nëse preken, dhe në kontekstin e zhvillimit të masave lehtësuese;

f. Vlerësimin nëse do të ketë zhvendosje si rezultat i punëve fizike;

g. Pronë fizike kulturore: Pasuritë e trashëgimisë kulturore siç janë vendet kulturore, fetare, historike ose arkeologjike, përfshirë vendet e shenjta, varrezat dhe vendet e varrosjeve, të cilat mund të preken gjatë punimeve të propozuara;

Të dhëna të tjera të rëndësishme për investimet e projektit siç kërkohen nga ligjet, rregulloret dhe standardet ekzistuese të ruajtjes së mjedisit.

Detyra 3 Shqyrtim i shkurtër i Kuadrit Legjislacionit ekzistues, vlerësimin institucional dhe ngritjes së kapaciteteve. Konsulenti do të rishikojë legjislacionin ekzistues në Shqipëri, vendimet dhe / ose shënimet udhëzuese të rëndësishme për cilësinë e mjedisit, shëndetin dhe sigurinë, menaxhimin e mbeturinave, deponimin dhe trajtimin e substancave të rrezikshme / pesticideve; emetimet e zhurmës; mbrojtjen e zonave të ndjeshme dhe specieve të rrezikuara, planifikimi i përdorimit të tokës, zhvendosjen e pavullnetshme dhe shpronësimin; informacione publike; përgjegjësia mjedisore, etj. përcaktimin e rëndësisë së tyre për projektin. Konsulenti gjithashtu duhet të përfshijë një analizë të hendekut në referencë të ligjit kombëtar në referencë të PO 4.11 (Burimet Kulturore Fizike) dhe të rishikojë ato ekzistuese e trajtuara në lidhje me rrugët ujore ndërkombëtare (PO. 7.50). Konsulenti do të vlerësojë aranzhimet institucionale për menaxhimin e projektit (përgatitjen dhe zbatimin) duke përfshirë mekanizmat dhe përgjegjësitë për shqyrtimin mjedisor dhe social dhe rishikimin e rezultateve të PMMS-së. Kjo përfshin një rishikim të aftësive institucionale për mbikëqyrjen dhe zbatimin e PMMS-ve gjatë fazave të ndërtimit dhe funksionimit. Konsulenti do të referojë çdo legjislacion përkatës ndërkombëtar të zbatueshëm për investimet e projektit.

Detyra 4 Vlerësimi i shkurtër i ndikimeve të mundshme mjedisore dhe sociale dhe masave zbutëse të ndërlidhura. Konsulenti do të identifikojë ndikimet e përgjithshme pozitive dhe negative të konsiderueshme, ndikimet direkte, indirekte dhe ato të lidhura, dhe efektet e menjëhershme dhe afatgjata në lidhje me fazën e ndërtimit të punimeve të propozuara, si dhe pasi të përfundojnë punimet (faza operative). Si pjesë e Detyrës 4, Konsulenti duhet të rishikojë ndikimet e mundshme të projektit, nëse ka, në lidhje me mënyrat ndërkombëtare të ujit duke u referuar traktateve ekzistuese midis vendeve evropiane dhe rrugëve ujore brenda zonës së projektit të propozuar (PO 7.50).

Detyra 5 Analizë e shkurtër e alternativave të projektit të propozuar. Konsulenti do të rishikojë ndërhyrjet e projektit të propozuar dhe do të përmbledhë alternativat e mundshme.

Detyra 6 Procesi i KMMS-së - Konsulenti do të përshkruaj procesin kuadër që duhet të ndiqet pasi lokacioni i investimeve të projektit të identifikohet gjatë implementimit të projektit. Kuadri duhet të ketë elementët thelbësorë vijues:

- Tipologjia e nënprojektit / llojet e investimeve që priten në projekt
- Identifikimi paraprak i përshtatshmërisë së projektit (p.sh., lista negative)
- Procesi i shqyrtimit për llojet e nënprojektit - bazuar në madhësinë / shkallën e mundshme të nënprojektit në lidhje me ndikimet dhe rreziqet e mundshme mjedisore dhe sociale
- Ekzaminimi i ndikimeve të mundshme mjedisore dhe sociale dhe qasja për zbutjen e rreziqeve, përfshirë përcaktimin e instrumenteve mbrojtëse; për shembull, KMMS-ja do të përfshijë procedurën e shqyrtimit për të (i) për të përcaktuar nëse nënprojekti është në një habitat natyror të rëndësishëm ose jo të rëndësishëm, dhe (ii) shmang ndonjë konvertim ose degradim domethënës të ndonjë habitati natyror të rëndësishëm, si dhe udhëzime për zhvillimin e masave zbutëse për të minimizuar ose shmangur dëmtimin e habitateve natyrore; në mënyrë të ngjashme, procedurat e shqyrtimit të programeve për klientët e mirëfilltë;
- Zhvillimin e dokumenteve të mbrojtjes së përshtatshme;
- Përcaktim i qartë i roleve dhe përgjegjësisë të stafit të projektit dhe agjencive përkatëse në zbatimin dhe zbatimin e nënprojektit të rishikimit mjedisor dhe shoqëror, zbatimin e dokumenteve mbrojtëse, monitorimin dhe vlerësimin.

Detyra 7 Përgatitja e Kuadrit të Planit të Menaxhimit Mjedisor dhe Social (KMMS)

Konsulenti do të përgatisë projektin Kuadër KMMS përfshirë Planin e Zbutjes dhe një Plan Monitorimi, sipas kërkesave të Bankës në OP 4.01 (shiko Shtojcën 2 të OP 4.01). Kuadri KMMS duhet të përfshijë veprimet e propozuara të zbutjes dhe monitorimit si dhe institucionet përgjegjëse për zbatimin e KMMS-së. Gjithashtu, KMMS-ja duhet të paraqesë kërkesat e propozuara për personel dhe trainim në lidhje me zbatimin e PMMS, nevojat institucionale (bazuar në një vlerësim të kapacitetit, dhe mbështetje tjetër të nevojshme, dhe kostot e vlerësuara për zbatimin e duhur të PMMS.

- (a) Plani i Zbutjes do të përfshijë masa të përgjithshme zbutëse që lidhen me parandalimin ose reduktimin e ndikimeve të mundshme mjedisore dhe sociale të projektit, si dhe kostot e përafërta për këto masa;
- (b) Plani i Monitorimit do të propozojë një plan të përgjithshëm të veprimeve të mundshme për të monitoruar zbatimin e masave zbutëse dhe ndikimet e projektit gjatë ndërtimit dhe operimit. Plani i Monitorimit duhet të përfshijë një vlerësim të kostove të kërkuara për suksesin në zbatimin e plotë të planeve të tilla, si dhe palët përgjegjëse për të realizuar këtë plan.

Detyra 8 Përgatitja e Kuadrit të Politikave të Risistemimit (KPR). Konsulenti duhet të përgatisë si pjesë e KMMS-së një Kuadri të Politikave të Risistemimit (KPR) siç përshkruhet në Shtojcat 3 dhe 4. KPR-ja duhet të përfshihet si një Shtojcë e KMMS-së dhe të shpaloset brenda vendit së bashku me KMMS-në.

8. Raportimi

Parashikohet që Konsulenti të përfundojë punën për një kohëzgjatje maksimale prej 3 muajsh për 45 ditë pune. Rezultatet e pritura të kësaj detyre janë siç sugjerohen në programin vijues:

- Raporti Fillestar (jo më vonë se 2 javë nga nënshkrimi i kontratës)

- Hartoni KMMS-në - përfshirë projektin aneksin për KPR-në (jo më vonë se 6 javë nga nënshkrimi i kontratës para se të zhvillohet konsultimi publik)
- Një konsultë publike për draftin e KMMS-së (jo më vonë se 8 javë nga nënshkrimi i kontratës);
- KMMS-ja përfundimtare - përfshirë Aneksin për KPR-në (jo më vonë se 9 javë nga nënshkrimi i kontratës) duke përfshirë rezultatet e konsultimit publik.

Konsulenti do të organizojë një takim në fillim të përgatitjes së KMMS-KRP me anëtarët e duhur të ekipit përgatitës të projektit dhe të sigurojë një projekt KMMS-së- duke përfshirë hartimin e Aneksit të KPR-së për rishikim në Ministrinë e Zhvillimit Urban dhe Ekipit të Detyrës së Projektit të Bankës Botërore për shqyrtim dhe koment. Një KMMS përfundimtar - përfshirë Aneksin KPR do të përgatitet duke marrë parasysh komentet e dhëna nga ekipi zbatues dhe Ekipi i Detyrës i Bankës Botërore. KMMS - KPR përfundimtar do t'i paraqitet Sekretariatit të Mbrojtjes Rajonale të Bankës Botërore (RBB - ECA) për miratim / pastrim. Koha e parashikuar për paraqitjen e KMMS-KPR përfundimtare është 9 javë. Ministria e Zhvillimit Urban do t'i sigurojë Konsulentit të gjitha dokumentet në dispozicion që mund të lehtësojnë përfundimin e KPR-së, duke përfshirë çdo studim mbi ndikimet mjedisore dhe sociale.

KMMS-ja dhe KPR-ja përfundimtare do të vihen në dispozicion në gjuhët angleze dhe shqipe; draftet e punës do të sigurohen në gjuhën angleze.

Aftësitë e konsulentit

Konsulenti do t'i raportojë MZHU-it dhe duhet të ketë aftësi dhe përvojë përkatëse, përfshirë përvojën në projekte të ngjashme, të nevojshme për të kryer detyrat e përshkruara.

- Ai / ajo duhet të ketë një diplomë universitare (ose ekuivalente të nivelit master) në Shkencat e Mjedisit, Inxhinierinë e Ndërtimit dhe Mjedisore, Politikat Mjedisore, Menaxhimin e Burimeve Natyrore ose në një fushë të lidhur.
- Njohuri për masat mbrojtëse sociale dhe njohuri të masave mbrojtëse sociale të BB-së
- Së paku 10 vjet përvojë pune në lidhje me detyrat
- Së paku 5 vjet (nga 5 vjet përvojë) e përvojës praktike në praktikën e mbrojtjes mjedisore (dhe sociale) të fituar me autoritetet / autoritetet publike ose me projekt / ndërkombëtar
- Përvojë pune në Bankën Botërore të organizatave / projekteve të tjera ndërkombëtare, në pozicionet të cilat janë të ngjashme me këtë TeRKMS.

Konsulenti do të propozojë ekspertët në disiplinat që ai i konsideron të domosdoshme në mënyrë që të mbulojë tërë fushën e punës të përshkruar në këtë dokument dhe të përgatisë materialet e dorëzimit. Konsulenti do të sigurohet që ekspertët e kualifikuar të jenë të identifikohen dhe organizohen, siç kërkohet për secilën nga detyrat e ndryshme të përshkruara më lart.

Aneksi 3. Përshkrimi i Zonave të Mundshme të Projektit

Përshkrimi i qendrave urbane që do të përfitojnë nga implementimi i aktiviteteve të integruara urbane të projektit

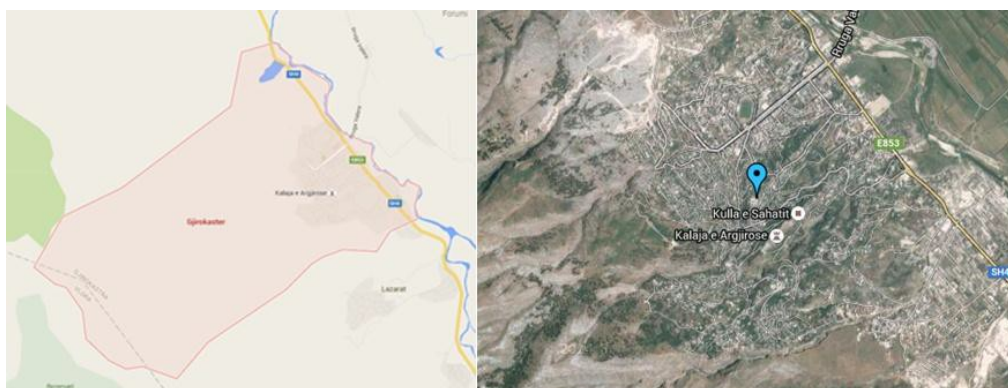
Gjirokastra “Qyteti i gurtë” (40°04’33”V; 20°08’20”L)

Gjirokastra është një qytet dhe një Bashki në jug të Shqipërisë. Shtrihet në rajonin historik të Epirit, që është kryeqyteti i qarkut të Gjirokastrës. Qyteti i vjetër i Gjirokastrës është futur në listën e trashëgimisë botërore të UNESCO-s në vitin 2005, si një shembull i rrallë i një karakteri arkitektural tipik i periudhës osmane.

Gjirokastra është vendosur në një luginë mes maleve Gjerë dhe Drino, në 300 metra mbi nivelin e detit. Qyteti shikohet nga Kalaja e Gjirokastrës. Gjirokastra është vendlindja e shkrimtarit të shquar Ismail Kadare. E tashmja: Totali i popullsisë së bashkisë është 25301 banorë (e regjistruar në vitin 2011), me një sipërfaqe totale prej 469.25 km² Muret e qytetit datojnë që nga shekulli i tretë. Muret e larta prej guri të kalasë janë ndërtuar nga shekulli i gjashtë deri në të dymbëdhjetë. Gjatë kësaj periudhe, Gjirokastra u zhvillua si një qendër e madhe tregtare e njohur si "Qyteti i argjendtë" apo "Kalaja e argjendtë".

Romani “Kronikë në gur” i shkruar nga shkrimtari shqiptar Ismail Kadare tregon historinë e këtij qyteti gjatë pushtimit italian dhe grek në Luftën e I dhe të II Botërore, dhe shpalos zakonet e popullit të Gjirokastrës. Edhe pse muret e qytetit janë ndërtuar në shekullin e tretë dhe qyteti vetë është përmendur për herë të parë në shekullin e 12, shumica e ndërtesave ekzistuese datojnë që nga shekujt XVII dhe XVIII.

Shtëpitë tipike ndërtohen me gurë, muret dhe çatia dhe mund të jetë deri në pesë kate.

Harta e Gjirokastrës

Ka shumë shkallë të jashtme dhe të brendshme që rrethojnë shtëpitë. Mendohet se projektimi i tillë buron nga shtëpitë tipike të fortifikuara në jug të Shqipërisë. Kati i poshtëm i ndërtesës përmban një depozitë të qëndrueshme. Kati i sipërm është i përbërë nga një dhomë për mysafir dhe një dhomë për familjen që përmbajnë oxhak. Për më tepër, katet e sipërme janë për tu akomoduar dhe zgjeruar dhe lidhen me shkallë të brendshme. Që prej anëtarësimit të Gjirokastrës në UNESCO, një numër i shtëpive janë restauruar, megjithëse të

tjerat vazhdojnë të rrënohen.

Shumë shtëpi në Gjirokastrë kanë një stil të veçantë vendor nga i cili ka fituar qyteti pseudonimin "Qyteti i gurit", sepse shumica e shtëpive të vjetra kanë kulmet e mbuluara me gurë të sheshtë të veshur. Qyteti, së bashku me Beratin, ishte ndër disa qytete shqiptare të ruajtura në vitet 1960 dhe 1970 nga modernizimi i programeve të ndërtimit. Të dy qytetet fituan statusin e "qytetit muze" dhe janë vende të Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s.

Fotografia: Pamje nga qyteti i vjetër i Gjirokastrës

Gjirokastra përmban një pazar të vjetër osmane e cila është ndërtuar fillimisht në shekullin e XVII; ajo u rindërtua në shekullin e XIX pas një zjarri. Ka më shumë se 500 shtëpi të ruajtura si "monumente kulturore" në Gjirokastrën e sotme. Xhamia e Gjirokastrës, e ndërtuar në 1757, dominon pazarin.

Gjirokastra është e vendosur midis Ultësirës perëndimore dhe rrafshnaltave të brendshme të Shqipërisë, dhe ka kështu një verë të nxehtë të klimës mesdhetare, edhe pse, (siç është normale për Shqipërinë), reshjet janë më të shumta se zakonisht për këtë lloj klime.

Zonat e qytetit historik (si kryesor dhe mbrojtës) vuajnë nga pabarazitë në nivelin e standardit të infrastrukturës urbane, cilësinë e mjedisit urban dhe pedonale turistike për këmbësorët midis pjesës më të zhvilluar dhe turistike të kalasë, në veri të saj, dhe vendbanimeve të ulëta në kodrat jugore të kalasë.

Berati "Qyteti i një mijë dritareve" (41°19'N;19°27'E)

Berati ndodhet në Shqipërinë qendrore dhe është futur në listën e trashëgimisë botërore të UNESCO-s në vitin 2005. Ajo përmban një kështjellë, e njohur lokalisht si Kala, pjesa më e madhe e të cilës është e ndërtuar në shekullin e XIII, edhe pse origjina e saj daton që nga shekulli i IV para Krishtit. Në zonën përreth kalasë ndodhen shumë kisha Bizantine, kryesisht të shekullit të XIII, si dhe disa xhami të ndërtuara gjatë epokës Otomane që kanë filluar që në vitin 1417.

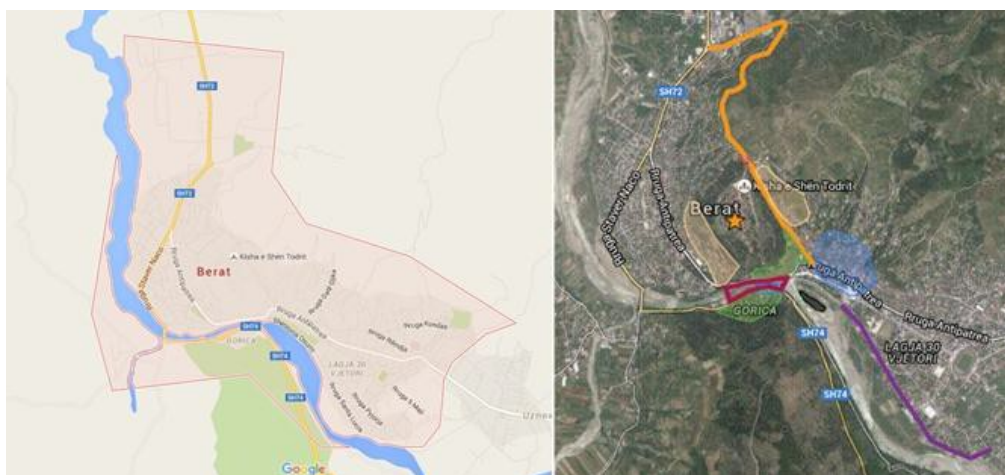
Figura: Pamje nga Berati, "Qyteti i një mijë dritareve" (burimi; www.google.al)

Berati ishte një qytet i fortifikuar por i hapur, dhe ka qenë për një periudhë të gjatë kohe e banuar nga artizanët dhe tregtarët. Qendra e saj urbane pasqyron shtëpi tradicionale vendase të Ballkanit, të cilat datojnë në fund të shekullit të XVIII dhe XIX. Kjo traditë i është përshtatur stilit të jetesës së qytetit, me shtëpi në nivele në shpat, të cilat janë kryesisht në nivel horizontal, të përshtatura për përdorimin e bollshëm të dritës së diellit.

Kalaja sheh nga lumi dhe nga qyteti modern, si dhe në pjesën e vjetër të krishterë përtej lumit. Ajo është një zonë e mbrojtur me rrugica të ngushta, shtëpi Turke dhe kisha Ortodokse. Qyteti është i famshëm për arkitekturën historike dhe bukurinë skenike dhe njihet si “Qyteti i Njëmijë Dritareve”, si pasojë e shumë dritareve të mëdha të shtëpive të vjetra me pamje nga qyteti.

Kalaja e Beratit në gjendjen e tanishme, edhe pse konsiderohet e dëmtuar, vazhdon të jetë një vend me pamje fantastike. Zona përreth kalasë ka bërë të mundur strehimin e një pjese të konsiderueshme të banorëve të qytetit. Ndërtesat brenda kalasë janë ndërtuar gjatë shek. XIII dhe si pasojë e karakteristikave arkitekturore janë të ruajtura si monumente kulturore. Popullsia e kalasë ka qenë e krishterë, dhe ka patur mbi 20 kisha (shumica të ndërtuara gjatë shek. të XIII) dhe vetëm një xhami, që përdorej nga batalioni mysliman.

Përshkrim kontekstual (shiko hartën): Përshkrimi kontekstual (shih hartën): qendra historike e mbrojtur përbëhet nga tre zona të dallueshme: (i) Kalaja, e mirëruajtur dhe tërheqëse për turistët. Rruga automobilistike për te Kalaja është e ngushtë dhe me cilësi jo të mirë asfalti, e cila përfundon me një parkim të pamjaftueshëm dhe të pa organizuar. (ii) Mangalam: në kodrinën e kalasë, lehtësisht e arritshme me këmbë nga rrugicat e qytetit të Beratit, i cili karakterizohet nga rrugë të ngushta që kanë nevojë për përmirësim; dhe (iii) Gorica, në pjesën jugore të lumit Osum, e vendosur në një zonë të izoluar dhe të ndarë, e karakterizuar nga një nivel i lartë i shkatërrimit urban (rrugët dhe ndërtesat historike). Zonat mbrojtëse në kodër në lindje dhe perëndim të kalasë karakterizohen nga ndërtesa moderne ilegale me vlera vizuale të varfra, duke ndikuar tek pamja e kalasë. Zgjerimi i ulët historik i qendrës së qytetit në perëndim karakterizohet nga zona tranzicioni me përzjerje ndërtesash historike dhe moderne. të lidhura me një hapësirë publike që përfshin “Sheshi i bashkëjetesës fetare ”.

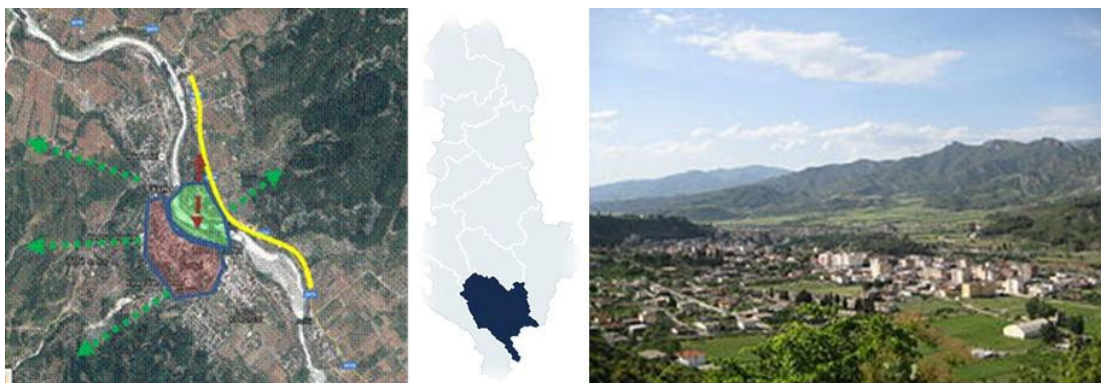
Harta e Beratit

Berati ka klimë mesdhetare. Për shkak të vendndodhjes së tij nën hijen e malit të Tomorrit

vera është shumë më e nxehtë se sa pjesa tjetër e Mesdheut.

3.3. Përmeti (40°14'0"V, 20°21'0"L)

Përmeti është një qytet i vogël me një popullsi 10.600 dhe gjendet në zemër të Ballkanit. Ndër të gjitha qytetet e vizituara, ai tregoi një perspektivë më të mirë për t'u bërë një nën-qendër. Atje ka shumë mundësi për ekskursione duke përfshirë pranverën e ngrohtë, ujëvara dhe fshatra.

Pamje nga Përmeti

Gjithashtu, ka mundësi të mira për zhvillimin e rrugëve. Gjithashtu, ka mundësi të mira për zhvillimin e rrugëve. Përveç kësaj, ofron mundësi në zhvillimin turistik në drejtim të ekoturizmit. Ka potencialin për tu konsoliduar si një spirancë në të ardhmen për kufijtë turistikë nga Zagoria.

Pamje nga rajoni i Përmetit

3.4. Saranda, porta e turizmit shqiptar (39°52'30"V, 20°0'36"L)

Saranda është një qytet dhe bashki në qarkun e Vlorës, në jug të Shqipërisë. Ajo është një ndër vendet tërheqëse më të rëndësishme turistike të Rivierës Shqiptare. Ajo është e vendosur në një gji të hapur të detit Jon, në qendër të Mesdheut, rreth 14 km veri-lindje të ishullit të Korfuzit. Popullsia totale është 20.227 (referuar census 2011), me një sipërfaqe totale 58.96 km². Gjithsesi, popullsia sipas zyrës civile është 41.173. Afër Sarandës ndodhet qyteti i antik i Butrintit, një Trashëgimi Botërore e UNESCO-s.

Ksamili (39°46'0"V, 20°0'0"L)

Ksamili është fshat në rivierën e Shqipërisë së Jugut, dhe pjesë e Parkut Kombëtar të Butrintit. Fshat bregdetar, i ndërtuar në vitin 1966 dhe ndodhet në jug të qytetit të Sarandës.

Fotografia: Pamje nga fshati Ksamil

Ksamili është një ndër resortet bregdetare më të frekuentuara nga vendasit dhe turistët e huaj. Plazhi i Ksamilit dhe bregdeti Jonian i Shqipërisë pjesa veriore është përfshirë në Guardian's 20 si plazhi më i volitshëm për pushime në 2013. Atraksionet kryesore janë pranë ishullit të Ksamilit. Zona bregdetare është e vogël por e pastër. Plazhi në pjesën gadishullore është i vogël por i pastër. Ksamil është një qytet me një pozicion strategjik të fortë me lidhje të drejtpërdrejtë me Sarandën dhe Butrintin. Është përafërsisht 1,7 km² dhe ndodhet në bregun jugor të Detit Mesdhe afër ishullit Grek Korfuz. Ka 10,000 banorë të regjistruar, megjithëse vlerësohet se vetëm 3,141 banorë jetojnë vend gjatë gjithë vitit. Ksamili është një destinacion popullor për turizmin veror me 128.850 turistë në vit. Në këtë drejtim, Ksamili është një nga qendrat kryesore urbane në jug të Shqipërisë i cili është i populluar gjatë gjithë vitit, me një prani të lartë vendbanimesh, aktivitete ekonomike dhe akomodime turistike. Fakti është që sipërmarrësit po investojnë gjithnjë e më shumë në zonë, dhe banorët kanë filluar të rinvestojnë në pronat e tyre.

Ksamili është një zonë ku deti, liqeni dhe pasuritë kulturore kombinohen së bashku; Parku Kombëtar i Butrintit, Ishujt Ksamili, Liqeni i Butrintit dhe Kanali i Vivarit janë asetet kryesore të kësaj zone. Rrënojat e qytetit antik të Butrintit në jug të gadishullit janë pjesë e trashëgimisë kulturore botërore të UNESCO-s. Njësia administrative Ksamil është një nga përparësitë në Strategjinë Kombëtare të Zhvillimit për sa i përket turizmit. Kështu, duke pasur parasysh që sektori i turizmit është një nga burimet kryesore të zhvillimit të zonës, banorët e konsiderojnë të rëndësishëm ose shumë të rëndësishëm për sigurimin e të ardhurave familjare dhe zhvillimin e të gjithë zonës në përgjithësi. Aktiviteti ekonomik i njësisë administrative Ksamil është përqendruar kryesisht në turizëm, si dhe në ndërtim, peshkim dhe në pemëtarinë. Peshkimi bazohet kryesisht në fermat e midhjeve në Liqenin e Butrintit.

Sidoqoftë, turizmi në ditët e sotme karakterizohet nga modele joformale të zhvillimit, që rezultojnë në mungesë të zhvillimit të duhur urbanistik, hapësirave publike, parkimeve etj. Urbanizmi kaotik i Ksamilit, me ndërtime pa leje, mungesë të infrastrukturës dhe standardeve arkitekturore, ndikon negativisht në zhvillimin e ardhshëm të turizmit dhe rekreacionit të vetë Ksamilit dhe të gjithë Parkut të Butrintit. Gjatë dy dekadave të fundit, Ksamili është zhvilluar pa planifikimin të duhur urbanistik, duke rezultuar në zona të ndërtruara kryesisht të karakterizuara nga mungesa e hapësirave të gjelbërta dhe të hapura, si dhe problemet e bllokimeve të trafikut dhe mungesës së lehtësirave të parkimit dhe infrastrukturës së dobët rrugore dhe nëntokësore. Ksamil nuk ka një shesh kryesor ku njerëzit të mblidhen për ngjarje publike. Gjithashtu, aktivitetet kulturore dhe sportive në

zonë mungojnë. Për më tepër, Ksamili nuk ka pasur marketingun dhe brandimin e duhur për qytetin.

⁴⁰ <http://www.guardian.co.uk/travel/2013/jan/04/20-best-beach-bargain-holidays-2013>

Butrinti (39°44'46"v, 20°1'13"l)

Parku Kombëtar i Butrintit (Shqip: Parku Kombëtar i Butrintit është krijuar ne Nëntor 2000 dhe shtrihet në jug të Shqipërisë.

Figura: Amfiteatri dhe laguna e Butrintit

Ai përfshin 94.24 km² të peizazhit historik, arkeologjik dhe mjedisor. Kufijtë e parkut përfshijnë njësinë administrative të Ksamilit.

Parku, një Trashëgimi Botërore e UNESCO-s, është një nga zonat më të rëndësishme arkeologjike të vendit që përmban objekte të ndryshme dhe struktura të cilat datojnë nga Epoka e Bronzit deri në shekullin e XIX.

Një numër i madh monumentesh janë akoma ekzistuese duke përfshirë dhe muret e qytetit, bazilika e madhe, teatri dhe kështjella veneciane. Përveç kësaj, pjesa arkeologjike është e veshur me bimësi natyrore dhe me një ekosistem kompleks i cili varet në ujërat e freskëta të liqenit të Butrintit dhe kanalit të Vivarit i cili derdh liqenin në detin Jon.

Është ky kombinim i monumenteve historike dhe mjedisit natyror që e bën Butrintin një vend kaq unik, një 'peizazh me monumente' se të dashur si Grand Tourists të shekullit të XVIII dhe XIX.

Qeveria shqiptare themeloi Parkun Kombëtar të Butrintit në 2000. Parku kombëtar u bë gjithashtu një Trashëgimi Botërore e UNESCO-s gjatë këtyre viteve, edhe si zonë Ramsar³⁵.

Zonat turistike të para-përzgjedhura që do të përfitojnë nga aktivitetet e zbatimit të projektit.

3.7.Laguna e Nartës (40°29'57"N, 19°27'26"E)

Laguna e Nartës shtrihet afër fshatit të Nartës me koordinata gjeografike 40°29'57"N; dhe 19°27'26"E. Ajo është laguna e dytë më e madhe në Shqipëri referuar përmasave dhe ndodhet pak kilometra në veri të qytetit të Vlorës. Laguna është pjesë e zonës së mbrojtur Nartë-Vjosë dhe lidhet me dy kanale të shkurtër me detin Adriatik. Më i madhi quhet ishulli Zvërnec. Ura me dërrasa lidh Nartën me ishullin, në të cilin ndodhet një manastir i shek. Laguna e Nartës e shtrirë në veri të fshatit ka një ekosistem unik.

⁴¹ Ramsar (4 gusht 2010). "Lista e ligatinave me rëndësi ndërkombëtare"

Figura: Ishulli Zvërnec dhe Laguna e Nartës (burimi: www.google.al)

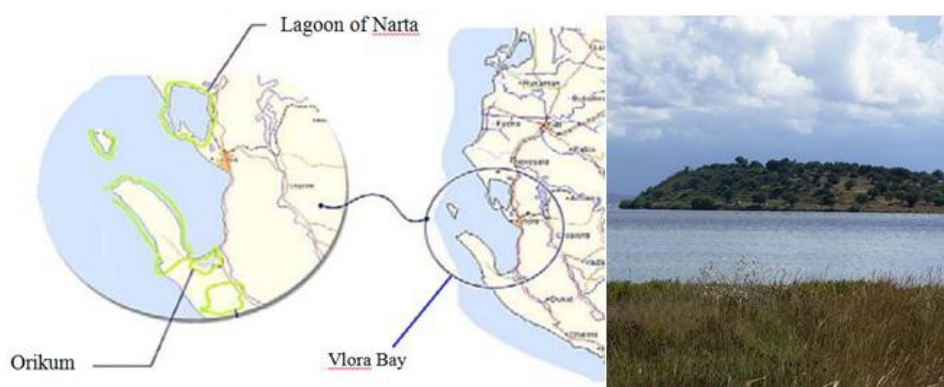

Figura : Gjiri i Vlorës, laguna e Nartës dhe Orikumi

Laguna e Nartës ka një sipërfaqe 4180 ha dhe është ekosistem natyror me mundësi për zhvillimin e eko-turizmit, vrojtimin e shpendëve, peshkimit etj. Ai përfaqëson kompleksin e dytë në Shqipëri për zogjtë e detit. Në Nartë gjenden 195 lloje zogjsh. Në dimër ngrenë fole rreth 48700 zogjsh, 23% e shpendëve ujorë që vijnë në Shqipëri³⁶. Në të njëjtën kohë vijnë shqiponjat e bardha, flamengot, skifterët, hutat e zinj etj.

Zona e Nartës është e njohur për prodhimin artizanal të verës me cilësi të lartë. Në ujërat e lagunës jetojnë lloje të ndryshme peshqish, por më tipiket janë ngjala dhe levreku i Nartës. Bukurinë e Lagunës së Nartës përbëhet nga jeta e saj e pasur detare, diversiteti i specieve bimore, dunat e rërës të shquara të krijuara nga era, delta e lumit Vjosë dhe 195 lloje të shpendëve që numërohen në zonë. Laguna e Nartës është gjithashtu e rëndësishme për eko-turizmin.

Ishulli i Zvërnecit është një ishull në kuadër të Lagunës së Nartës në jug të Shqipërisë. Ishulli është gati i gjithi i mbuluar me pisha të larta dhe është vetëm në lindje të një ishulli shumë më të vogël. Ai ka një gjatësi gati 430 m dhe me një gjerësi maksimale 300 m. Ishulli Zvërnec lidhet me pjesën tokësore me një urë druri me një gjatësi 270 m. Ishulli është një atraksion turistik, sepse ruan mirë manastirin bizantin të Zvërnecit të shekullit të XIII-XIV. Në afërsi të ishullit shtrihet fshati që mban të njëjtin emër. Ishulli ka një sipërfaqe prej 9 ha.

⁴² <http://www.albania.al>

Manastiri i Shën Mërisë, i njohur gjithashtu si Manastiri i Zvërnecit, është një monument i rëndësishëm kulturor në ishullin Zvërnec në Lagunën e Nartës. Kisha Bizantine e ndërtuar në shekullin e XIII, është oazi shpirtëror për të krishterët e kësaj zone. Kisha e Shën Marisë është një vend i bukur i adhuruar, paqësorë dhe i rrethuar nga jeshillëk.

Vjosë-Nartë mbrohet si zonë peizazhi, e pasur në ligatina dhe shpendë ujorë, që ndodhen në Qarkun e Vlorës me madhësi aktuale 19,738.00 ha. Kufijtë gjeografike janë:

- a) Veri a) Grykëderdhja e lumit Vjosë (4357230.70L / 4503383.01V), ndjek rrjedhën e lumit Vjosë në pikën me koordinata (4374598.35L / 4497984.40V) ;
- b) Lindje:Pika me koordinata (4374598.35L / 4497984.40V), ndjek mbrapa kodrave kuotën e tre Vëllazërisë 105.0 m, shtegun e këmbësorëve, dhe në majë Çipllakun (235.1 m), kuotat 246.0 m 221.0 m & 227.6 m, kalon në afërsi të fshatit Kërkovë, majën e Mutrevës (222.6 m), kuotat 196.0 m, fshatin Bestrovë, kuotat 204.0 m, 202.0 m, 164.0 m, 160.8 m, duke kaluar rrugë për tek Muezini (4371353.76L / 4484988.27V);
- c) Në jug: (4371353.76L / 4484988.27V), duke kaluar pranë minierës së kripës, Kavallonës edhe në pikën e takimit me detin Adriatik (4367602.48L / 4484771.87V);
- d) Në perëndim: Pika e takimit me Detin Adriatik (4367602.48L / 4484771.87V) dhe vazhdon përgjatë bregdetit deri në grykën e lumit Vjosë.

Orikumi (40°20'0"N, 19°28'0"E)

Orikumi (Orikos) është një ish bashki në qarkun e Vlorës. Sipas reformës së qeverisë vendore 2015, ai u kthye në një nënndarje (pjesë) të bashkisë së Vlorës. Emrin e ka marrë nga qyteti antik i Orikumit, i cili ndodhet rreth 4 km në perëndim të Orikumit të sotëm. Popullsia sipas Censurit të vitit 2011 ishte 5503 banorë. Afër qytetit modern ndodhet e vetmja marinë në Shqipëri.

Foto Orikum: Parku arkeologjik dhe shpella e Haxhi Aliut

Pozicioni i tij gjeografik e kanë kthyer në një port të rëndësishëm dhe në një pikë tregtare në bregdetin Adriatik. Orikumi ka qenë i rëndësishëm edhe për ushtrinë. Ai u përdor nga romakët si një bazë mbrojtëse në luftërat kundër ilireve, dhe po ashtu në shekullin e III para erës sonë kundër maqedonasve, të cilët e pushtuan më vonë në vitin 214 para erës sonë. Jul Çezari e ka përdorur këtë zonë si kamping për ushtrinë

derisa Pompeius Magnus i pushtoi Duke qenë pjesë e kaq shumë ndikimesh kulturore, Orikumi është kthyer në një qendër urbane të rëndësishme. Kjo vihet në dukje nga rrënojat e shumta arkeologjike, të tilla si platforma e një orkestre dhe teatri i vogël me kapacitet mbajtës prej 400 spektatorësh.

Orikumi është një zonë arkeologjike e një rëndësie tepër të lartë. Sipas specialistëve, për nga rëndësia, ai mund të kalojë edhe Butrintit. Laguna e Orikumit gjendet në jug të gjirit të Dukatit (Vlorë), në një zonë të kufizuar ushtarake dhe lidhet me detin nëpërmjet një kanali. Vetëm 130 hektar nga Laguna e vjetër e Orikumit (Pasha-Limani) ka mbetur në ditët e sotme. Rreth 25 vite më parë, punimet e kullimit dhe ndërtimi i një dige thanë rreth 400 hektar nga laguna e mëparshme. Shumë kënetat agrokulturore janë të braktisura aktualisht, ose përdoren për kullotje dhe pjesa më e madhe e tokave dikur të mbjella, sot është “pushtuar” nga bimësia.

Orikumi është qendra urbane e dytë më e rëndësishme në Bashkinë Vlorë (dhe e treta e bregdetit jugor të Shqipërisë), e klasifikuar si një qendër strategjike e turizmit, e vendosur në rrugën e peizazhit bregdetar që lidh vendet në bregdetin jugor. Njësia administrative Orikum, 165 km në jug të kryeqytetit, është pjesë e rajonit numër 4- Porta Jugore e Rivierës Shqiptare. Orikumi është një njësi administrative me 12.000 banorë të regjistruar dhe 5.503 banorë vetëm në qytetin Orikum dhe është i vetmi qytet në Bashkinë Vlorë që ka banorë gjatë gjithë vitit.

Orikum, i vendosur në pjesën Jugore të Rivierës Shqiptare dhe në afërsi të afërt me qytetin e Vlorës dhe Parkun Kombëtar të Llogarasë, shfaq potencial të lartë për një turizëm të qëndrueshëm (si në sezonin veror ashtu edhe në atë dimëror) dhe zhvillimin kulturor. Orikumi ka rreth 60,000 vizitorë në vit dhe për shkak të ofertës së tij të larmishme turistike, numri po rritet. Në relievin e larmishëm së zonës së Orikumit, ndërthuren bregdeti, zonat kodrinore dhe zonat e thella malore.

Orikumi njihet për burimet e tij natyrore, biodiversitetin dhe korridoret ekologjike si dhe për pasurinë e tij arkeologjike, historike dhe kulturore. Potencialet turistike ruhen mirë, nuk ka degradim të peizazhit me gjithë praninë e informalitetit në disa zona dhe mundësitë për përmirësim janë të mëdha.

Në njësinë administrative Orikum ka rreth 430 aktivitete biznesi aktive gjatë gjithë vitit dhe 150 biznese të tjera sezonale. Pjesa më e madhe e tyre janë të përqendruar kryesisht në Orikum, Dukat dhe Radhimë. Zona Radhimë-Marinë në Orikum është një nga polet më të zhvilluara të biznesit për sa i përket shërbimeve të turizmit. Ekonomia vendore mbështetet në sektorin e turizmit dhe komponentë të tjerë, siç janë emigracioni, bagëtia, peshkimi dhe bujqësia. Gjithashtu, bujqësia mbetet aktiviteti kryesor ekonomik, pasi mundësitë për zhvillimin e këtij sektori janë të mira, veçanërisht në Dukat dhe Tragjas. Kultivimi i vreshtarisë, kopshtarisë dhe agrumeve është rritur nga viti në vit.

Me gjithë praninë e detit, Laguna e Orikumit që ndodhet midis Karaburunit dhe qytetit të Orikumit është një potencial i shkëlqyeshëm për këtë zonë. Ç’është më e rëndësishmja, Orikumi ndodhet në një zonë të mbrojtur natyrore të Parkut Kombëtar të Llogarasë dhe gadishullit të Karaburunit. Kisha e Marmiroit dhe Orik janë dy vendet kulturore kryesore në Orikum. Vendbanimi i lashtë Orik ndodhet në bregun jug-perëndimor të gjirit të Orikumit, në një kodër të ulët shkëmbore, pranë një skele druri që ndante një lagunë të vogël me gjirin Pasha-Liman. Në shekullin V, u ndërtua Kisha Bizantine e Marmiroit. Zona e projektit ka

statusin e Rezervatit Natyror të Menaxhuar, kategoria IV, dhe karakterizohet nga një diversitet biologjik dhe shumëllojshmëri në peizazh, për shkak të pozitës gjeografike, peizazhit, hidrografisë, kushteve të tokës dhe klimave të ndryshme. Disa objekte të rëndësishme arkeologjike janë gjetur në qytet, por kërkimi arkeologjik ka qenë gjithmonë i kufizuar për shkak të rëndësisë së kësaj qendre që vazhdon të përdoret si bazë detare edhe në ditët e sotme . Shumë nga objektet antike të gjetura në qytet janë të ekspozuara në muzeun e Vlorës.

Siç përmendëm më sipër, Orikumi njihet për burimet e tij natyrore, biodiversitetin dhe korridoret ekologjike si dhe për pasurinë e tij arkeologjike, historike dhe kulturore. Orikumi së bashku me fshatrat përreth përbëjnë një thesar të pasur, duke përfshirë Rezervatin Natyror të Menaxhuar të Karaburunit (20,000ha), Parkun Kombëtar të Llogarasë (1.010ha) dhe Parkun Kombëtar Detar Karaburun-Sazan (12,428ha). Laguna e Orikunit prej rreth 130ha është një tjetër atraksion turistik që lidhet me detin përmes kanalit.

Për ta përmbledhur, roli që Orikumi ka në turizmin shqiptar dhe potencialin e tij janë shumë të mëdha, por prapëseprapë ai përballet me probleme të mëdha infrastrukturore.

Zona sot përballet me ngarkesë të shtuar të trafikut gjatë pikut të sezonit. Bulevardi kryesor dhe rruga kryesore që të çojnë në bregdet janë në kushte të mira, por rruga që të çon për në Kishën e Marmiroit është në kushte jo të mira. Me gjithë praninë e dy hapësirave publike jo të kënaqshme për sa i përket modelit urbanistik, atraktivitetit dhe funksionalitetit, ka mungesë të hapësirave publike në këtë zonë. Gjithashtu, bulevardi kryesor "Princesha Rugjine" mund të konsiderohet si një hapësirë e madhe publike, por për sa i përket dizajnit dhe funksionalitetit urban nuk është i përshtatshëm. Përveç kësaj, ka një mungesë totale e zonave të gjelbërta brenda zonës urbane.

Ka mungesë parkimi publik të dedikuar brenda zonës urbane dhe kryesisht në periudhën e verës, çështja e vendparkimeve shndërrohet në një problem të vërtetë për vizitorët dhe banorët

Gadishulli i Karaburunit

Brigjet veriore dhe perëndimore kanë një gjatësi prej 14 km, duke filluar nga Kepi i Karlovecit deri në Kepin e Gjuhëzës dhe duke u shtrirë në bregun e Bristanit. Shpatet e gadishullit të Karaburunit janë tepër të pjerrët në anën perëndimore, duke kulmuar në pjesën qendrore. Ana perëndimore karakterizohet nga shkëmbinj të lartë, të cilët shkojnë thellë në ujë dhe që përbëhen nga kanione me plazhe me rërë të përhershme. Këta shkëmbinj bien pre e erozionit dhe tek ta ndodhen shpella të shumta nëpër të cilat rrjedh ujë i ëmbël.

Bimësia dominohet nga shkurre të ulëta dhe të rralla në të dyja anët e vargmalit, si dhe nga disa bimë halore ose pemë të tjera. Mjedisi nënujor bregdetar përgjatë anës perëndimore është i diversifikuar dhe relativisht i bollshëm, dhe është i organizuar sipas disa zonave detare ekologjike zbritëse. Kanionet dhe shpella të gadishullit, shpesh të pa-aksesueshme nëpërmjet tokës, shërbejnë si habitate ideale për luanët e detit. Zona përbën interes për peshkimin.

Karaburun-Sazan është një Park Kombëtar Detar i pozicionuar në Vlorë. Sipërfaqja e përgjithshme e këtij parku është 12 428 hektar, e ndarë në:
428.00 ha, të ndarë si më poshtë:

Zona në det të hapur e gadishullit të Karaburunit me një sipërfaqe prej 9*848.95 hektarësh. Zona afër gadishullit të Karaburunit, kepi i Shën Vasilit deri në zonën e Langadhës, ishulli i Sazanit me një distancë prej 1 milje detare, është identifikuar nga ekspertet vendas dhe të huaj si trashëgimi natyrore me vlerë shumë të lartë.

Rajoni është i pasur në shumëllojshmëri peizazhesh nënujore, habitatesh dhe specieve të florës dhe faunës detare; ai dallohet si vendi që ofron strehë, ushqim dhe shumim të specieve të mjedisit kombëtar, rajonal dhe global. Ai është gjithashtu një vend i përshtatshëm për rritjen e shumë bimëve ose organizmave shtazorë nënujorë, duke filluar që nga algat detare, sfungjerët, molusqet, krustacet, koralet e kuqe, reptilët, gjitarët dhe habitatat e mundshme për luanët e detit Mesdhe. Një prej shenjave dalluese të biodiversitetit të kësaj zone janë livadhet nënujore të Posidonias (Posidonia Oceanica), të cilat cilësohen si specie e përkeqësuar në detin Mesdhe. Qëllimi i tyre lidhet me natyrën dhe përbërjen e shtratit të detit, veçoritë e ujit, të tilla si transparenca, pastërtia, etj. Të cilat dallohen më së miri në gadishullin e Karaburunit dhe ishullin e Sazanit.

Kjo zonë është e banuar ose vizitohet nga specie të rrezikuara botërisht, të cilat renditen në konventat ndërkombëtare në të cilat është aderuar Shqipëria, të tilla si disa lloje peshqish, peshkaqenësh, breshkat e ujit, delfinët dhe luanët e detit (Monachusmonachus).

Kufijtë e digjitalizuar përfshijnë:

- a. Veri Pika 1 (në det të hapur), me distancë 1 milje detare (1852 m) nga Kepi i Gjuhëzës, me koordinata 4353018.48 V 4478005.72 L, në pikën 2 (det), me distancë 1 milje detare (1852 m) nga Kepi i Shën Vasilit, me koordinata 4477378.71 4363780.19 V L;
- b. Veri: Pika 1 (në det të hapur), me distancë 1 milje detare (1852 m) nga Kepi i Gjuhëzës, me koordinata 4353018.48 V 4478005.72 L, në pikën 2 (det), me distancë 1 milje detare (1852 m) nga Kepi i Shën Vasilit, me koordinata 4477378.71 4363780.19 V L;
- c. Lindje: Pika 2 (det), me distancë 1 milje detare (1852 m) nga gjiri i Shën Vasilit, me koordinata 4363780.19 V 4477378.71 L dhe më pas vazhdon përgjatë bregut detar nga Kepi i Shën Vasilit, Kepi i Dim Kushtës, Kepi dhe gjiri i Shën Gjonit, Kepi i Gjuhëzës, duke ndjekur malin bregdetar perëndimor të Karaburunit, gjirin e Gjinarës, bishtin e Malit, faqen e Langadhës në pikën 3, me koordinata 4449696.28 4379221.15 V L;
- d. Në jug: Pika 3, me koordinata 4449696.28 4379221.15 V L, në pikën 4 (në det të hapur),

me distancë 1 milje detare (1852 m) nga Langadha, me koordinata 4448193.75 4378104.94 në L;

- e. Në perëndim: Pika 4 (në det të hapur), me distancë 1 milje detare (1852 m) nga Langadha, me koordinata 4378104.94 dhe 4448193.75 L dhe ndjek izobatin në pikën 1 (në det të hapur), me distancë 1 milje detare (1852 m) nga gjiri i Gjuhëzës, me koordinata 4478005.72 4353018.48 L.

Nga Karaburuni në Dhërmi

Vija bregdetare përgjatë Rrëzës së Kanalit vazhdon për 30 km dhe shtrihet nga Gjiri i Bristanit deri në Dhërmi. Rrëza e Kanalit është e ngjashme me Gadishullin e Karaburunit për sa i përket florës dhe faunës detare. Zona kufizohet nga një gjatësi e konsiderueshme e malit të Cikës, e shtrirë paralelisht me bregdetin, e përbërë nga disa gjire, shkëmbinj dhe plazhe me rërë të përzier/gurë në breg të detit. Parku kombëtar i Llogarasë përfshihet në këtë zonë. Më tej përgjatë bregut ndodhet lugina e Palasës e krijuar nga erozioni dhe rrëketë e prurjeve pranverore; dhe Dhërmiu, i karakterizuar nga dy rrëke, njëri i përhershëm dhe tjetri i krijuar nga prurjet pranverore, të cilat kanë ndërtuar dy lugina të vogla në pjesën jugore të luginës më të madhe të Palasës afër detit. Rrjedha e Dhërmiut është e krijuar nga prurjet pranverore dhe ka krijuar një çarje të thellë në peizazh, duke shkaktuar krijimin e një kanioni dhe të shumë shkëmbinjve përgjatë rrëkesë.

Në shpatet përgjatë detit bimësia në pjesën më të madhe të vendeve është e ngjashme me atë të gadishullit të Karaburunit, e ulët, e rrallë dhe me shkurre, ndërkohë që më në brendësi të tokës ka zona më bimësi të ulët dhe halore. Vija bregdetare përgjatë bregut dallohet për trashëgimi kulturore me shumë vlerë, duke përfshirë: afreske dhe skulptura nga periudha e Kristianizmit, mbishkrime nga periudha Helenistike dhe guroret antike të Gjirit Gama.

Nga fshati i Dhërmiut në Porto Palermo

Profili bregdetar nga Dhërmiu në Porto Palermo përfshin disa mjedise. Relievi bregdetar është më i butë, me pjerrësi në det, me përjashtim të disa pjesëve shkëmbore. Mjedisi nënujor karakterizohet nga një ngritje e konsiderueshme në afërsi të bregut, e përbërë nga plazhe me zhavorr dhe rërë. Kanioni i Vunoit është shumë mbresëlënës; habitatit i tij i veçantë karakterizohet nga një biodiversiteti i lartë. Përgjatë kanionit, në një shpellë janë gjetur mbetje prehistorike (Epoka e hekurit). Kanioni shtrihet në det në një grykë të ngushtë, duke arritur pikën kulmore në një plazh të bukur të veçuar.

Porto Palermo përfshihet në zonën e peizazheve të mbrojtura, i konsideruar si shumë atraktiv dhe si një pikë potenciale për zhvillimin e turizmit dhe sporteve ujore. Është një zonë që ofron strehim të natyrshëm, në të cilën është vendosur vendbanimi antik i Panormis-it, si dhe ka potencial për të qenë bazë detare. Kështjella e Ali Pashës, muzeumi dhe disa ndërtesa ushtarake mund të përdoren si pika informacioni dhe edukative. Baza e nëndetësës me tunelin e saj rreth 800 m të gjatë, mund të jetë atraktive për turistët, ashtu si dhe mbetjet arkeologjike (amforat) e shekullit të II para Krishtit, që gjenden në këtë gjiri.

Nga Kepi i Qeparoit në Kepin e Qefalisë

Kepi i Qeparoit deri tek Kepi i Qefalisë përfshin 20 km vijë bregdetare, midis rrethit të Vlorës dhe atij të Sarandës. Kjo pjesë e bregdetit karakterizohet nga pasimi i epokave të ndryshme gjeologjike që kanë krijuar shtatë peizazhe: (1) Kepi shkëmbor i Qeparoit; (2) Qeparo; (3)

Rrafshina e Borshit me plantacionet e mëdha të ullinjve; (4) Bregu i ngushtë i Lukovës, me shtresa të mëdha gëlqerore; (5) Bregu i gjerë i Kepit të Qefalisë; (6) Plazhet e Kakomesë; (7) dhe shkëmbinjtë vertikal të Gjirit të Pogajetës, në veri të kepit të Qefalisë. Plazhet me rërë të bardhë janë të spikatura në të gjithë rajonin dhe shtrihen në mjedisin detar deri në 20m thellësi.

Nga Kepi i Qefalisë në Kepin e Stillos

Vija bregdetare nga Kepi i Qefalisë në atë të Stillos nuk është po aq mbresëlënëse sa ajo e rajoneve të përmendura më sipër. Ajo ndahet në disa pjesë: (1) nga kepi i Qefalisë në Sarandë, shkëmbinjtë janë të ulët dhe të përkulur, duke u mbyllur në plazhe të vegjël me zalle; (2) zona që përfshin qytetin e Sarandës; (3) zona në jug të qytetit të Sarandës; (4) plantacionet e braktisura dhe zonat e shpyllëzuara në afërsi të Ksamilit; (5) ishujt e Ksamilit, me plazhe të vogla me rërë dhe pyjet e skalitura nga era; (6) kepi i Shkallës me shkëmbinj të ulët she plazhe të vogla të veçuara; (7) zona e liqenit të Butrintit është një prej habitateve më të pasura në bregdetin jugor; (8) kodrinat në jug të liqenit të Butrintit, me shtrate të ulët lumenjsh, plazhe të veçuara dhe ligatina; dhe (9) ishulli i paprekur dhe shkëmbor i Stillos.

Syri i Kaltër (39°55'25"V, 20°11'34"L)

Syri i Kaltër është një burim ujor dhe një fenomen natyror afër Muzinës në Vlorë, Shqipëri. Uji i pastër ngjyrë blu i lumit, një atraksion i njohur turistik, rrjedh nga një burim mahnitës më shumë se 50 metra i thellë. Zhytësit janë zhytur deri në 50 metra thellësi, por është ende e paqartë thellësia reale e gropës karstike⁴³. Ai është burimi fillestar i ujit të lumit të Bistricës, 25 km i gjatë, i cili përfundon në detin Jon në jug të Sarandës. Burimi është një monument natyror dhe ka një normë shkarkimi prej 18400 l/s. Zona pasuese (180 ha) është një rezervuar natyror dhe karakterizohet nga pemët e lisit dhe panjës. Në vitin 2004 burimi u tha përkohësisht.

⁴³ https://en.wikipedia.org/wiki/Blue_Eye,_Albania

Aneksi 4. Plani i Masave Zbutëse Sociale dhe Mjedisore për rrugën me Kalldrëm të Beratit

Faza	Çështes	Masat zbutëse	Kosto (EUR)		Përgjegjësia institucionale		Komente (P.sh. ndikimet)
			Vendosja	Funksioni	Vendosja	Funksionimi	
Parandërtimore	<i>Pastrimi i vendit të punës nga materialet inerte, dherat; largimi i antenës ekzistuese dhe ndërtesës së braktisur</i>	Ne konsultim me Bashkinë Berat, jep një metode të përshtatshme për riciklimin e materialeve të ndërtimit dhe metalet për skrap	NA	7.413	FSHZH/ Bashkia e Beratit	Kontraktori	Siç jepet në preventiv
Parandërtimore	Materialet e marra nga vende të jashtëligjshme apo të paautorizuara mund të shkaktojnë presion mbi burimet natyrore	përdor gurore të licencuara ekzistuese kërkesë për aprovim zyrtar apo licence të vlefshme shfrytëzimi	NA	NA	gurore	Kontraktori duhet të ketë të gjitha lejet	Nuk do të përdoret asfalt gjate rehabilitimit.
Ndërtimi	Pluhurat e ngritura gjate transportit të materialeve të gurit Te laget ngarkesa ose te mbulohet	ngarkesë e lagur ose e mbuluar me kamion	NA	70/muaj	Kontraktori i ndërtimit	Kontraktori i ndërtimit	Do të specifikohet në dokumentet e ofertimit
Ndërtimi	Pluhurat e ngritura gjate transportit të materialeve të gurit	Pluhurat e ngritura gjate punimeve të ndërtimit	NA	100/muaj	Kontraktori i ndërtimit	Kontraktori i ndërtimit	Do të specifikohe
Ndërtimi	Ndotja e ajrit dhe zhurmat prej makinerive në terren, transporti dhe djegia e motorëve në kантиer	Te mos lejohen makineritë të ndezura në kантиer Përdorni makineri të testuara dhe të përshtatshme Nuk lejohet djegia e hapur apo e mbyllur në asnjë mënyre në kантиer	Minimal	Minimal	Kontraktori i ndërtimit	Kontraktori i ndërtimit	
Ndërtimi	Shqetësim nga zhurmat për njerëzit dhe kafshët	Te kontrollohet që zhurmat të lëshuara të mos kalojnë normat e vendosura në rregullore (85 dB për mjediset urbane, jashtë).	minimal	50/muaj	Kontraktori i ndërtimit	Kontraktori i ndërtimit	Do të specifikohe në dokumentet e

<u>Ndërtimi</u>	Trafiku qe mund te krijoje zhurma, çlirim nga djegia, ngarkim trafiku përreth kantierit	Të kryhet transporti i materialeve në orët me trafik minimal. Te përdoren rruge alternative për te minimizuar ngarkesën e trafikut. □ Punimet duhet te kryhen ne mënyre te alternuar njëherë ne njërën anë te rrugës, njëherë ne tjetrën me qellim qe te lihet rruga e lire për kalimtare.□	NA	minimal	Kontraktori i ndërtimit Menaxheri i transportit dhe operatori i kamionit	Kontraktori i ndërtimit Menaxheri i transportit dhe operatori i kamionit	
------------------------	---	--	----	---------	---	---	--

Faza	Çështja	Masat zbutëse	Kosto (EUR)		Përgjegjësia institucionale		Komente (p.sh ndikimet)
			Vendosja	Funksioni	Vendosja	Funksioni	
<u>Ndërtimi</u>	Shqetësimi i trafikut gjatë aktiviteteve të ndërtimit	Plani i menaxhimit të trafikut me masa atë përshtatshme për të drejtuar trafikun dhe të lehta për tu zbatuar; ne bashkëpunim me autoritetet vendore, përfshirë policinë e trafikut	Siç përcaktohet në dokumentet	minimal	Kontraktori i ndërtimit	Kontraktori i ndërtimit	Masat përfshihen në Planin e Menaxhimit të Trafikut
<u>Ndërtimi</u>	<i>Siguria e këmbësorëve dhe mjeteve</i>	Ndriçim i përshtatshëm dhe shenja të mirëpërcaktuara të sigurisë Njoftim në media për fillimin e punimeve	Siç përcaktohet në	minimal	Kontraktori i ndërtimit	Kontraktori i ndërtimit	
<u>Ndërtimi</u>	Ndotja e ujit dhe e tokës nga depozitimi i papërshtatshëm i materialeve, menaxhimi dhe përdorimi i makinerive të ndërtimit	Organizo dhe mbulo zonat e depozitimit të materialeve; ripërdor tokën për rimbullimin e sistemit të kullimit, izolo zonat e larjes së materialeve duke zgjedhur zona për larje që nuk rrjedhin direkt në ujë; instalo pajisje për kontrollimin e rrjedhjeve. Siguro menaxhim të mirë të mbetjeve me qëllim që të parandalohet ndotja. Vendos një mekanizëm për kontrollin e rrjedhjeve dhe për ndërhyrje emergjente për kontrollin e rrjedhjeve.	Siç përcaktohet në dokumentet e tenderit	50 / muaj	Kontraktori i ndërtimit	Kontraktori i ndërtimit	Rekomandohet që gurët dhe materialet e tjera që do të largohen, të riciklohen sipas këshillave të Institutit të Monumenteve të Kulturës dhe
<u>Ndërtimi</u>	Ndotja e ujit dhe e tokës nga depozitimi i papërshtatshëm i mbetjeve	Largo mbetjet në vendet e përshtatshme të mbrojtura nga rrjedhjet, në bashkëpunim me Bashkinë Berat. Për depozitimin e përkohshme të mbetjeve, zgjidh një zone me sipërfaqe të papërshkueshme, sa më larg nga vija ujore.	minimal	100/muaj përveç 3,840 EUR të parashikuara nga preventiv	Kontraktori i ndërtimit	Kontraktori i ndërtimit	Shumica e mbetjeve të gjeneruara mund të riciklohen

Faza	Çështja	Masat zbutëse	Kosto (EUR)		Përgjegjësia institucionale		Komente (P.sh. ndikimet)
			Vendosja	Funksionim	Vendosja	Funksionimi	
		sa me larg nga vija ujore. Mblidh dhe menaxho ne mënyre te përshtatshme te gjitha mbetjet, përfshire materialin e gërmuar qe mund te largohet në vende të miratuara nga Bashkia.					
<u>Ndërtimi</u>	Ndotja potenciale e tokës dhe ujit nga mirëmbajtja e papërshtatshme dhe furnizimi i pajisjeve	Menaxhimi i përshtatshëm i lubrikuesve, karburantit dhe tretësve me ane te depozitimit te sigurte; te sigurohet furnizimi me karburant dhe te mirëmbahen pajisjet; te mblidhen te gjitha mbetjet dhe te largohen ne vendin e caktuar. Ne rast rrjedhjeje, toka e ndotur duhet te mblidhet dhe te largohet si mbetje e rrezikshme. Mbetjet duhet te mblidhen ne kontejnerë te veçante. Nevojitet te ketë një mekanizëm te kontrollit te rrjedhjeve dhe te ketë plan emergjence për kontrollin e rrjedhjeve.	minimal	minimal	Kontraktori i ndërtimit	Kontraktori i ndërtimit	Bashkia Berat duhet te japë leje me shkrim për një vend te përshtatshëm depozitimi te mbetjeve përpara fillimit te punimeve te ndërtimit
<u>Ndërtimi</u>	Ndërhyrje ne skemat ekzistuese te kullimit e shkarkimit te ujerave duke krijuar ujera te ndenjura	Ne përputhje me projektin teknik, te ruhet gjendja natyrale e shkarkimit	minimal	minimal	Kontraktori i ndërtimit	Kontraktori i ndërtimit	
<u>Ndërtimi</u>	Shëndeti dhe siguria në punë e punëtorëve	Te pajisen punëtorët me instruksione mbi sigurinë në punë dhe me pajisje mbrojtëse (syze, maska, helmëta, çizme, etj; sigurimi i trafikut; pajisje te		minimal	Kontraktori i ndërtimit	Kontraktori i ndërtimit	
<u>Ndërtimi</u>		Vendi i arbitrazhit është:	NA	Sipas	Ndërtimi		

Faza	Çështja	Masat zbutëse	Kosto (EUR)		Përgjegjësia institucionale		Komente (P.sh. ndikimet dytësore)
			Instalimi	Zbatimi	Instalimi	Zbatimi	
	Ndikimi mbi vegjetacionin, pemët, lëndinat, etj	Pastrimi i vegjetacionit duhet të mbahet në minimum dhe të kryhet zëvendësimi i mbjelljeve, në përputhje me masat për mbrojtjen habitateve dhe brigjeve të lumit.		Ne përputhje me rregulloret kombëtare, për 1 pemë që pritet, duhet të mbillen 3	Drejtoria e Pyjeve		
<u>Ndërtimi</u>	Gjetjet rastësore të objekteve me interes kulturor dhe historik	Ne rast të gjetjes së objekteve rastësore gjatë gërmimeve dhe punimeve të përgjithshme, punimet do të ndalojnë menjëherë, zona do të sigurohet dhe autoritetet përkatëse do të informohen brenda 3 ditësh. Autoritetet do të kenë 15 dite në dispozicion për t'u përgjigjur dhe për të detajuar masat që duhet të merren për të vazhduar me punimet.	NA	Ne rast të gjetjeve rastësore, pronari i projektit do të paguaje sipas ligjit shqiptar për të gjitha investigimet i	Kontraktori i ndërtimit, FSHZH, Bashkia Berat		Legjislacioni shqiptar detajon të gjitha veprimet në rast të gjetjeve rastësore.
<u>Ndërtimi</u>	Kushtet e Punëtorëve dhe Punës	a) Parandalimi i sëmundjeve dhe vizitat mjekësore	Siç specifikohet	minimal	Kontraktori, ARRSH	Kontraktori	është kërkesë ligjore pajisja me mjete mbrojtëse të punëtorëve

Faza	Çështja	Masat zbutëse	Kosto (EUR)		Përgjegjësia institucionale		Komente (p.sh ndikimet dytësore)
			Instalim	Zbatimi	Instalim	Zbatimi	
	<p>a) Ekzaminime shëndetësore parandaluese për punonjësit,</p> <p>b) Krijimi i vendeve te reja te punës</p> <p>c) Akomodimi i punëtorëve</p> <p>Siguria e punëtorëve ne kantier</p>	<p>trajnime për parandalimin e sëmundjeve, edukimi/informimi te lidhura me SST</p> <p>b) Informimi i popullsisë vendore për vendet e lira të punës. Maksimum Përfshirje maksimale e punëtorëve vendore.</p> <p>c) Nevojat për akomodim do te vlerësohen në të gjitha kampet e punëtorëve. Të sigurohet akomodim standard. Përshtatësit</p> <p>d) Te pajisen punëtorit me instruksione për sigurinë dhe me pajisje mbrojtëse (syze, maska, helmeta, çizme, etj).</p> <p>b) Trajnimi i punëtorëve të ndërtimit</p> <p>c) Mekanizmi i ankimit për punëtorit për të ngritur çështje të arsyeshme ne lidhje me punën (komente ose ankesa)</p>	në preventiv				Siguria në punë
Operacionet/ Mirëmbajtja	Shqetësim nga zhurmat për popullsinë vendore dhe punëtorët shkaktuar nga punimet e mirëmbajtjes ne rruge, ndriçim dhe piken sistemi i ndriçimit dhe pika panoramike	te kufizohen aktivitetet gjate ditës (ose siç bihet dakord me autoritetet vendore).	Minimal	minimal	Kontraktori/A RRSH i mirëmbajtjes	Tianjin Kontraktori/A RRSH	<p>Te specifikohet ne dokumentet e kontratës se mirëmbajtjes – specifikimet teknike për realizimin e punimeve te mirëmbajtjes, ne bashkëpunim me Institutin e Monumenteve te Kulturës.</p> <p>Rekomandohet qe punimet e mirëmbajtjes nga autoritetet përgjegjëse, siç vendoset ne bashkëpunim me Institutin e Monumenteve te Kulturës.</p>

Aneksi 5: Shembull i një Plani të Monitorimit Mjedisor dhe Social për rrugën prej Kalldrëmi që të çon në kalanë e Beratit, Mihal Komнено

Faza	Cili aktivitet/ndikim do të monitorohet?	Ku do të monitorohet?	Si do të monitorohet/tipi i pajisjeve të monitorimit	Kur do të monitorohet? (frekuenca e matjeve ose vijimësia)	Pse do të monitorohet parametri? Opsionet	Treguesit	Kostoja		Përgjegjësia institucionale	
							Vendosja	Funksionimi	Vendosja	Funksionimi
Parandërtimore	Pajisja me leje apo licence të vlefshme për gurore dhe materiale të tjera	Ne vendndodhjen e gurores	Inspektim i të gjitha dokumenteve të nevojshme	Përpara fillimit të punës	Për të siguruar përdorim të qëndrueshëm të materialeve	Kërkese për aprovim zyrtar apo license të vlefshme shfrytëzimi	NA	NA	Operatori i gurores	Operatori i gurores
Ndërtimi	Mbulimi ose lagia e materialeve të transportuara që mund të gjenerojnë pluhur, si gurët, rëra ose zhavorri	çdo pajisje	Supervizim	Vazhdimisht	Ne vijimësi	Kamionë të mbuluara. Raportet e inxhinierit supervisor	NA	minimal	AKZM	Supervizori Supervizori
Ndërtimi	Ngarkese në kantier, shqetësim i trafikut, ankesa për menaxhimin e trafikut ankesa për menaxhimin e trafikut	në kantier	Supervizim pamor	Rregullisht nga supervisor	Për të siguruar shqetësim minimal për trafikon	Numri i ankesave të marra		minimal	a) FSHZH	Supervizori
Ndërtimi	Dëmtim i strukturës së tokës, rrëshqitje e bankinave	Kantier	Supervizim	Inspektime të paralajmëruara gjatë punimeve, pas shirave të rrëmbyeshëm	Për të siguruar ndikime minimale në toke	Rrëshqitje dherash, erozion, bankina të dëmtuara	NA	minimal	AKZM	minimal
Ndërtimi	Shqetësime zhurmash për njerëzit dhe kafshët, si dhe punëtorët në kantier	Kantier, shtëpitë me të afërta	Matës zhurmash, inspektim Inspektimi	Njëherë për secilën makineri kur fillojnë punimet dhe pas çdo ankesë	Siguro përputhjen e punimeve me mjedisin shëndetin dhe sigurinë	Nr i ankesave të regjistruara	minimal	minimal	AKZM	Supervizori
Ndërtimi	Parametrat e ndotjes së ajrit, pluhurave dhe grimcave	Ne kantier	Marrje mostrash	Pas ankesave	Për të siguruar emetime minimale gjatë punimeve	Nr i ankesave të regjistruara, raportimet tek autoritetet mjedisore	minimal	100/muaj	FSHZH	Supervizori

Ndërtimi	Cilësia e ujit dhe e dheut (grimca pezull, vajra dhe graso)	Ne dhe pranë kantierit	Marrje mostrash	Pas ankesave	Për të siguruar emetime minimale gjate punimeve	Nr i ankesave të regjistruara, raportimet tek autoritetet □ mjedisore	minimal	minimal	AKZM	Supervizori
Ndërtimi	Sinjalistika e vendosur	Ne kantier	Vizualisht nga supervizori	Rregullisht	Për të siguruar vendosjen e qarte të shenjave të sigurisë	Nr. i shenjave	minimal	AKZM	Supervizori	minimal

Ndërtimi	Largimi i mbetjeve ne vendin e autorizuar	Ne kantier për mbledhjen ne kohe dhe largimin për	Përcaktimi zyrtar nga NjQV	Përpara fillimit te punimeve dhe	Për të siguruar menaxhim te mire te	Përcaktimi nga Bashkia, sasia e mbetjeve qe	minimal	AKZM	Supervizori	minimal
<i>Ndërtimi / Siguria e punëtoreve</i>	Pajisjet mbrojtëse (syze, maska, helmeta, çizme, etj. Organizimi i trafikut)	Kantier	Inspektimi	Inspektime te palajmëruara gjate punimeve		Nr i aksidenteve ne pune te regjistruara	NA	minimal	Supervizim FSHZH	Supervizori
<i>Ndërtimi / Dëmtimi i, pemëve, lëndinave, etj.</i>	Humbje e/ndikim ne vegetacion	Kantier	Mbikëqyrja, Raportimi	vizitave te Kantieri i		Raporte te nga Ekspert	NA NA	minimal	Supervizim Kontraktori AKZM	
<i>Ndërtimi / Gjetja rastësore e</i>	<i>Pronat kulturore</i>	Kantier	Vizitat e ekspertit IMK Monumentet, supervizimi i zakonshëm	Ne vijimësi		Katalogu i Katalogu i Katalogu i objekteve te gjetura,	Duhet te Duhet te Duhet te jete pjese e	minimal	Supervizori,	Supervizori, IMK, FSHZH

Funksionimi <i>Siguria e mjeteve dhe këmbësoreve kur nuk ka aktivitete ndërtimi</i>	Vizibiliteti	Ne dhe pranë kantierit	Observim	Një here ne jave ne darke		Numri i shenjave paralajmëruese, numri i aksidenteve te regjistruara	minimal	minimal	LGU	Kontrakt mirëmbajtje
Shtim i mbetjeve urbane për shkak te rritjes se numrit te vizitoreve ne vend	Ndikim vizual	Ne apo pranë vendit te punës	Vizita ne kantier dhe komunikim me autoritetet vendore	Njëherë çdo dy ditë nga NjQV për arsye mirëmbajtje	Për arsye estetike	Mungesa e mbetjeve ne toke, kosha te zbrazëta	Duhet te jete pjese e aktiviteteve qe kryhen rregullisht nga NjQV		NjQV	NjQV

<p>a)Parandalimi i sëmundjeve dhe ekzaminimet shëndetësore b)Krijimi i vendeve te reja te punës c)Akomodimi i punëtorëve d)Siguria e punëtorëve ne kantier</p>	<p>1) Ekzaminime shëndetësore për punonjësit, 2) Trajnim për parandalimin e sëmundjeve, përfshire SST 1)Informimi i popullsisë vendore për vendet e punës 2)Përfshirja e punëtorëve vendorë 3) Vlerësim i nevojave për akomodim. 4) Standardet e akomodimit 1) Instruksione mbi sigurinë dhe pajisje mbrojtëse (syze, maska, helmata, çizme, etj). Organizimi i sigurte i trafikut. 3) Mekanizmat e ankimimit te jene te disponueshem. Pikë qendrore për animimet.</p>	<p>Në apo pranë kantierit</p>	<p>Vizita ne terren dhe komunikim me punëtorët dhe komunitetin</p>	<p>Njëherë në jave nga FSHZH</p>	<p>Për të siguruar zbatueshmërinë e korrekte të kritereve për shëndetin dhe sigurinë</p>	<p>Punëtorët duhet të jenë të qartë dhe të informuar mbi procedurat, te pajisur me mjete mbrojtëse</p>	<p>Duhet te jete pjese e aktiviteve rutine</p>	<p>Minimal</p>	<p>FSHZH, supervisor, kontraktor</p>	<p>supervisor kontraktor</p>
--	--	-------------------------------	--	----------------------------------	--	--	--	----------------	--------------------------------------	------------------------------

Aneksi 6. Përmbajtja e Raportit të Vlerësimit Mjedisor për Projektet e Kategorisë A

Raporti i VM-së duhet të përfshijë elementet e mëposhtme (jo domosdoshmërisht sipas rendit të mëposhtëm):

- **Përmbledhja ekzekutive.** Trajtohen me saktësi gjetjet e rëndësishme dhe veprimet e rekomanduara.
- **Kuadri i politikave, ligjor dhe administrativ.** Trajtohet kuadri i politikave, ligjor dhe administrativ sipas të cilit kryhet VM-ja. Shpjegohen kërkesat mjedisore të çdo bashkëfinancuesi. Identifikohen marrëveshjet mjedisore ndërkombëtare përkatëse në të cilat një vend është palë.
- **Përshkrimi i projektit.** Përshkruhet me saktësi projekti i propozuar dhe konteksti i tij gjeografik, ekologjik, social dhe kohor, duke përfshirë investimet e nevojshme jashtë kantierit të ndërtimit (p.sh., tubacione të posaçme, rrugë ndihmëse, centrale të prodhimit të energjisë, ujësjellës, strehim, dhe materiale të papërpunuara e struktura të ruajtjes së produkteve. Evidentohet nevoja për çdo plan risistemimi ose plan zhvillimi për banorët vendas² (shihni edhe nënpikën (h)(v) më poshtë). Zakonisht përfshin një hartë që tregon kantierin e projektit dhe zonën e ndikimit të projektit.
- **Të dhënat bazë.** Vlerësohen përmasat e zonës së studimit dhe përshkruhen kushtet përkatëse fizike, biologjike dhe socio-ekonomike, duke përfshirë çdo ndryshim të parashikuar përpara fillimit të projektit. Gjithashtu, merren në konsideratë aktivitetet aktuale dhe të propozuara të zhvillimit brenda zonës së projektit, por që nuk lidhen drejtpërdrejt me projektin. Të dhënat duhet të kenë lidhje me vendimet për vendndodhjen e projektit, projektimin, operimin ose masat zbutëse. Ky seksion tregon saktësinë, besueshmërinë dhe burimet e të dhënave.
- **Ndikimet mjedisore.** Në këtë seksion parashikohen dhe vlerësohen ndikimet e mundshme pozitive dhe negative, në terma sasiorë në shkallën e mundshme. Identifikohen masat zbutëse dhe çdo ndikim negativ i mbetur që nuk mund të zbutet. Shqyrtohen mundësitë për përmirësimin e mjedisit. Identifikohen dhe vlerësohen shkalla dhe cilësia e të dhënave të disponueshme, mangësitë në të dhënat kyçe, dhe pasiguritë lidhur me parashikimet, si dhe specifikohen temat që nuk kërkojnë vëmendje të mëtejshme.
- **Analiza e alternativave.**³ Në këtë seksion krahasohen në mënyrë sistematike alternativat e realizueshme për zonën e propozuar të projektit, teknologjinë, projektimin dhe operimin, duke përfshirë situatën “pa projektin”, lidhur me ndikimet e tyre të mundshme

mjedisore; realizueshmëria e zbutjes së këtyre ndikimeve; kostot e tyre kapitale dhe të përsëritura; përshtatshmëria e tyre në kushtet vendore; dhe kërkesat e tyre institucionale, për trajnim dhe monitorim. Për secilën prej alternativave, ndikimet mjedisore shprehen në terma sasiorë në shkallën e mundshme, dhe bashkëlidhen vlerat ekonomike kur janë të realizueshme. Përcaktohet baza për përzgjedhjen e projektimit të veçantë të projektit të propozuar dhe rekomandohen nivelet e emetimit dhe qasjet për parandalimin dhe pakësimin e ndotjes.

- **Plani i Menaxhimit Mjedisor (PMM).** Mbulon masat zbutëse, monitorimin dhe forcimin institucional.

- **Shtojcat**

- (i) Lista e përgatitësve të raportit të VM-së, qofshin individë apo organizata,
- (ii) Referenca, materiale të shkruara, të publikuara dhe të papublikuara, të përdorura në përgatitjen e studimit,
- (iii) Procesverbali i mbledhjeve ndëragjencore dhe të konsultimit, duke përfshirë konsultime për të dëgjuar mendimet e arsyetuara të personave të prekur dhe të organizatave vendore jofitimprurëse (OJF-ve). Në procesverbal specifikohet çdo mënyrë, përveç konsultimeve (p.sh., anketime), që është përdorur për të dëgjuar mendimet e grupeve të prekura dhe të OJF-ve vendore.
- (iv) Tabelat që paraqesin të dhënat përkatëse, të cilat përmenden ose përmbledhen në tekstin kryesor,
- (v) Lista e raporteve shoqëruese (p.sh., plani i risistemimit ose plani i zhvillimit për banorët vendas).

-
1. Raporti i VM-së për projektet e Kategorisë A është zakonisht një vlerësim i ndikimit mjedisor, që përmban elemente të instrumenteve të tjera të përfshira kur është e përshtatshme. Çdo raport për operime të Kategorisë A përmban komponentët e përshkruar në këtë aneks, por VM-ja sektoriale dhe rajonale e Kategorisë A kërkon vëmendje dhe perspektivë të ndryshme për komponentët. Bordi i Sektorit Mjedisor mund të ofrojë udhëzime të detajuara për fokusin dhe komponentët e instrumenteve të ndryshme të VM-së.
 2. Shihni [OP/BP 4.12, Risistemimi i Pavullnetshëm](#), dhe [OP/BP 4.10, Banorët Vendas](#).
 3. Implikimet mjedisore të alternativave të gjera të zhvillimit për një sektor (p.sh., mënyrat alternative të përmbushjes së kërkesës së parashikuar për energji elektrike) analizohen më së miri në planifikimin me koston më të ulët ose në VM-në sektoriale. Implikimet mjedisore të alternativave të gjera të zhvillimit për një rajon (p.sh., strategjitë alternative për përmirësimin e standardeve të jetesës në një zonë rurale) adresohen më së miri nëpërmjet një plani të zhvillimit rajonal ose VM-së rajonale. Zakonisht, VNM-ja i përshtatet më së miri analizës së alternativave në kuadër të një koncepti të caktuar të projektit (p.sh., një impiant gjeotermik, ose një projekt që synon përmbushjen e kërkesës vendore për energji), duke përfshirë alternativat e detajuara të zonës, teknologjisë, projektimit dhe ato operacionale.

Aneksi 7 - Përmbajtja e Planit të Menaxhimit Mjedisor

1. Plani i Menaxhimit Mjedisor (PMM) të projektit përmban një sërë masash të zbutjes, monitorimit dhe institucionale që duhen marrë gjatë zbatimit dhe operimit për të eliminuar ndikimet mjedisore dhe sociale negative, për t'i mënjeluar ato, ose për t'i reduktuar në nivele të pranueshme. Gjithashtu, plani përfshin veprimet e nevojshme për zbatimin e këtyre masave¹. Planet e menaxhimit janë elemente thelbësore të raporteve të VM-së për projektet e Kategorisë A; për shumë projekte të Kategorisë B, VM-ja mund të rezultojë vetëm në një plan menaxhimi. Për të përgatitur një plan menaxhimi, huamarrësi dhe ekipi i tij i projektimit të VM-së (a) identifikojnë një sërë reagimesh për ndikimet e mundshme negative; (b) përcaktojnë kërkesat për të garantuar se këto reagime ndërmerren në kohë dhe në mënyrë efikase; dhe (c) përshkruajnë mënyrat për përmbushjen e këtyre kërkesave.² Në veçanti, PMM-ja përfshin komponentët e mëposhtëm.

Zbutja

2. PMM-ja identifikon masat e realizueshme dhe me kosto efikase, të cilat mund të reduktojnë ndikimet e mundshme mjaft negative në nivele të pranueshme. Plani përfshin masa kompensimi nëse masat zbutëse nuk janë të realizueshme, nuk kanë kosto efikase ose janë të pamjaftueshme. Në veçanti, PMM-ja: identifikon dhe përmbledh të gjitha ndikimet e parashikuara mjaft negative (duke përfshirë ato që prekin banorët vendas ose risistemimin e pavullnetshëm); Në veçanti, PMM-ja:
 - a. identifikon dhe përmbledh të gjitha ndikimet e parashikuara mjaft negative (duke përfshirë ato që prekin banorët vendas ose risistemimin e pavullnetshëm);
 - b. përshkruan, me detaje teknike, çdo masë zbutëse, duke përfshirë llojin e ndikimit me të cilin lidhet dhe kushtet në të cilat kërkohet (p.sh., në vazhdimësi ose në rast emergjence), së bashku me projektimet, përshkrimet e pajisjeve dhe procedurat e operimit, kur është e përshtatshme;
 - c. vlerëson çdo ndikim të mundshëm mjedisor të këtyre masave; dhe
 - d. siguron lidhje me planet e tjera të zbutjes (p.sh., risistemimi i pavullnetshëm, banorët vendas, ose prona të trashëgimisë kulturore) të nevojshme për projektin.

Monitorimi

3. Monitorimi mjedisor gjatë zbatimit të projektit ofron informacion për aspektet kryesore mjedisore të projektit, veçanërisht për ndikimet mjedisore të projektit dhe efikasitetin e masave zbutëse. Ky informacion i mundëson huamarrësit dhe Bankës të vlerësojnë suksesin e zbutjes, si pjesë të mbikëqyrjes së projektit, dhe lejon marrjen e veprimeve korrigjuese kur është e nevojshme. Prandaj, PMM-ja identifikon objektivat e monitorimit dhe specifikon llojin e tij, së bashku me lidhjet me ndikimet e vlerësuara në raportin e VM-së dhe masat zbutëse të përshkruara në PMM. Në veçanti, seksioni i monitorimit të PMM-së siguron:
 - a. një përshkrim specifik dhe detaje teknike të masave të monitorimit, duke përfshirë parametrat për t'u matur, metodat për t'u përdorur, vendndodhjet e kampionimit, shpeshësinë e matjeve, kufijtë e zbulimit (kur është e përshtatshme), dhe përcaktimin e pragjeve që do të sinjalizojnë nevojën për veprime korrigjuese; dhe
 - b. procedurat e monitorimit dhe raportimit për të
 - i. siguar zbulimin e hershëm të kushteve që kanë nevojë për masa të veçanta zbutëse, dhe

ii. ofruar informacion për progresin dhe rezultatet e zbutjes.

Zhvillimi i kapaciteteve dhe trajnimi

4. Për të mbështetur zbatimin në kohë dhe efikas të komponentëve mjedisorë të projektit dhe masave të zbutëse, PMM-ja bazohet në vlerësimin e VM-së për ekzistencën, rolin dhe kapacitetin e njësive mjedisore në terren ose në nivel agjencie dhe ministrie.³ Nëse është e nevojshme, PMM-ja rekomandon ngritjen ose zgjerimin e këtyre njësive, dhe trajnimin e stafit për të mundësuar zbatimin e rekomandimeve të VM-së. Në veçanti, PMM-ja paraqet një përshkrim specifik të marrëveshjeve institucionale, si: kush është përgjegjës për ndërmarrjen e masave zbutëse dhe monitoruese (p.sh., për operimin, mbikëqyrjen, zbatimin, monitorimin e zbatimit, veprimet korrigjuese, financimin, raportimin dhe trajnimin e stafit). Për të forcuar kapacitetet e menaxhimit mjedisor të agjencive përgjegjëse për zbatimin, shumë PMM mbulojnë një ose disa nga temat e mëposhtme shtesë:
- (a) programet e asistencës teknike,
 - (b) prokurimin e pajisjeve dhe furnizimeve, dhe
 - (c) ndryshimet organizative.

Kalendari i zbatimit dhe përlllogaritja e kostove

5. Për të tria aspektet (zbutja, monitorimi dhe zhvillimi i kapaciteteve), PMM-ja siguron:
- (a) një kalendar zbatimi për masat që duhen ndërmarrë si pjesë e projektit, duke treguar ndarjen në faza dhe koordinimin me planet e përgjithshme të zbatimit të projektit; dhe
 - (b) përlllogaritjen e kostove kapitale dhe të përsëritura, dhe burimet e financimit për zbatimin e PMM-së. Këto shifra integrohen në tabelat e kostove totale të projektit.

Integrimi i PMM-së me projektin

6. Vendimi i huamarrësit për të vijuar me një projekt dhe vendimi i Bankës për ta mbështetur atë bazohen pjesërisht në pritshmërinë se PMM-ja do të ekzekutohet në mënyrë efikase. Rrjedhimisht, Banka pret që plani të jetë specifik lidhur me përshkrimin e masave individuale të zbutjes dhe monitorimit, dhe me caktimin e përgjegjësive institucionale, dhe duhet të integrohet në planifikimin e përgjithshëm të projektit, projektimin, buxhetin dhe zbatimin. Ky integrim arrihet duke e hartuar PMM-në në kuadër të projektit, në mënyrë që plani të marrë financim dhe mbikëqyrje së bashku me komponentët e tjerë.

1. Ndonjëherë, plani i menaxhimit njihet edhe si “plani i veprimit”. PMM-ja mund të paraqitet si dy ose tre plane të veçanta që mbulojnë aspektet e zbutjes, monitorimit dhe ato institucionale, në varësi të kërkesave të vendit huamarrës. 2. Për projektet që përfshijnë rehabilitimin, përmirësimin, zgjerimin ose privatizimin e strukturave ekzistuese, korrigjimi i problemeve mjedisore ekzistuese mund të jetë më i rëndësishëm sesa zbutja dhe monitorimi i ndikimeve të pritshme. Për këto projekte, plani i menaxhimit përqendrohet te masat me kosto efikase për të korrigjuar dhe menaxhuar këto probleme. 3. Për projektet që kanë implikime mjedisore të rëndësishme, është mjaft e rëndësishme që të ngrihet një njësi mjedisore brenda ministrisë ose agjencisë zbatuese me buxhet të mjaftueshëm dhe me staf profesionist të zotë në ekspertizën lidhur me projektin (për projektet që përfshijnë diga dhe rezervuarë, shihni BP 4.01, Aneksi B).

Aneksi 8. Mbledhja e Konsultimit Publik për KMMS - Procesverbali

Aneksi 9: COVID 19, KMS/Udhëzim i Përkohshëm për Masat e Mbrojtjes i Bankës Botërore

Ky udhëzim u botua më 7 prill 2020 dhe përfshin linkë për udhëzimet më të fundit deri në këtë datë (p.sh., nga OBSH-ja). Duke pasur parasysh faktin që situata e COVID-19 po evoluon vullshëm, është e rëndësishme që gjatë përdorimit të këtij udhëzimi të kontrollohet nëse është bërë ndonjë përditësim i këtyre burimeve të jashtme.

1. HYRJE

Pandemia e COVID-19 i përballi qeveritë me sfida të paprecedente. Adresimi i çështjeve të lidhura me COVID-19, si në operacionet ekzistuese ashtu edhe në ato të reja, fillon me njohjen se kjo nuk puna nuk mund të vazhdojë si zakonisht dhe se rrethanat kërkojnë një model menaxhimi me shumë përgjegjësi të përgjegjshëm për të shmangur, minimizuar dhe menaxhuar atë që mund të jetë një situatë që zhvillohet me shpejtësi. Në shumë raste, ne do t'i kërkojmë Huamarrësve të bëjnë përpjekje të arsyeshme duke marrë parasysh rrethanat, duke pranuar që ajo që mund të jetë e mundur sot mund të mos jetë e mundshme javën e ardhshme (të dyja pozitivisht, sepse më shumë furnizime dhe udhëzime mund të jenë në dispozicion, dhe negativisht, sepse përhapja e virusit mund të ketë përshpejtuar).

Kjo shënim i përkohshëm ka për qëllim të sigurojë udhëzime për ekipet mbi mënyrat si të mbështesin Huamarrësit në adresimin e çështjeve kryesore që lidhen me COVID-19 dhe konsolidon këshillat që janë dhënë tashmë gjatë muajit të kaluar. Si i tillë, ai duhet të përdoret në vend të udhëzimeve të tjera që janë dhënë deri më tani. Kjo shënim do të zhvillohet ndërsa zhvillohet situata globale dhe të nxënit të Bankës (dhe ai i të tjerëve). Kjo nuk është koha për të marrë vendimet të njëjta për të gjithë. Më shumë se kurrë, ekipet do të duhet të punojnë me Huamarrësit dhe projekte për të kuptuar aktivitetet që kryhen dhe rreziqet që mund të sjellin këto aktivitete. Mbështetja do të jetë e nevojshme në hartimin e masave lehtësuese që janë të zbatueshme në kontekstin e projektit. Këto masa do të duhet të marrin parasysh aftësinë e agjencive qeveritare, disponueshmërinë e furnizimeve dhe sfidat praktike të operacioneve në terren, duke përfshirë angazhimin, mbikëqyrjen dhe monitorimin e palëve të interesuara. Në shumë rrethana, komunikimi në vetvete mund të jetë sfidues, ku takimet ballë për ballë janë të kufizuara ose të ndaluara, dhe ku zgjidhjet e TI janë të kufizuara ose jo të besueshme.

Ky shënim nxjerr në pah rëndësinë e planifikimit të kujdesshëm të skenarit, procedurave dhe protokolleve të qarta, sistemeve të menaxhimit, komunikimit dhe koordinimit efektiv, si dhe nevojën për nivele të larta të reagimit në një mjedis në ndryshim. Rekomandon vlerësimin e situatës aktuale të projektit, vendosjen e masave lehtësuese për të shmangur ose minimizuar mundësinë e infektimit, dhe planifikimin se çfarë të bëni nëse punonjësit e projektit infektohen ose forca e punës përfshin punëtorë nga komunitetet në afërsi të prekura nga COVID-19. Në shumë projekte, masat për të shmangur ose minimizuar do të duhet të zbatohen në të njëjtën kohë me trajtimin e punëtorëve të sëmurë dhe marrëdhëniet me komunitetin, disa prej të cilëve gjithashtu mund të jenë të sëmurë ose të shqetësuar për infeksionin. Huamarrësit duhet të kuptojnë detyrimet që kontraktorët kanë nën kontratat e tyre ekzistuese (shiko Seksionin 3), të kërkojnë që kontraktorët të krijojnë strukturat e duhura organizative (shiko Seksionin 4) dhe të hartojnë procedura për të adresuar aspekte të ndryshme të COVID-19 (shiko Seksionin 5).

2. SFIDAT ME PUNIMET CIVILE DHE NDËRTIMORE

Projektet që përfshijnë ndërtime / punime civile shpesh përfshijnë një forcë të madhe pune, së bashku me furnizuesit dhe funksionet dhe shërbimet mbështetëse. Forca e punës mund të përfshijë punëtorë nga tregjet ndërkombëtare të punës, kombëtar, rajonal dhe vendor. Ata mund të kenë nevojë të jetojnë duke u akomoduar në kantier, të strehohen në komunitetet afër vendeve të punës ose të kthehen në shtëpitë e tyre pas punës. Mund të ketë kontraktorë të ndryshëm të pranishëm përgjithmonë në vend, duke realizuar aktivitete të ndryshme, secila me punëtorët e tyre të veçantë. Zinxhirët e furnizimit mund të përfshijnë furnizuesit ndërkombëtarë, rajonalë dhe kombëtarë që lehtësojnë qarkullimin e rregullt të mallrave dhe shërbimeve në projekt (përfshirë furnizimet bazë për projektin, si karburantin, ushqimin dhe ujin). Si e tillë do të ketë gjithashtu një rrjedhë të rregullt të palëve që hyjnë dhe dalin nga siti; Shërbimet mbështetëse, të tilla si furnizim ushqimi, shërbime pastrimi, pajisje, dërgesa materiale dhe furnizime, dhe nënkontraktorë të specializuar, sollën për të ofruar elemente specifike të punimeve.

Duke pasur parasysh kompleksitetin dhe numrin e përqendruar të punëtorëve, mundësia e përhapjes së sëmundjes infektive në projektet që përfshijnë ndërtimin është jashtëzakonisht serioze, siç janë implikimet e një përhapjeje të tillë. Gjatë projekteve një numër të madh të forcës punëtore duke mund të sëmuret, gjë që do të ushtrojë presion ambientet shëndetësore të projektit, të ketë implikime për shërbimet vendore të urgjencës dhe shëndetit dhe mund të rrezikojë përparimin e punëve ndërtimore dhe programin e projektit. Ndikimet e tilla do të përkeqësohen kur një forcë punëtore është e madhe dhe / ose projekti është në zona të largëta ose në zona ku ka mungesë të shërbimeve. Në rrethana të tilla, marrëdhëniet me komunitetin mund të tensionohen ose vështirësohen dhe mund të lindin konflikte, veçanërisht nëse njerëzit mendojnë se ata janë të ekspozuar ndaj sëmundjeve për shkak të projektit ose duhet të garojnë për burime të pakta. Projekti gjithashtu duhet të ushtrojë masa paraprake të përshtatshme kundër hyrjes të infeksionit në komunitetet vendore.

3. A E MBULON KONTRATA E NDËRTIMIT KËTË SITUATË?

Duke pasur parasysh natyrën e paparashikueshme të pandemisë së COVID-19, nuk ka gjasa që kontratat ekzistuese të ndërtimit/punëve civile të mbulojnë të gjitha gjërat që do të duhet të bëjë një kontraktor i kujdesshëm. Sidoqoftë, gjëja e parë me të cilën një Huamarrës mund të fillojë është kontrata, duke përcaktuar se cilat janë detyrimet ekzistuese të një kontraktori dhe si lidhen këto me situatën aktuale.

Detyrimet për shëndetin dhe sigurinë do të varen nga ajo lloj kontrate që ekziston (ndërmjet Huamarrësit dhe kontraktorët kryesor; ndërmjet kontraktorëve kryesorë dhe nënkontraktorëve). Do të ndryshojë nëse Huamarrësi ka përdorur dokumentet standarde të prokurimit të Bankës Botërore (DSP) ose ka përdorur dokumente të ofertave kombëtare. Nëse është përdorur një dokument FIDIC (Federata Ndërkombëtare e Inxhinierëve të Konsulencës), do të ketë dispozita të përgjithshme që lidhen me shëndetin dhe sigurinë. Për shembull, standardi FIDIC, Kushtet e Kontratës për Ndërtim (Botimi i Dytë 2017), i cili nuk përmban përmirësime të FSHF-së, shprehet (në Kushtet e Përgjithshme, klauzola 6.7) që Kontraktorit do t'i kërkohej:

- të marrë të gjitha masat e nevojshme për të ruajtur shëndetin dhe sigurinë e personelit të Kontraktorit
- të emërojë një oficer të shëndetit dhe sigurisë në kantier, i cili do të ketë autorizimin të nxjerrë direktiva me qëllim të ruajtjes së shëndetit dhe sigurisë së të gjithë personelit të autorizuar për të hyrë dhe ose të punojë në kantier dhe të marrë masa mbrojtëse për të parandaluar aksidentet
- të sigurojë, në bashkëpunim me autoritetet vendore të shëndetit, që personeli mjekësor, pajisjet e ndihmës së parë, klinikë mjekësore brenda kantierit, shërbimet e ambulancës dhe çdo shërbim tjetër mjekësor i specifikuar janë në dispozicion në çdo kohë në vend dhe në çdo akomodim
- të sigurojë që janë bërë rregullime të përshtatshme për të gjitha kërkesat e nevojshme për mirëqenie dhe higjienë dhe për parandalimin e epidemive

Këto kërkesa janë përmirësuar përmes futjes së FSF në SPD (botimi i datës korrik 2019). Klauzola e përgjithshme FIDIC e përmendur më lart është forcuar për të pasqyruar kërkesat e FMN-së. Përtej kërkesave të përgjithshme të FIDIC të diskutuara më lart, Kushtet e Veçanta të Bankës përfshijnë një numër kërkesash përkatëse për Kontraktorin, duke përfshirë:

- të sigurojë trajnime shëndetësore dhe të sigurisë për Personelin e Kontraktorit (i cili përfshin punëtorët e projektit dhe të gjithë personelin që Kontraktori përdor në kantier, përfshirë stafin dhe punonjësit e tjerë të Kontraktorit dhe Nënkontraktorve dhe çdo personel tjetër që ndihmon Kontraktorin në kryerjen e aktiviteteve të projektit)
- të vendosë procese në vendin e punës për personelin e Kontraktorin për të raportuar situata pune që nuk janë të sigurta ose të shëndetshme
- t'i japë personelit të Kontraktorit të drejtën të raportojë situata pune për të cilat ata besojnë se nuk janë të sigurta ose të shëndetshme, dhe të largohen nga një situatë pune për të cilën ata kanë një justifikim të arsyeshëm për të besuar se paraqet një rrezik të afërt dhe serioz për jetën ose shëndetin e tyre (pa ndonjë hakmarrje për raportimi ose për t'u larguar)

- të kërkojë që të vendosen masa për të shmangur ose minimizuar përhapjen e sëmundjeve, përfshirë masat për të shmangur ose minimizuar transmetimin e sëmundjeve ngjitëse që mund të shoqërohen me fluksin e punës të përkohshme ose të përhershme të lidhura me kontratën.
- të sigurohet një mekanizëm lehtësisht i arritshëm i ankesave për të ngritur shqetësime në vendin e punës

Nëse formulari i kontratës së përdorur është FIDIC, Huamarrësi (si punëdhënësi) do të përfaqësohet nga Inxhinieri (referuar gjithashtu në këtë shënim si Inxhinieri Mbikëqyrës). Inxhinieri do të autorizohet të ushtrojë autoritetin e specifikuar ose të nënkuptuar domosdoshmërisht nga kontrata e ndërtimit. Në raste të tilla, Inxhinieri (përmes stafit të tij në vend) do të jetë ndërmjetësi midis NjMP-së dhe Kontraktorit Prandaj është e rëndësishme të kuptoni qëllimin e përgjegjësi të Inxhinierit Gjithashtu, është e rëndësishme të pranohet që në rastin e sëmundjeve infektive si COVID-19, menaxhimi i projektit - përmes hierarkisë së Kontraktorit/ nënkontraktorit - është po aq efektiv sa lidhja më e dobët. Një rishikim i plotë i procedurave / planeve të menaxhimit është i rëndësishëm, pasi ato do të zbatohen gjatë gjithë hierarkisë së kontraktorëve. Kontratat ekzistuese sigurojnë skicën e kësaj strukture; ato formojnë bazën që Huamarrësi të kuptojë se si do të hartohen masat e propozuara lehtësuese dhe si do të zbatohet menaxhimi i përshtatur, dhe të fillojnë një bisedë me Kontraktorin për masat për të adresuar COVID-19 në projekt.

4. ÇFARË PLANIFIKIMESH DUHET TË BËJË HUAMARRËSI?

Ekipet e punës duhet të punojnë me Huamarrësit (NjMP-të) për të konfirmuar se projektet (i) po marrin masa paraprake të duhura për të parandaluar ose minimizuar një shpërthim të COVID-19, dhe (ii) kanë identifikuar se çfarë duhet të bëni në rast të një shpërthimi. Sugjerime mbi mënyrën se si mund ta bëjnë këtë janë shpalosur më poshtë:

- PMU-ja, qoftë drejtpërdrejt ose përmes Inxhinierit Mbikëqyrës, duhet të kërkojë detaje me shkrim nga Kontraktori kryesor për masat që merren për të adresuar rreziqet. Siç deklarohet në Seksionin 3, kontrata e ndërtimit duhet të përfshijë kërkesat e shëndetit dhe sigurisë, dhe ato mund të përdoren si bazë për identifikimin dhe kërkesat për zbatimin e masave specifike të COVID-19. Masat mund të paraqiten si një plan emergjence, si një zgjatje e planit ekzistues të urgjencës dhe përgatitjes së projektit ekzistues ose si procedura të pavarura. Masat mund të reflektohen në rishikimet në manualin e shëndetit dhe sigurisë së projektit. Kjo kërkesë duhet të bëhet me shkrim (duke ndjekur çdo procedurë përkatëse të përcaktuar në kontratën midis Huamarrësit dhe kontraktorit).
- Kur bën kërkesës, mund të jetë e dobishme për NjMP-në që të specifikojë fushat që duhet të mbulohen. Kjo duhet të përfshijë pikat e përcaktuara në Seksionin 5 më poshtë dhe të marrë parasysh udhëzimet aktuale dhe përkatëse të siguruar nga autoritetet kombëtare, OBSH-ja dhe organizatat e tjera. Shihni listën e referencave në Aneksin e këtij shënimi.
- NjMP duhet të kërkojë nga Kontraktori të zhvillojë takime të rregullta me specialistët e shëndetit dhe sigurisë së projektit dhe personelin mjekësor (dhe kur është e përshtatshme edhe autoritetet vendore shëndetësore), dhe të marrë këshillat e tyre në hartimin dhe zbatimin e masave të dakordësuara.
- Kur është e mundur, një person në nivelet e larta të drejtimit duhet të identifikohet si një pikë qendrore për t'u marrë me çështjet e COVID-19. Ky mund të jetë një mbikëqyrës i punës ose një specialist i shëndetit dhe sigurisë. Ky person mund të jetë përgjegjës për koordinimin e përgatitjes së kantierit dhe sigurimin që masat e marra t'u komunikohen punëtorëve, atyre që hyjnë në kantierin e komunitetit vendor. Këshillohet gjithashtu të caktoni të paktën një person rezervë; në rast se personi i identifikuar si pika qendrore sëmuret; ai person duhet të jetë i vetëdijshëm për rregullimet ekzistuese.
- Në kantieret ku ka disa kontraktorë dhe për këtë arsye (si rrjedhojë) forca të ndryshme pune, kërkesa duhet të theksojë rëndësinë e koordinimit dhe komunikimit midis palëve të ndryshme. Kur është e nevojshme, NjMP-ja duhet të kërkojë nga kontraktori kryesor që të krijojë një protokoll për takime të rregullta të kontraktorëve të ndryshëm, duke kërkuar që secili të emërojë një anëtar të caktuar të personelit (duke pasur

një anëtarë rezervë) për të marrë pjesë në takime të tilla. Nëse takimet nuk mund të mbahen personalisht, ato duhet të zhvillohen duke përdorur çdo TI që është në dispozicion. Efektiviteti i masave zbutëse do të varet nga zbatimi më i dobët, dhe për këtë arsye është e rëndësishme që të gjithë kontraktorët dhe nënkontraktorët të kuptojnë rreziqet dhe procedurën që duhet të ndiqet.

- NjMP-ja, qoftë drejtpërdrejt ose përmes Inxhinierit Mbikëqyrës, mund të sigurojë mbështetje për projektet në identifikimin e masave të përshtatshme zbutëse, veçanërisht kur këto do të përfshijnë ndërmjetësime me shërbimet vendore, në veçanti shërbimet shëndetësore dhe ato urgjente. Në shumë raste, NjMP-ja mund të luajë një rol të vlefshëm në lidhjen e përfaqësuesve të projektit me agjencitë e qeverisjes vendore, dhe të ndihmojë në koordinimin e një përgjigje strategjike, e cila merr parasysh disponueshmërinë e burimeve. Për të qenë sa më efektivë, projektet duhet të konsultohen dhe koordinohen me agjencitë përkatëse qeveritare dhe projektet e tjera në afërsi.
- Punëtorët duhet të inkurajohen të përdorin mekanizmin ekzistues të ankesave të projektit për të raportuar shqetësimet në lidhje me COVID-19, përgatitjet që bëhen nga projekti për të adresuar çështjet e lidhura me COVID-19, mënyrën e zbatimit të procedurave dhe shqetësimet për shëndetin e bashkëpunëtorëve të tyre, dhe anëtarëve të tjerë të stafit.

5. ÇFARË DUHET TË MBULOJË KONTRAKTORI?

Kontraktori duhet të mbulojë masat për të adresuar situatën e COVID-19. Çfarë është e mundur do të varet nga konteksti i projektit: vendndodhja, burimet ekzistuese të projektit, disponueshmëria e furnizimeve, kapaciteti i shërbimeve vendore të urgjencës / shëndetësisë, shkalla në të cilën virusi ekziston tashmë në zonë. Një qasje sistematike për planifikimin, duke njohur sfidat që lidhen me rrethanat që ndryshojnë me shpejtësi, do të ndihmojë që projekti të vendosë masat më të mira të mundshme për të adresuar situatën. Siç u diskutua më sipër, masat për të adresuar COVID-19 mund të paraqiten në mënyra të ndryshme (si një plan emergjence, si një zgjatje e planit ekzistues të urgjencës dhe përgatitjes së projektit ose si procedura të pavarura). NjMP-të dhe kontraktorët duhet t'i referohen udhëzimeve të lëshuara nga autoritetet përkatëse, kombëtare dhe ndërkombëtare (p.sh. OBSH-ja), e cila përditësohet rregullisht (shiko shembullin e Referencave dhe lidhjeve të dhëna në Shtojcën 10).

Adresimi i COVID-19 në një kantier të projektit tejkalon shëndetin dhe sigurinë në punë, dhe është një çështje më e gjerë e projektit që do të kërkojë përfshirjen e anëtarëve të ndryshëm të ekipit të menaxhimit të projektit. Në shumë raste, qasja më efektive do të jetë krijimi i procedurave për adresimin e çështjeve dhe më pas sigurimi që këto procedura të zbatohen në mënyrë sistematike. Kur është e përshtatshme, duke pasur parasysh kontekstin e projektit, duhet të krijohet një ekip i caktuar për të adresuar çështjet e COVID-19, përfshirë përfaqësuesit e NjMP, Inxhinierin Mbikëqyrës, menaxhimin (p.sh. menaxherin e projektit) të kontraktorit dhe nënkontraktorëve, sigurinë, dhe profesionistët mjekësorë dhe OHS-të (profesionistët e shëndetit dhe sigurisë në punë). Procedurat duhet të jenë të qarta dhe të drejtpërdrejta, të përmirësohen sipas nevojës, dhe të mbikëqyren dhe monitorohen nga pika (et) qendrore për COVID-19. Procedurat duhet të dokumentohen, t'i shpërndahen të gjithë kontraktorëve dhe diskutohen në takime të rregullta për të lehtësuar menaxhimin e përshtatur. Çështjet e përcaktuara më poshtë përfshijnë një numër mënyrash që përfaqësojnë menaxhimin e mirë të pritshëm të vendit të punës, por janë veçanërisht të rëndësishme në përgatitjen e përgjigjes së projektit ndaj COVID-19.

(a) VLERËSIMI I KARAKTERISTIKAVE TË FORCËS SË PUNËS

Shumë kantier ndërtimi do të kenë punëtorë të përzier p.sh. punëtorë nga komunitetet vendore; punëtorë nga një pjesë tjetër e vendit; punëtorë nga një vend tjetër. Punëtorët do të punësohen nën terma dhe kushte të ndryshme dhe do të akomodohen në mënyra të ndryshme. Vlerësimi i këtyre aspekteve të ndryshme të fuqisë punëtore do të ndihmojë në identifikimin e masave zbutëse të përshtatshme:

- Kontraktori duhet të përgatisë një profil të hollësishëm të forcës së punës së projektit, aktivitetet kryesore të punës, orarin për kryerjen e aktiviteteve të tilla, kohëzgjatjet e ndryshme të kontratës dhe rotacionin (p.sh. 4 javë në punë, 4 javë pushime).

- Kjo duhet të përfshijë një ndarje të punëtorëve që banojnë në shtëpi (d.m.th. punëtorë nga komuniteti), punëtorë që banojnë brenda komunitetit vendor dhe punëtorë me akomodim në kantier. Kur është e mundur, duhet të identifikojë edhe punëtorët që mund të jenë më të rrezikuar nga COVID-19, ata me probleme shëndetësore bashkëshoqëruese ose që mund të jenë në rrezik në një mënyrë apo një tjetër.
- Duhet të merren parasysh mënyrat me të cilat minimizohet lëvizja brenda dhe jashtë vendit. Kjo mund të përfshijë zgjatjen e afatit të kontratave ekzistuese, për të shmangur punëtorët të kthehen në shtëpi në zonat e prekura, ose të kthehen në kantier nga zonat e prekura.
- Punëtorët e akomoduar në kantier duhet t'i kërkohet që të minimizojnë kontaktin me njerëzit afër kantierit, dhe në raste të caktuara të ndalohet largimi nga kantieri për kohëzgjatjen e kontratës së tyre, në mënyrë që të shmanget kontakti me komunitetet vendore.
- Duhet të merret në konsideratë punëtorët që janë strehuar në komunitetin vendor të transferohen në akomodimin në kantier (në varësi të disponueshmërisë) ku do t'i nënshtrohen të njëjtave kufizime.
- Punëtorët e komuniteteve vendore, të cilët kthehen në shtëpi çdo ditë, javore ose mujore, do të jenë më të vështirë për t'u menaxhuar. Ata duhet t'i nënshtrohen kontrolleve shëndetësore gjatë hyrjes në kantier (siç përcaktohet më lart) dhe në një moment, rrethanat mund të bëjnë të nevojshme që atyre t'u kërkohet që ose të përdorin strehim në kantier ose të mos vijnë në punë.

(b) HYRJA/DALJA NË KANTIERIN E PUNIMEVE DHE KONTROLLET MBI FILLIMET E PUNËS

Hyrja / dalja në kantierin e punimeve duhet të kontrollohet dhe dokumentohet si për punëtorët ashtu edhe për palët e tjera, përfshirë stafin mbështetës dhe furnizuesit. Masat e mundshme mund të përfshijnë:

Vendosja e një sistemi për kontrollin e hyrjes / daljes në kantier, sigurimin e kufijve të vendit, dhe përcaktimin e pikave të hyrjes / daljes (nëse ato nuk ekzistojnë). Hyrja/ dalja në kantier duhet të dokumentohet.

- Trajnimi i stafit të sigurisë për sistemin (i përmirësuar) që është vendosur për të siguruar vendin dhe kontrolluar hyrjen dhe daljen, sjelljet e kërkuara prej tyre për zbatimin e një sistemi të tillë dhe çdo konsideratë specifike të COVID 19.
- Stafi trajnues i cili do të monitorojë hyrjen në kantier, do t'u sigurojë atyre burimet e nevojshme për të dokumentuar hyrjen e punëtorëve, kryerjen e kontrolleve të temperaturës dhe regjistrimin e detajeve të çdo punëtori që i refuzohet hyrja.
- Duke konfirmuar se punëtorët janë të përshtatshëm për punë para se të hyjnë në kantier ose të fillojnë punën. Ndërsa procedurat tashmë duhet të jenë të vendosura për këtë, vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet punëtorëve me problematika shëndetësore bashkëshoqëruese ose të cilët mund të jenë në rrezik në një mënyrë apo një tjetër. Duhet marrë në konsideratë demobilizimi i stafit me problematika shëndetësore bashkëshoqëruese.
- Kontrollimi dhe regjistrimi i temperaturave të punëtorëve dhe personave të tjerë që hyjnë në kantier ose kërkojnë vetë-raportim para ose hyrjes në kantier.
- Sigurimi i njoftimeve ditore për punëtorët përpara fillimit të punës, duke u përqendruar në konsideratat specifike të COVID-19, duke përfshirë etiketimin e kollës, higjienën e duarve dhe masat distancuese, duke përdorur demonstrime dhe metoda pjesëmarrëse.
- Gjatë konferencave ditore, i duhet kujtuar punëtorët të vetë-monitorohen për simptoma të mundshme (ethe, kollë) dhe të raportojnë tek mbikëqyrësi i tyre ose në pikën qendrore të COVID-19 nëse kanë simptoma ose ndjehen jo të mirë.
- Ndalimi i një punëtori nga një zonë e prekur ose i cili ka qenë në kontakt me një person të infektuar të kthehet në kantier për 14 ditë ose (nëse kjo nuk është e mundur) të izoloni një punëtor të tillë për 14 ditë.
- Ndalimi i një punëtori të sëmurë të hyjë në kantier, duke i referuar ata në ambientet shëndetësore vendore nëse është e nevojshme ose duke kërkuar atyre të izoloohen në shtëpi për 14 ditë.

(c) HIGJIENA E PËRGJITHSHME

Kërkesat për higjienën e përgjithshme duhet të komunikohen dhe monitorohen, për të përfshirë:

- Trajnimi i punëtorëve dhe stafit në kantier për shenjat dhe simptomat e COVID-19, si është përhapja, si të mbroheni (përfshirë larjen e rregullt të duarve dhe distancimin shoqëror) dhe çfarë të bëni nëse ata ose persona të tjerë kanë simptoma (për informacione të mëtejshme shiko [OBSH Këshilla për publikun për COVID-19](#)).
- Vendosja e posterave dhe sinjalistikës përreth kantierit, me imazhe dhe tekst në gjuhët vendore.
- Sigurimi i lehtësirave të larjes së duarve, furnizimi me sapun, peshqirë letre njëpërdorimësh dhe koshat e mbeturinave të mbyllura duhet të ekzistojnë në vendet kryesore në të gjithë kantierin, përfshirë hyrjet / daljet në zonat e punës; kur ka një tualet, mensë ose shpërndarje të ushqimit, ose furnizim me ujë të pijshëm; në akomodimin e punëtorëve; në stacionet e mbeturinave; në dyqane; dhe në hapësirat e përbashkëta. Kur objektet e larjes së duarve nuk ekzistojnë ose nuk janë të përshtatshme, duhet të merren masa për vendosjen e tyre. Mund të përdoret gjithashtu higjienizuesi me bazë alkooli (nëse është në mundur, me alkool 60-95%).
- Rishikoni akomodimin e punëtorëve dhe vlerësojini ato në bazë të kërkesave të përcaktuara në [IFC / BERZH](#).

Udhëzime për Akomodimin e Punëtorëve: proceset dhe standardet, i cili ofron udhëzime të vlefshme për praktikatat e mira për akomodimin.

- Vendosja e një pjese të akomodimit të punëtorëve për vetë-karantinë paraprake, si dhe izolim më zyrtar i stafit që mund të jetë infektuar (shiko paragrafin (f)).

(d) PASTRIMI DHE MENAXHIMI I MBETJEVE

Kryeni pastrim të rregullt dhe të plotë të të gjitha ambienteve të kantierit, përfshirë zyrat, akomodimin, mensat, hapësirat e përbashkëta. Rishikoni protokollet e pastrimit të pajisjeve kryesore të ndërtimit (veçanërisht nëse operohen nga punëtorë të ndryshëm). Kjo duhet të përfshijë:

- Sigurimi i stafit të pastrimit me pajisje, materiale dhe dezinfektues të përshtatshëm për pastrim.
- Rishikimi i sistemeve të përgjithshme të pastrimit, trajnimit e stafit për procedurat e duhura të pastrimit dhe frekuencën e duhur në zonat me përdorim të lartë ose me rrezik të lartë.
- Aty ku parashikohet që pastruesve do t'u kërkohet të pastrojnë zonat që kanë qenë ose dyshohet të jenë kontaminuar me COVID-19, duke u siguruar atyre PMP të përshtatshme: veshje apo përparëse, doreza, mbrojtje për sytë (maska, syze ose maska që mbulojnë të gjithë fytyrën) dhe çizme ose këpucë pune të mbyllura. Nëse PMP-të e përshtatshme nuk janë të disponueshme, pastruesit duhet të pajisen me alternativat më të mira në dispozicion.
- Trajnimi i pastruesve për higjienën e duhur (përfshirë larjen e duarve) para, gjatë dhe pas kryerjes së aktiviteteve të pastrimit; si të përdorim në mënyrë të sigurt PMP-të (kur është e nevojshme); në menaxhimin e mbetjeve (duke përfshirë PMP-të të përdorura dhe materialet pastruese).
- Çdo mbetje mjekësore e prodhuar gjatë kujdesit për punëtorët e sëmurë duhet të mbledhet në mënyrë të sigurt në kontejnerë ose çanta të caktuara dhe të trajtohet dhe depozitohet sipas kërkesave përkatëse (p.sh., udhëzim kombëtar, OBSH-ja). Nëse djegia e hapur dhe djegia e mbeturinave mjekësore është e nevojshme, kjo duhet të jetë për një kohëzgjatje sa më të kufizuar të jetë e mundur. Mbetjet duhet të reduktohen dhe ndahen, në mënyrë që vetëm sasia më e vogël e mbeturinave të digjet (për informacione të mëtejshme [shiko udhëzimin e përkohshëm të OBSH-së për ujin, kanalizimet dhe menaxhimin e mbeturina për COVID-19](#)).

(e) RREGULLIMI I PRAKTIKAVE TË PUNËS

Merrni në konsideratë ndryshime në proceset e punës dhe afatet kohore për të zvogëluar ose minimizuar kontaktin midis punëtorëve, duke pranuar që ka të ngjarë që kjo të ndikojë në programin e projektit. Këto masa mund të përfshijnë:

- Uljen e masës së ekipeve të punës.
- Kufizimin e numrit të punëtorëve në kantier në çdo kohë.
- Kalimi në rotacion pune prej 24 orësh.
- Përshtatja ose rihartimi i proceseve të punës për aktivitete dhe detyra specifike të punës për të mundësuar distancimin shoqëror, dhe trajnimin e punëtorëve në këto procese.
- Vazhdimi i trajnimeve të zakonshme të sigurisë, duke shtuar konsiderata specifike të COVID-19. Trajnimi duhet të përfshijë përdorimin e duhur të PMP-ve normale. Ndërsa deri në datën e këtij shënimi, këshillat e përgjithshme janë që punëtorët e ndërtimit kanë nevojë për PMP specifike për COVID-19, kjo duhet të rishqyrtohet (për informacione të mëtejshme shiko [Udhëzimi i përkohshëm i OBSH-së për përdorimin racional të pajisjeve mbrojtëse personale \(PMP\) për COVID-19](#)).
- Rishikimi i metodave të punës për të reduktuar përdorimin e PMP-ve të ndërtimit, në rast se furnizimet bëhen të pakta ose PMP-të janë të nevojshme për punëtorët e shëndetësisë ose pastruesit. Kjo mund të përfshijë, p.sh. Mund të përpiqeni të zvogëloni nevojën për maska pluhuri duke kontrolluar që sistemet e spërkatjes së ujit të jenë në gjendje të mirë pune dhe mirëmbahen ose duke reduktuar limitin e shpejtësisë për kamionët transportues.
- Rregullimi (aty ku është e mundur) që pushimi i punës do të zhvillohet në zona në ambient të hapur brenda kantierit.
- Merrni në konsideratë të ndryshoni planimetritë e mensave dhe konsumimin e vakteve në periudha të ndryshme për të lejuar distancimin social dhe ndalimin e aksesit në dhe / ose kufizimin e përkohshëm të aksesit në objektet e kohës së lirë që mund të ekzistojnë në kantier, përfshirë palestrat.
Në një moment, mund të jetë e nevojshme të rishikohet orari i përgjithshëm i projektit, të vlerësohet shkalla në të cilën duhet të rregullohet (ose puna të ndalet plotësisht) për të pasqyruar praktikën e kujdeshme të punës, ekspozimin e mundshëm të punëtorëve dhe komunitetit dhe disponueshmërinë e furnizimeve, duke marrë parasysh këshillat dhe udhëzimet e qeverisë.

(f) SHËRBIMET MJEKËSORE TË PROJEKTIT

Merrni në konsideratë që shërbimet mjekësore ekzistuese të projektit janë të përshtatshme, duke marrë parasysh infrastrukturën ekzistuese (madhësinë e klinikës / vendit mjekësor, numrin e shtretërve, ambientet e izolimit), stafin mjekësor, pajisjet dhe furnizimet, procedurat dhe trajnimet. Kur këto nuk janë të përshtatshme, merrni parasysh shërbimet e përmirësimit kur është e mundur, duke përfshirë:

- Zgjerimin e infrastrukturës mjekësore dhe përgatitjen e zonave ku pacientët mund të izolojnë. Udhëzimi për ngritjen e objekteve të izolimit është përcaktuar në

[Udhëzimi i përkohshëm i OBSH për konsideratat për karantinën e individëve në kontekstin e kontrollit për COVID-19](#)). Objektet e izolimit duhet të vendosen larg vendit të akomodimit të punëtorëve dhe aktiviteteve të punës në vazhdim. Kur është e mundur, punëtorët duhet të pajisen me një dhomë për vetëm një person të ventiluar mirë (dritare të hapura dhe dyer). Kur kjo nuk është e mundur, objektet e izolimit duhet të lejojnë të paktën 1 metër distancë midis punëtorëve në të njëjtën dhomë, duke ndarë punëtorët me perde, nëse është e mundur. Punëtorët e sëmurë duhet të kufizojnë lëvizjet e tyre, duke shmangur zonat dhe ambientet e përbashkëta dhe të mos lejohen vizitorët derisa të mos kenë pasur simptoma për 14 ditë. Nëse ata duhet të përdorin zona dhe ambiente të përbashkëta (p.sh. kuzhina ose mensa), ata duhet ta bëjnë këtë vetëm kur punëtorët e paprekur nuk janë të pranishëm dhe zona/objektet duhet të pastrohen para dhe pas përdorimit në një rast të tillë.

- Trajnimi i stafit mjekësor, i cili duhet të përfshijë këshilla aktuale të OBSH-së për COVID-19 dhe rekomandime për specifikat e COVID-19. Aty ku dyshohet për infeksion COVID-19, punonjësit e shëndetësisë në vend kantier të ndjekin [Udhëzimi i përkohshëm të OBSH-së për parandalimin dhe kontrollin e infeksionit gjatë kujdesit shëndetësor kur dyshohet për një infektim të ri me koronavirus \(nCoV\)](#).
- Trajnimi i personelit mjekësor për testimin, nëse testimi është i disponueshëm.

- Vlerësimi i stokut aktual të pajisjeve, furnizimeve dhe barnave në kantier dhe marrja e stokut shtesë, kur është e nevojshme dhe e mundur. Kjo mund të përfshijë PMP mjekësore, të tilla si veshjet spitalore, përparëset, maska mjekësore, dorezat dhe mbrojtëse për sytë. Referojuni udhëzimit të OBSH-së për çfarë këshillohet (për informacione të mëtejshme shiko [Udhëzimi i përkohshëm i OBSH-së për përdorimin racional të pajisjeve mbrojtëse personale \(PMP\) për COVID-19](#)).
- Nëse artikuj të PMP-së nuk janë të disponueshëm për shkak të mungesave në mbarë botën, personeli mjekësor në projekt duhet të pajtohet për zgjidhje alternative dhe të përpiqet t'i sigurojë ato. Alternativa që zakonisht mund të gjenden në kantieret e ndërtimeve përfshijnë maska pluhuri, doreza ndërtimi dhe syze mbrojtëse. Ndonëse këto artikuj nuk rekomandohen, ato duhet të përdoren si mjet i fundit nëse nuk ka PMP mjekësore.
- Ventilatorët nuk do të jenë normalisht të disponueshëm në kantiere, dhe në çdo rast, intubacioni duhet të bëhet vetëm nga stafi mjekësor me përvojë. Nëse një punëtor është jashtëzakonisht i sëmurë dhe nuk është në gjendje të marrë frymë si duhet, ata duhet të drejtohen menjëherë në spitalin vendor (shiko (g) më poshtë).
- Rishikoni metodat ekzistuese për trajtimin e mbetjeve mjekësore, përfshirë sistemet e depozitimit dhe deponimit (për informacione të mëtejshme, shihni [Udhëzimi i përkohshëm i OBSH-së për ujën, kanalizimet dhe menaxhimin e mbeturinave për COVID-19](#), dhe [Udhëzimin e OBSH-së për menaxhimin e sigurt të mbetjeve nga aktivitetet e kujdesit shëndetësor](#)).

(g) SHËRBIMET MJEKËSORE VENDORE DHE TË TJERA

Duke pasur parasysh shtrirjen e kufizuar të shërbimeve mjekësore të projektit, projekti mund të ketë nevojë të referojë punëtorët e sëmurë në shërbimet mjekësore vendore. Përgatitja për këtë përfshin:

- Marrja e informacionit për burimet dhe kapacitetin e shërbimeve vendore mjekësore (p.sh. numrin e shtretërve, disponueshmërinë e stafit të trajnuar dhe furnizimet thelbësore).
- Kryerja e diskutimeve paraprake me facilitete specifike mjekësore, për të rënë dakord se çfarë duhet të bëhet në rast të punëtorëve të sëmurë që kanë nevojë për t'u referuar.
- Marrja në konsideratë e mënyrave me të cilat projekti mund të jetë në gjendje të mbështesë shërbimet mjekësore vendore në përgatitjen e anëtarëve të komunitetit që sëmuren, duke pranuar se të moshuarit ose ata me problematika shëndetësore paraekzistuese kërkojnë mbështetje shtesë për të aksesuar trajtimin e duhur nëse sëmuren.
- Sqarimi i mënyrës se si një punëtor i sëmurë do të transportohet në institucionin mjekësor, dhe kontrollimi i disponueshmërisë së një transporti të tillë.
- Vendosija e një protokollit të dakordësuar për komunikimet me shërbimet vendore të urgjencës / shëndetësisë.
- Dakordësimi me shërbimet mjekësore vendore / facilitet specifike mjekësore në fushën e shërbimeve që duhen siguruar, procedurën e transportimit të pacientëve dhe (kur është e përshtatshme) çdo kosto ose pagese që mund të përfshijë.
- Duhet të përgatitet gjithashtu një procedurë në mënyrë që ekipi i menaxhimit të projektit të dijë se çfarë të bëjë në një rastin e pafat që një punëtor i sëmurë me COVID-19 të ndërrojë jetë. Ndonëse procedurat normale të projektit do të vazhdojnë të zbatohen, COVID-19 mund të ngre problematika të tjera për shkak të natyrës infektive të sëmundjes. Projekti duhet të ndërlidhet me autoritetet vendore përkatëse për të koordinuar çfarë duhet të bëhet, përfshirë çdo raportim ose kërkesa të tjera sipas ligjit kombëtar.

(h) RASTET OSE PËRHAPJA E VIRUSIT

OBSH jep këshilla të hollësishme se çfarë duhet të bëhet për të trajtuar një person i sëmurë ose shfaq simptoma që mund të shoqërohen me virusin COVID-19 (për informacione të mëtejshme shiko [Udhëzim i përkohshëm i OBSH-së për parandalimin dhe kontrollin e infeksionit gjatë kujdesit shëndetësor kur dyshohet për infeksionin e koronavirusit të ri \(nCoV\)](#)). Projekti duhet të përcaktojë procedura të bazuara në rrezik që duhet të ndiqen, me qasje të diferencuara bazuar në ashpërsinë e rasteve (të butë, të moderuar, të rëndë, kritikë)

dhe faktorët e rrezikut (të tilla si moshë, hipertensioni, diabeti) (për informacione të mëtejshme shikoni [Udhëzimi i përkohshëm i OBSH për konsideratat operacionale për menaxhimin e rasteve të COVID-19 në objektin shëndetësor dhe komunitet](#)). Këto veprime përfshijnë sa më poshtë:

- Nëse një punëtor ka simptoma të COVID-19 (p.sh. ethe, kollë e thatë, lodhje), punëtori duhet të hiqet menjëherë nga aktivitetet e punës dhe të izolohet në kantier.
- Nëse testimi është i disponueshëm në kantier, punëtori duhet të testohet në kantier. Nëse testimi nuk është i disponueshëm në kantier, punëtori duhet të transportohet në objektin shëndetësor vendor për t'u testuar (nëse testimi është i disponueshëm).
- Nëse testi është pozitiv për COVID-19 ose testimi nuk është i disponueshëm, punëtori duhet të izolohet. Kjo mund të bëhet në kantier ose në shtëpi. Nëse bëhet në shtëpi, punëtori duhet të transportohet në shtëpinë e tij me transportin e siguar nga projekti.
- Procedurat e thelluara të pastrimit me dezinfektues me përmbajtje të lartë alkooli duhet të ndërmerren në zonën ku punonjësi ishte i pranishëm, përpara se të bëhet ndonjë punë e mëtejshme në atë zonë. Mjetet e përdorura nga punëtori duhet të pastrohen duke përdorur dezinfektues dhe hedhur PMP-të e përdorura për dezinfektimin).
- Kolegëve (d.m.th. punëtorët me të cilët punëtori i sëmurë kishte kontakt të ngushtë) duhet t'u kërkohet të ndërpresin punën, dhe u kërkohet që të karantinojnë veten për 14 ditë, edhe nëse nuk kanë simptoma. Familjarëve dhe kontakteve të tjera të ngushta të punëtorit duhet t'u kërkohet të karantinojnë veten për 14 ditë, edhe nëse nuk kanë simptoma.
- Nëse një rast i COVID-19 konfirmohet në një punëtor në kantier, duhet të kufizohet hyrja e vizitorëve në kantier dhe grupet e punëtorëve duhet të izolohen sa më shumë që të jetë e mundur nga njëri-tjetri.
- Nëse punëtorët që jetojnë në shtëpi dhe kanë një anëtar të familjes i cili është një rast i konfirmuar ose dyshuar me COVID-19, punëtori duhet të karantinojë veten e tij dhe të mos lejohet në sitin e projektit për 14 ditë, edhe nëse nuk kanë simptoma.
- Punëtorët duhet të vazhdojnë të paguhet gjatë gjithë periudhave të sëmundjes, izolimit ose karantinës, ose nëse është e nevojshme që të ndërpresin punën, në përputhje me ligjin kombëtar.
- Kujdesi mjekësor (qoftë në kantier ose në spital apo klinikë vendore) të kërkuar nga një punëtor duhet të paguhet nga punëdhënësi.

(i) VAZHDIMËSIA E FURNIZIMEVE DHE AKTIVITETEVE TË PROJEKTIT

Kur ndodh COVID-19, qoftë në kantierin e projektit ose në komunitet, qasja në kantierin e projektit mund të kufizohet dhe lëvizja e furnizimeve mund të ndikohet.

- Identifikoni individët rezervë, në rast se personat kryesorë brenda ekipit të menaxhimit të projektit (NjMP, Inxhinieri Mbikëqyrës, Kontraktori, nënkontraktori) sëmurën, dhe komunikoni se kush janë ata në mënyrë që njerëzit të jenë të vetëdijshëm për rregullimet që janë vendosur.
- Dokumentoni procedurat, në mënyrë që njerëzit të dinë se çfarë janë dhe të mos varen nga njohuritë e një personi.
- Kuptoni zinxhirin e furnizimit për furnizimet e nevojshme të energjisë, ujit, ushqimit, furnizimeve mjekësore dhe pajisjeve të pastrimit, merrni parasysh se si mund të ndikohen, dhe cilat alternativa janë në dispozicion. Rishikimi i hershëm pro-aktiv i zinxhirëve të furnizimit ndërkombëtar, rajonal dhe kombëtar, veçanërisht për ato furnizime që janë thelbësore për projektin, është i rëndësishëm (psh. karburant, ushqim, furnizime mjekësore, të pajisjeve të pastrimit dhe furnizime të tjera thelbësore). Planifikimi për një ndërprerje 1-2 muaj të mallrave të domosdoshëm mund të jetë i përshtatshëm për projekte në zona më të largëta.
- Bëni porosi/ siguron furnizimet thelbësore. Nëse nuk janë në dispozicion, merrni në konsideratë alternativa (kur është e mundur).
- Merrni në konsideratë rregullimet ekzistuese të sigurisë dhe nëse ato do të jenë të përshtatshme në rast të ndërprerjes së operacioneve normale të projektit.

- Merrni në konsideratë se në cilin moment mund të bëhet e domosdoshme që projekti të reduktojë ndjeshëm aktivitetet ose të ndalojë punën plotësisht, dhe çfarë duhet të bëhet për t'u përgatitur për këtë, dhe të filloni përsëri punën kur bëhet e mundur ose e mundshme.

(j) TRAJNIMI DHE KOMUNIKIMI ME PUNËTORËT

Punëtorët duhet të pajisen me mundësi të rregullta për të kuptuar situatën e tyre, dhe si ata të mbrojnë më mirë veten e tyre, familjet e tyre dhe komunitetin. Ata duhet të jenë të vetëdijshëm për procedurat që janë vendosur nga projekti, dhe përgjegjësitë e tyre në zbatimin e tyre.

- Është e rëndësishme të jesh i vetëdijshëm se në komunitetet afër kantierit dhe në mesin e punëtorëve pa akses në menaxhimin e projektit, media sociale ka të ngjarë të jetë një burim kryesor informacioni. Kjo ngre çështjen e rëndësisë së informacionit dhe angazhimit të rregullt me punëtorët (p.sh. përmes trajnimit, bashkive të qytetit, kutive të mjeteve) që thekson se çfarë po bën ekipi i menaxhimit për t'u përballuar rreziqet e COVID-19. Lënia pas e frikës është një aspekt i rëndësishëm paqes mendore të forcës punëtore dhe vazhdimësisë së punës. Punëtorëve duhet t'u jepet një mundësi për të bërë pyetje, të shprehin shqetësimet e tyre dhe të bëjnë sugjerime
- Trajnimi i punëtorëve duhet të bëhet rregullisht, siç diskutohet në pjesët e mësipërme, duke u siguruar punëtorëve një kuptim të qartë se si pritet të sillen dhe të kryejnë detyrat e tyre të punës.
- Trajnimi duhet të adresojë çështje të diskriminimit ose paragjykitimit nëse një punëtor sëmuret dhe të sigurojë një kuptim të trajektores së virusit, ku punëtorët kthehen në punë.
- Trajnimi duhet të mbulojë të gjitha çështjet që normalisht do të kërkoheshin në vendin e punës, përfshirë përdorimin e procedurave të sigurisë, përdorimin e PMP-ve të ndërtimit, çështjet e shëndetit dhe sigurisë në punë dhe kodin e sjelljes, duke marrë parasysh që praktikatat e punës mund të jenë rregulluar.
- Komunikimet duhet të jenë të qarta, të bazuara në fakte dhe të hartuara që të kuptohen lehtësisht nga punëtorët, për shembull duke shfaqur postera në larje duarsh dhe distancim shoqëror, dhe çfarë të bëni nëse një punëtor shfaq simptoma.

(k) KOMUNIKIMI DHE KONTAKTI ME KOMUNITETIN

Marrëdhëniet me komunitetin duhet të menaxhohen me kujdes, duke u përqendruar në masat që po zbatohen për të ruajtur si punëtorët ashtu edhe komunitetin. Komuniteti mund të shqetësohet për praninë e punëtorëve jo-vendorë, ose rreziqet që i paraqiten komunitetit nga prania e punëtorëve vendorë në kantierin e projektit. Projekti duhet të përcaktojë procedura me bazë rrezikun që duhet të ndiqen, të cilat mund të pasqyrojnë udhëzimin e OBSH (për informacione të mëtejshme shiko [Komunikimi i rrezikut i OBSH dhe Angazhimi i Komunitetit \(RCCE\)Udhëzimi i Planit të Veprimit COVID-19 Përgatitja dhe Reagimi](#)). Praktikatat e mira të mëposhtme duhet të ndiqen:

- Komunikimet duhet të jenë të qarta, të rregullta, të bazuara në fakte dhe të dizajnuara që të kuptohen lehtësisht nga anëtarët e komunitetit.
- Komunikimi duhet të shfrytëzojë mjetet e disponueshme. Në pjesën më të madhe të rasteve, takimet ballë për ballë me komunitetin ose përfaqësuesit e komunitetit nuk do të jenë të mundura. Duhet të përdoren forma të tjera të komunikimit; postera, fletëpalosje, radio, mesazhe telefonike, takime elektronike. Mjetet e përdorura duhet të marrin parasysh aftësinë e anëtarëve të ndryshëm të komunitetit për t'i aksesuar ato, për t'u siguruar që komunikimi arrin në këto grupe.
- Komuniteti duhet të jetë i vetëdijshëm për procedurat e vendosura në kantier për të adresuar çështjet që lidhen me COVID-19. Kjo duhet të përfshijë të gjitha masat që po zbatohen për të kufizuar ose ndaluar kontaktin midis punëtorëve dhe komunitetit. Këto duhet të komunikohen qartë, pasi disa masa do të kenë implikime financiare për komunitetin (p.sh. nëse punëtorët paguajnë për strehim ose përdorim të objekteve vendore). Komuniteti duhet të jetë i vetëdijshëm për procedurën e hyrjes / daljes në kantier, trajnimet që u jepen punëtorëve dhe procedurën që do të ndiqet nga projekti nëse një punëtor sëmuret.

- Nëse përfaqësuesit e projektit, kontraktorët ose punëtorët po bashkëveprojnë me komunitetin, ata duhet të praktikojnë distancimin shoqëror dhe të ndjekin udhëzimet e tjera COVID-19 të lëshuara nga autoritetet përkatëse, kombëtare dhe ndërkombëtare (p.sh. OBSH).

6. FUQITË E EMERGJENCAVE DHE LEGJISLACIONI

Shumë Huamarrës po miratojnë legjislacionin e urgjencës. Shtirja e një legjislacioni të tillë dhe mënyra se si bashkëvepron me kërkesat e tjera ligjore, do të ndryshojnë nga një vend në tjetrin. Legjislacione të tilla mund të mbulojnë një gamë problematikash, për shembull:

- Deklarimi i një emergjence të shëndetit publik
Autorizimi i përdorimit të policisë ose ushtrisë në aktivitete të caktuara (p.sh. zbatimi i orarit të mbylljes brenda ose kufizimet e lëvizjes)
- Urdhërimi i kategorive të caktuara të punëtorëve që të punojnë me orë të gjata, për të mos marrë pushime ose për të mos u larguar nga puna e tyre (psh. Punëtorëve shëndetësorë)
- Urdhërimi i punëtorëve jo-esencial të qëndrojnë në shtëpi, me pagesë të reduktuar ose pushime të detyruara.

Përveç rrethanave të jashtëzakonshme (pas referimit në Komitetin e Rishikimit të Operacioneve Mjedisore dhe Sociale të Bankës Botërore (OESRC)), projektet do të duhet të ndjekin legjislacionin e urgjencës në masën që këto janë të detyrueshme ose të këshillueshme. Është e rëndësishme që Huamarrësi të kuptojë sesi kërkesat e detyrueshme të legjislacionit do të ndikojnë në projekt. Ekipet duhet të kërkojnë nga Huamarrësit (dhe nga ana tjetër, Huamarrësit duhet të kërkojnë nga Kontraktorët) të marrin në konsideratë sesi legjislacioni i urgjencës do të ndikojë në detyrimet e Huamarrësit të përcaktuara në marrëveshjen ligjore dhe detyrimet e përcaktuara në kontratat e ndërtimit. Kur legjislacioni kërkon një largim material nga detyrimet ekzistuese kontraktuale, kjo duhet të dokumentohet, duke përcaktuar dispozitat përkatëse.

Lista e burimeve: Udhëzim për COVID-19

Duke pasur parasysh se situata COVID-19 po evoluon me shpejtësi, një version i kësaj liste të burimeve do të përditësohet rregullisht dhe do të vihet në dispozicion në faqen e intranetit të operacioneve të Bankës Botërore COVID-19 (<http://covidoperations/>).

Udhëzim i OBSH0-së

Këshillë për publikun

- Këshillat e OBSH për publikun, përfshirë distancimin shoqëror, higjienën e aparatit të frymëmarrjes, vetë-karantinimin dhe kërkimin e këshillave mjekësore, mund të konsultohen në këtë faqe interneti të OBSH-së: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public>

Udhëzim teknik

- [Infection prevention and control during health care when novel coronavirus \(nCoV\) infection is suspected \(Parandalimi dhe kontrolli i infeksionit gjatë kujdesit shëndetësor kur dyshohet infeksioni i koronavirusit të ri \(nCoV\)](#), publikuar më 19 mars, 2020
- [Recommendations to Member States to Improve Hygiene Practices \(Rekomandime për Shtetet Anëtare për të përmirësuar praktikën e higjienës\)](#), publikuar më 1 prill, 2020
- [Severe Acute Respiratory Infections Treatment Center\(Qendra e Trajtimit të Infeksioneve të Rënda Akute të frymëmarrjes\)](#), publikuar më 28 mars, 2020
- [Infection prevention and control at health care facilities \(with a focus on settings with limited resources\) \(Parandalimi dhe kontrolli i infeksionit në institucionet e kujdesit shëndetësor \(duke u përqendruar në mjediset me burime të kufizuara\)](#), publikuar në vitin 2018
- [Laboratory biosafety guidance related to coronavirus disease 2019 \(COVID-19\) \(Udhëzim laboratorik për biosigurinë në lidhje me sëmundjen koronavirus 2019 \(COVID-19\)](#), publikuar më 18 mars, 2020
- [Laboratory Biosafety Manual, 3rd edition \(Manuali i Biosigurisë Laboratorike, volumni i tretë\)](#), publikuar në 2014
- [Laboratory testing for COVID-19, including specimen collection and shipment \(Testimi laboratorik për COVID-19, duke përfshirë mbledhjen dhe dërgesën e mostrave\)](#), publikuar më 19 mars, 2020

- [Prioritized Laboratory Testing Strategy According to 4Cs Transmission Scenarios \(Strategjia e Testimit Laborator me përparësi sipas Skenarëve të Transmetimit 4Cs\)](#), publikuar më 21 mars, 2020
- [Infection Prevention and Control for the safe management of a dead body in the context of COVID-19 \(Parandalimi dhe Kontrolli i Infeksionit për menaxhimin e sigurt të një trupi të vdekur në kontekstin e COVID-19\)](#), publikuar më 24 mars, 2020
- [Key considerations for repatriation and quarantine of travelers in relation to the outbreak COVID-19 \(Konsideratat kryesore për riatdhesimin dhe karantinimin e udhëtarëve në lidhje me shpërthimin e COVID-19\)](#), publikuar më 11 shkurt, 2020
- [Preparedness, prevention and control of COVID-19 for refugees and migrants in non-camp settings \(Përgatitja, parandalimi dhe kontrolli i COVID-19 për refugjatë dhe migrantë në mjedise jo-kampi\)](#), publikuar më 17 prill 2020
- [Coronavirus disease \(COVID-19\) outbreak: rights, roles and responsibilities of health workers, including key considerations for occupational safety and health \(Shpërthimi i sëmundjes koronavirus \(COVID-19\): të drejtat, rolet dhe përgjegjësitë e punëtorëve shëndetësorë, përfshirë konsideratat kryesore për sigurinë dhe shëndetin në punë\)](#), publikuar më 18 mars, 2020
- [Oxygen sources and distribution for COVID-19 treatment centers \(Burimet e oksigjenit dhe shpërndarja për qendrat e trajtimit të COVID-19\)](#), publikuar më 4 prill, 2020
- [Risk Communication and Community Engagement \(RCCE\) Action Plan Guidance COVID-19 Preparedness and Response \(Komunikimi i Riskut dhe Angazhimi i Komunitetit \(RCCE\) Plani i Veprimit Udhëzimi COVID-19 Përgatitja dhe Përgjigja\)](#), publikuar më 16 mars, 2020
- [Considerations for quarantine of individuals in the context of containment for coronavirus disease \(COVID-19\) \(Konsideratat për karantinimin e individëve në kontekstin e kontrollit të sëmundjes koronavirus \(COVID-19\)\)](#), publikuar më 19 mars, 2020
- [Operational considerations for case management of COVID-19 in health facility and community \(Konsideratat operacionale për menaxhimin e rasteve të COVID-19 në institucionet shëndetësore dhe në komunitet\)](#), publikuar më 19 mars, 2020
- [Rational use of personal protective equipment for coronavirus disease 2019 \(COVID-19\) \(Përdorimi racional i pajisjeve mbrojtëse personale për sëmundjen koronavirus 2019 \(COVID-19\)\)](#), publikuar më 27 shkurt, 2020
- [Getting your workplace ready for COVID-19 \(Përgatitja e vendit tuaj të punës për COVID-19\)](#), publikuar më 19 mars, 2020
- [Water, sanitation, hygiene and waste management for COVID-19 \(Menaxhimi i ujit, kanalizimeve, higjienës dhe mbetjeve për COVID-19\)](#), publikuar më 19 mars, 2020
- [Safe management of wastes from health-care activities \(Menaxhimi i sigurt i mbetjeve nga aktivitetet e kujdesit shëndetësor\)](#), publikuar në vitin 2014
- [Advice on the use of masks in the community, during home care and in healthcare settings in the context of the novel coronavirus \(COVID-19\) outbreak \(Këshilla për përdorimin e maskave në komunitet, gjatë kujdesit në shtëpi dhe ambienteve të kujdesit shëndetësor në kontekstin e shpërthimit të koronavirus të ri \(COVID-19\)\)](#), publikuar më 19 mars, 2020
- [Disability Considerations during the COVID-19 outbreak \(Konsideratat për Aftësitë e Kufizuara gjatë shpërthimit të COVID-19\)](#), publikuar më 26 mars, 2020

UDHËZIM I GRUPIT TË BANKËS BOTËRORE

- [Technical Note: \(Shënim teknik\): Public Consultations and Stakeholder Engagement in WB-supported operations when there are constraints on conducting public meetings \(Konsultimet Publike dhe Angazhimi i Palëve të interesit në operacionet e mbështetura nga BB kur ekzistojnë pengesa në kryerjen e izometrisë publike\)](#), publikuar më 20 mars, 2020
- [Technical Note: \(Shënim teknik\): Use of Military Forces to Assist in COVID-19 Operations \(Përdorimi i forcave ushtarake për të ndihmuar në operacionet COVID-19\)](#), publikuar më 25 mars, 2020
- [ESF/Safeguards Interim Note: \(ESF/Shënim për masat mbrojtëse të përkohshme:\) COVID-19 Considerations in Construction/Civil Works Projects \(Konsideratat e COVID-19 në Projektet e Ndërtimit / Punëve Civile\)](#), publikuar më 7 prill, 2020
- [Technical Note on SEA/H for HNP COVID Response Operations \(Shënim teknik mbi VSM / H për operacionet e përgjigjes COVID HNP\)](#), publikuar në mars, 2020
- [Interim Advice for IFC Clients on Preventing and Managing Health Risks of COVID-19 in the Workplace \(Këshilla të përkohshme për klientët e IFC për parandalimin dhe menaxhimin e rreziqeve shëndetësore të](#)

[COVID-19 në vendin e punës\)](#)

- , publikuar më 6 prill, 2020
- [Interim Advice for IFC Clients on Supporting Workers in the Context of COVID-19 \(Këshilla të përkohshme për klientët e IFC-së për punëtorët mbështetës në kontekstin e COVID-19\)](#), publikuar më 6 prill, 2020
- [IFC Tip Sheet for Company Leadership on Crisis Response: \(Fletë Këshillash e IFC-së për Udhëheqjen e Kompanisë për Përgjigjen e Krizave\): Facing the COVID-19 Pandemic\(Përballimi i Pandemisë COVID-19\)](#), publikuar më 6 prill, 2020
- [WBG EHS Guidelines for Healthcare Facilities \(Udhëzime të WBG EHS për objektet e shëndetësisë\)](#), publikuar më 30 prill, 2007

UDHËZIM I ONP-së

- [ILO Standards and COVID-19 FAQ \(Standardet e ONP-së dhe FAQ e COVID-19\)](#), publikuar më 23 Mars 2020 (jep një përmbledhje të përgjigjeve për pyetjet më të shpeshta në lidhje me standardet ndërkombëtare të punës dhe COVID-19)

UDHËZIM I FMN-së

- [ADB Managing Infectious Medical Waste during the COVID-19 Pandemic \(ADB Menaxhimi i Mbetjeve Mjekësore Infektive gjatë Pandemisë COVID-19\)](#)
- [IDB InvestGuidance for Infrastructure Projects on COVID-19: \(Investimi i IDB-së Udhëzimi për Projektet e Infrastrukturës në COVID-19:\) A Rapid Risk Profile and Decision Framework \(Një Profil i Shpejtë i Kuadrit të Riskut dhe Vendimit\)](#)
- [KfW DEG COVID-19 Guidance for employers \(KfW DEG COVID-19 Udhëzime për punëdhënësit\), issued on March 31, 2020](#)
- [CDC Group COVID-19 Guidance for Employers \(Udhëzimi COVID-19 për CDC Group për Punëdhënësit, publikuar më 23 mars, 2020\), issued on March 23, 2020](#)